

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Slægtsforskeren

Medlemsblad for DIS-Danmark og SSF

ÅRGANG 33 · Nr. 1 · 2018

Udgives af DIS-Danmark og
Sammenslutningen af Slægtshistoriske
Foreninger (SSF)

www.slaegtogdata.dk
admin@dis-danmark.dk
www.ssf.dk
blaab@webspeed.dk

Mail- og adresseændringer:

opdateres af DIS-Danmark-medlemmer
via hjemmesiden.
Log ind og vælg "Mine indstillinger" øverst til
højre. Læs evt. mere her:
[www.slaegtogdata.dk/foreningen/
adresseaendring-m.m](http://www.slaegtogdata.dk/foreningen/adresseaendring-m.m)
Medlemmer af SSF-foreninger henvender
sig til Grete Modin Grundtvig på
adressen: kasserer@ssf.dk

Ind- og udmeldelse af DIS-Danmark sker ved
henvendelse til ekspeditionen på adressen
ekspeditionen@dis-danmark.dk

Redaktionen:

Kathrine Tobiasen, ansvarshavende redaktør
Korsagervej 13, 8940 Randers SV
Tlf. 41 28 65 30
tobiasen@dis-danmark.dk
Redaktionsmedlemmer:
Anton Blaabjerg, Per Andersen og
Henning Karlby
Korrektur: Henning Beck og Kirsten Sanders.

Redaktionen kan kontaktes via hjemmesiden:
Foreningen / Bladet Slægt og Data,
Kontakt redaktionen.

Layout, sats og tryk:

Grafisk Data Center ApS, tlf. 66 12 10 30
Trykplag: 9.300 eksemplarer

Artikler i bladet afspejler ikke nødvendigvis
foreningens holdning.
Artikler uden forfatterangivelse kan betragtes
som foreningsstof.
Redaktionen påtager sig intet ansvar for
uopfordret indsendt materiale og forbeholder
sig ret til at redigere i tilsendte artikler.
Eftertryk er tilladt efter aftale med
redaktionen. Det skal forsynes med tydelig
kildeangivelse, ligesom redaktionen skal have
tilsendt en kopi.

Bladet udkommer 4 gange årligt.

Næste deadline:

1. maj 2018
1. august 2018
1. november 2018
1. februar 2019

Udkommer:

Juni 2018
September 2018
December 2018
Marts 2019

Bladet sendes gratis til medlemmer af
DIS-Danmark og foreninger under SSF.

Indhold nr. 1 – marts 2018

- 3 Interview om Fremtidsudvalget
- 6 mtDNA og haplogrupper
- 8 **SLÆGTSHISTORISK WEEKEND 2018**
- 9 Et skuffebarn
- 12 Knudtzon trefoldigt!
- 13 Forholdene i Arresten og Tugthuset i Viborg
- 15 Mere om kriminelle aner
- 16 **ÅRSMØDE 2018**
- 17 **GENERALFORSAMLING**
- 18 Sådan finder du ejendomsoplysninger
- 20 Slægtsforskernes Bibliotek – nye projekter
- 23 Tema: Lokalhistorie
- 31 Nyheder fra FamilySearch februar 2018
- 35 60 år som arkivgæst
- 37 Bøger af Ole Degn
- 38 Få mere ud af DigDag
- 40 Høfdingshus og Lerche
- 43 En lidt besværlig, men positiv fejlskrivning
- 45 Sønderjyske Årbøger
- 46 Find hjælp hos Rigsarkivet
- 49 Gotisk læseprøve
- 50 Boganmeldelse
- 51 Bestyrelser, adresser m.v.
- 52 Ole Degn

Slægtsforskeren
Medlemsblad for DIS-Danmark og SSF
ÅRGANG 33 · Nr. 1 · 2018

Forsiden

Motivet er hentet i Den gl. By i
Aarhus.

Fotograf: Kathrine Tobiasen

Interview om Fremtidsudvalget

Ved Kathrine Tobiasen

Fremtidsudvalget har afleveret sit forslag til en sammenlægning af DIS-Danmark og Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger (SSF). Forslaget kan blandt andet ses på DIS-Danmarks hjemmeside:

<https://www.slaegtogdata.dk/foreningen/sammenlaegning-med-ssf/sammenlaegning-med-ssf>

Redaktøren interviewer her Per Andersen, der har deltaget i arbejdet i Fremtidsudvalget.

Redaktør: Hvad er Fremtidsudvalget?

Per: Fremtidsudvalget blev nedsat ved et stormøde i juni sidste år, hvor repræsentanter fra alle DIS-Danmark og SSF lokalforeninger såvel som direkte medlemmer af DIS-Danmark var inviteret. Det var vedtaget ved generalforsamling og årsmøde i april 2017, at et sådant møde skulle holdes for at diskutere en mulig sammenlægning af DIS-Danmark og SSF. Resultatet af mødet blev, at et udvalg skulle arbejde videre med at udarbejde et konkret forslag til sammenlægning. Der blev på mødet valgt 6 medlemmer til udvalget, som desuden blev suppleret med 3 bestyrelsesrepræsentanter fra DIS-Danmark og SSF.

Redaktør: Hvorfor er det interessant med en sammenlægning af DIS-Danmark og SSF?

Per: Danmark er faktisk ikke noget stort land, og det er svært at forstå, hvorfor der skal være to store, landsdækkende slægtsforskningsforeninger med nogenlunde samme formål. Fremtidsudvalget tror på, at slægtsforskningen i Danmark vil stå bedre, hvis vi slår kræfterne sammen. Det giver mulighed for at optimere administration, udgivelse af blad, fælles hjemmeside m.v. Og det giver mulighed for at skabe større vægt og bedre repræsentation over for offentlige myndigheder og arkiver. Men for mig er det nok så væsentligt, at det giver mulighed for at styrke den dimension, der hedder lokalforeninger under en samlet hat – det er i lokalforeningerne, at rigtig mange af de aktive mødes, og lokalforeningerne står for en stor del af aktiviteterne.

Redaktør: Hvad er udvalget nået frem til?

Per: Der er enighed i udvalget om et forslag om at danne

en ny, fælles forening, gerne under et nyt navn som "Danske Slægtsforskere". Foreningen kommer til at bestå af dels en landsforening med alle fælles aktiviteter, dels en række lokalforeninger, der har en partnerskabsaftale med landsforeningen. Det er faktisk ikke så meget anderledes end nu med DIS-Danmarks lokalforeninger, men da SSF har organiseret et væsentligt større antal lokalforeninger, regner vi med, at den nye forening bliver væsentligt styrket med hensyn til lokalforeninger. Lokalforeninger med partnerskabsaftale med landsforeningen får mulighed for at styrke deres arbejde gennem tilskud fra landsforeningen og gennem deltagelse i et lokalforeningsråd, hvor der kan sættes fokus på netop lokalforeningernes arbejde.

Redaktør: Nedlægges DIS-Danmark så? Og hvad med SSF?

Per: Nej, DIS-Danmark nedlægges ikke, men indgår i den nye, fælles landsforening. Der bliver til den kommende generalforsamling i DIS-Danmark stillet forslag om ændring af DIS-Danmarks vedtægter, således at de kan danne rammen om og grundlaget for den nye landsforening.

Med hensyn til SSF så bliver SSF fusioneret med DIS-Danmark. Det vil sige, at SSF ophører med at eksistere som selvstændig forening og bliver en del af den nye landsforening, Danske Slægtsforskere.

Redaktør: Hvad betyder dette for de mange medlemmer, vi har, der ikke er med i en lokalforening?

Per: Der er ingen ændringer for de medlemmer, som vi kalder for "direkte medlemmer". De får fortsat alt det, som de har været vant til, såsom bladet Slægtsforskeren og adgang til hjemmeside og Forum.

Redaktør: Der har været rejst kritik af, at landsforeningen skal betale for udgifter til møderne i lokalforeningsrådet og tilskud til lokalforeninger, selv om ikke alle deres medlemmer er medlemmer af landsforeningen. Kan du uddybe dette?

Per: Først og fremmest skal man være opmærksom på, at DIS-Danmark (og den kommende landsforening) er en almennyttig forening. Det betyder, at vores aktiviteter

ikke bare skal komme vores medlemmer til gode, men skal komme slægtsforskere i Danmark generelt til gode. At vi støtter lokalforeninger generelt, fremgår direkte af DIS-Danmarks formål, hvor det hedder, at foreningen skal "støtte lokale tiltag i slægts-, personal- og lokalhistorie i alle egne af landet". DIS-Danmark har også historisk organiseret fællesmøder med lokalforeningerne. Sådan er det i dag, og sådan vil det være fremover, dog med en klarere forståelse af, hvordan lokalforeningerne og landsforeningen arbejder sammen mod de fælles mål.

Det er forståeligt, at man er bekymret for udgifterne til foreningen, når der skal være to møder om året i lokalforeningsrådet, og der – forhåbentlig – er et noget større antal lokalforeninger, der skal have tilskud. For at balancere dette, har forslaget to punkter, der vender den modsatte vej:

- (a) fremover vil lokalforeningernes tilskud være afhængig af, hvor mange der er medlemmer af landsforeningen. Har man få medlemmer af landsforeningen, får man også et mindre tilskud. Og
- (b) lokalforeningen skal betale et bidrag til landsforeningen for hvert af deres medlemmer, der ikke er medlemmer af landsforeningen. Begge dele er nyt og vil give gøre det mere attraktivt for lokalforeninger at have så mange medlemmer af landsforeningen som muligt.

Fremtidsudvalget har her valgt gulerodsmetoden i stedet for pisken, der ville være at kræve, at alle medlemmer af lokalforeningerne skulle være medlem af landsforeningen. Dette, ved vi, ville skabe store udfordringer for de fleste lokalforeninger – og så tror vi altså mere på frivillighedens vej end på et diktatur!

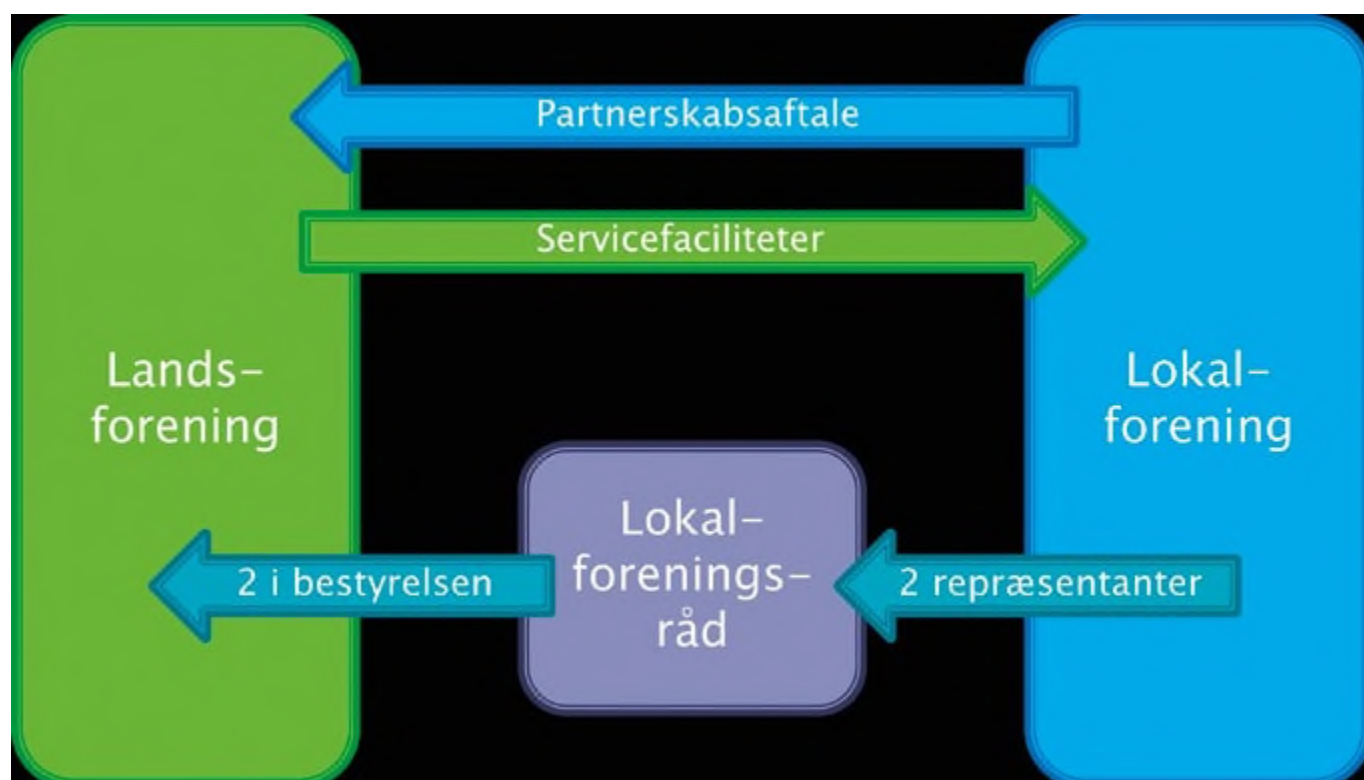
Redaktør: Kan man fremover stadig nøjes med at være medlem af en lokalforening uden at være medlem af landsforeningen?

Per: Ja, det kan man godt. Dog vil det være sådan, at hvis man ikke er medlem af landsforeningen, modtager man ikke bladet Slægtsforskeren, og man vil have en mere begrænset adgang til foreningens hjemmeside og Forum. Derudover betyder et manglende medlemskab af landsforeningen, at ens lokalforening får mindre i tilskud og har en øget udgift på grund af bidraget for ikke-medlemmer.

Redaktør: En del af det nye forslag er, at bestyrelsen udvides med 2 repræsentanter, valgt af lokalforeningerne. Hvorfor det?

Per: Det er vigtigt at huske, at en bestyrelses opgave er at varetage foreningens ledelse mellem generalforsamlingerne, og den skal derfor være klædt på både kompetence- og videnskæssigt. Ved den nuværende konstruktion, hvor alle medlemmer af bestyrelsen vælges direkte på generalforsamlingen, kan man ende med en bestyrelse, hvor ikke en eneste i bestyrelsen er medlem af en lokalforening eller ved noget om, hvad der foregår i lokalforeningerne. Det er nok tydeligt, at man dermed er begrænset i sin evne til at lede en landsforening, hvor lokalforeningerne udgør et væsentligt grundlag.

Derfor indebærer forslaget, at bestyrelsen udvides fra 9 til 11 medlemmer, og at de to ekstra pladser er "øremærket" til to repræsentanter valgt af de lokalforeninger, der har en partnerskabsaftale med landsforeningen.

Redaktør: Er dette ikke en meget usædvanlig konstruktion?

Per: Nej, faktisk ikke. Der er mange foreninger og organisationer, der har pladser i bestyrelsen reserveret til specielle grupper, og som ikke vælges på generalforsamlingen. For eksempel findes der idrætsforeninger, hvor pladser i bestyrelsen er reserveret repræsentanter fra kommunen eller fra en støtteforening. Formålet er her det samme, nemlig at sikre en røst i bestyrelsen for nogle, der har en særlig interesse i eller et særligt forhold til foreningen. Det ses også i mange bestyrelser, at der sidder medarbejderrepræsentanter, der ikke er valgt på en generalforsamling, men fx i deres egen personaleforening. Konstruktionen af bestyrelsen, som nu foreslås for den nye landsforening, er derfor ganske velkendt og afprøvet.

Redaktør: Hvad sker der nu?

Per: Forslaget til sammenlægning af DIS-Danmark og SSF kommer til behandling på DIS-Danmarks generalforsamling den 14. april i Slagelse sammen med et forslag om nye vedtægter, der afspejler sammenlægningen. Tilsvarende bliver forslag om sammenlægning behandlet ved SSF's årsmøde den 21. april i Odense. Under forudsætning af, at disse forslag bliver vedtaget af de to foreninger, vil der blive indkaldt til en ekstraordinær generalforsamling i den nye forening med de nye vedtægter den

26. maj, hvor den nye forenings bestyrelse bliver fastlagt. Derefter er den sammenlagte forening en realitet.

Redaktør: Hvem kan deltage i den ekstraordinære generalforsamling?

Per: Det kan alle medlemmer af DIS-Danmark, eller rettere sagt landsforeningen, der nok på dette tidspunkt har fået et nyt navn. Man vil selvfølgelig kunne melde sig ind i landsforeningen frem til den ekstraordinære generalforsamling den 26. maj og dermed have mulighed for at deltage i den ekstraordinære generalforsamling.

Redaktør: Der har i forskellige sammenhænge været rejst kritik af Fremtidsudvalgets forslag. Har Fremtidsudvalget inddraget denne kritik?

Per: Ja, forslaget har været i høring, og alle har kunnet give deres mening til kende både ved møder og i diskussionsfora. Man kan ikke forvente, at mere end 7.000 medlemmer af DIS-Danmark er enige i alle detaljerne i forslaget. Fremtidsudvalget har lyttet til alle og har derefter fremsat det forslag, som det synes er den bedste konstruktion. Det er heldigvis en demokratisk proces, og forslaget skal efter en god og saglig debat på DIS-Danmarks generalforsamling bringes til afstemning – inkl. hvad der måtte komme af ændringsforslag. Hvis et flertal ønsker det, kan vi derefter arbejde videre med en succesfuld sammenlægning af de to foreninger.

Slægtsforskernes Bibliotek modtager legat

Slægtsforskernes Bibliotek har efter ansøgning modtaget et legat på kr. 50.000 fra Carlsen-Langes Legatstiftelse (Gammelkjøgegaard).

Biblioteket har søgt en række fonde om bidrag til anskaffelse af en stor, automatisk bogscanner. Den første del af ønsket om at rejse kapital til en sådan er således nået.

Vi takker legatstiftelsen for dette bidrag.

Biblioteket har en række projekter i støbeskeen, der kræver kapital ud over, hvad DIS-Danmark selv er i stand til at løfte.

Læs derfor næste side om, hvordan du kan hjælpe os.

Sådan kan du hjælpe biblioteket

Vi opfordrer foreningens medlemmer til at støtte bibliotekets arbejde med et frivilligt, økonomisk bidrag.

Bidragene vil blive brugt til anskaffelse af nødvendigt udstyr og økonomisk støtte til de projekter ved biblioteket, der er nævnt i artiklen her i bladet.

Økonomiske bidrag kan indbetales til:

DIS-Danmark, Reg. 9570, Konto 5012058.
Mærk venligst betalingen "Biblioteket".

Alle bidrag modtages med glæde. DIS-Danmark er ved at søge godkendelse efter skattelovens §8A (fradrag for gaver til foreninger), og det forudsætter bidrag til foreningen på min. kr. 200. Vi bliver derfor ekstra glade, hvis beløbet er kr. 200 eller mere.

Per Andersen
Slægtsforskernes Bibliotek

mtDNA og haplogrupper

"Slægtsforskning uden navne - den mødrene linje"

Af Anders Mørup-Petersen

Seniorkonsulent, ATP
Skolelodden 33,
3450 Allerød

Jacob Hejmdal Gren

Overlæge, Frederiksberg
jhgrendna@gmail.com

I de to foregående numre af *Slægtsforskeren* har vi henholdsvis introduceret generelt til DNA i slægtsforskning og gået mere i dybden med Y-DNA. Nu er turen kommet til at se nærmere på mitokondrie-DNA, forkortet mtDNA. En del af principperne og begreberne fra Y-DNA gælder også for mtDNA, hvorfor vi til dels vil henvise til den forrige artikel om Y-DNA – fx vil vi benytte begrebet haplogruppe, der allerede er forklaret.

Alle mennesker har mtDNA, og derfor kan denne test tages af både kvinder og mænd. mtDNA består af en lille ring af DNA, som befinder sig i mitokondrierne uden for cellekernen. Man arver mitokondrier fra ægcellen, og derfor kommer mtDNA'et altid fra ens mor, der har fået det fra sin mor osv. Dermed siger mtDNA udelukkende noget om den direkte mødrene linje.

Man kan sammenligne mtDNA med Y-DNA på den måde, at de hver især siger noget om henholdsvis den direkte mødrene og den direkte fædrene linje. Y-kromosomet indeholder til gengæld meget mere DNA end mtDNA-ringen (ca. 8 millioner målbare positioner i Y-DNA mod præcis 16.569 i mtDNA). Derfor er detaljeringsgraden meget mindre, når det kommer til mtDNA – simpelt hen fordi der er en mindre mængde DNA, der kan mutere. Der kan tilsyneladende gå hundreder til tusinder af år mellem mutationerne, hvilket gør mtDNA mindre anvendeligt, når det kommer til slægtsforskning. Man kan dog stadig få information om forhistoriske forbindelser, og hvis man er heldig, kan det også bidrage til slægtsforskningen.

mtDNA er til gengæld lettere at udvinde fra arkæologiske knoglefund end andre typer af DNA. Der findes nemlig flere hundrede kopier af mtDNA-ringen i hver celle, hvorimod der kun er én version af det øvrige DNA – herunder Y-DNA – i hver celle. Det betyder også, at når arkæologerne tester skeletter for DNA, så oplever man ofte, at der kun kan udtrækkes mtDNA fra skeletterne, men ikke anden DNA. Dermed er der større chance for, at man kan matche et historisk fund på mtDNA-haplogruppen end på Y-DNA-haplogruppen.

mtDNA-haplogrupperne

Ligesom Y-DNA's haplogrupper tilsammen danner menneskehedens stamtræ for de fædrene linjer, så danner mtDNA's haplogrupper tilsvarende menneskehedens stamtræ for de mødrene linjer. Der bliver stadig opdaget nye mutationer og dermed nye haplogrupper, så mtDNA-stamtræet er ikke fuldt udbygget endnu.

Nedenfor ses et skema over de mest almindelige overordnede haplogrupper blandt danske personer samt et estimat på den frekvens, som de forekommer med i Danmark.

De overordnede haplogrupper nævnt i tabellen er typisk mange tusinde år gamle – 25.000 år eller mere, og de har hver utallige undergrupper.

Hvor Y-DNA-haplogrupperne til en vis grad har en tydelig fordeling i Europa svarende til forhistoriske folkevandringer, så er mtDNA-haplogrupperne desværre mere diffust fordelt. Det giver et mindre entydigt mønster i relation til de historiske bevægelser.

Som nævnt i Y-DNA-artiklen mener man, at de historiske europæere er resultatet af sammensmeltningen af tre forhistoriske grupper: Den ældste gruppe var jægersamlerne, hvis indvandring til Europa til dels fortaber sig i det dunkle. Denne gruppe befolkede også Nordeuropa efter den seneste istid. På overgangen til bondestenalderen indvandrede bondebefolkningen fra Mellemøsten og blandede sig efterhånden med den mere oprindelige befolkning. Den sidste store bølge var grupperne fra stepperne i det nuværende Rusland, der også førte de indoeuropæiske sprog med sig.

Arkæologiske fund tyder på, at haplogrupperne U5 og U4 var rigt repræsenteret blandt jægersamlerne i Europa. Med de mellemstlige bønder kom forskellige undergrupper, eksempelvis H5 og tilsyneladende også K1a og T2b. Befolkningsekspansionen fra de russiske stepper var domineret af mænd. Nogle kvinder fulgte dog med, og deres mtDNA-haplogrupper havde dermed chance for at blive givet videre. Associeret til denne gruppe var fx undergruppen U5a1 (der dermed længere

Navn	H	J	K	T2	U5	HV0+V	U2	I	U4
% i Danmark	47,3%	13,4%	8,9%	5,8%	5,8%	3,6%	2,7%	2,3%	2,2%

Kilde: Eupedia.com, som har indsamlet data, der samlet dækker 224 danske personer.

tilbage kunne se ud til at have forbindelse til tidligere tiders jæger-samlere).

Der findes vældig mange under-haplogrupper ud over de få, som er nævnt ovenfor. Hvis man har lyst til at dykke mere ned i disses forbindelser, henviser vi til fx Eupedia, hvor mtDNA-haplogrupperne er grundigt beskrevet. Meget af det beskrevne er dog fortsat tolkninger og ikke absolut viden. Ny forskning bidrager løbende til vores forståelse af de forhistoriske kulturer og folkevandringer.

Årsagen til at mtDNA haplogrupperne ikke står så skarpt som Y-DNA haplogrupperne kan være mange, men vores bud er:

- Med færre DNA-positioner at mutere på er der færre haplogrupper i det hele taget. Mange mennesker befinder sig i samme haplogruppe, og disse er meget ældre end Y-DNA-haplogrupperne. Dermed bliver fordelingen i sin natur også grovere.
- Nogle af de historiske vandringer i Europa har nok primært været mænd (krigere), og de har nedkæmpet de mænd, de har mødt i fjendeland. Dette ser i hvert fald ud til at gøre sig gældende for indvandringen fra stepperne i Rusland associeret med haplogrupperne R1b og R1a. Dermed er Y-DNA til dels blevet udskiftet, mens mtDNA har overlevet. mtDNA er således muligvis udtryk for alle de folk, der over tid har befundet sig i et geografisk område, hvorimod Y-DNA mere er udtryk for, hvem der vandt den seneste fjendtlige overtagelse af området.
- I den fjernere historie kan man forestille sig, at meget magtfulde mænd fik mange børn med mange mødre, hvor sønnerne arvede faderens position og dermed fortsatte med at have magt og avle mange børn. For kvinderne er der biologiske begrænsninger for antallet af børn, og historiens stærke kvinder er sjældent kendetegnet ved at efterlade sig mange børn.

mtDNA - hvad gør man?

Det førende selskab inden for mtDNA-tests er FamilyTreeDNA (FTDNA). Deres dyre *mtFull Sequence* test analyserer alle 16.569 positioner af ens mtDNA. Det giver ens specifikke haplogruppe plus yderligere mutationer, der kan være med til at opdage nye haplogrupper og give præcise matches.

Den billigere *mtDNA Plus* tester kun to af tre områder af mtDNA (HVR1 og HVR2, men ikke den såkaldte *Coding Region*). Her får man sin helt overordnede haplogruppe samt uspecifikke matches.

Hvor HVR1 og HVR2 (hypervariable region 1 og 2) er hurtigere muterende områder, så er *Coding region* den stabile del af mtDNA, der indeholder de betydende (kodende) gener, og som muterer langsommere. *Coding region* udgør 93 % af mtDNA, og HVR1 og HVR2 udgør resten.

Hvis man er interesseret i mtDNA, så kan det bedst betale sig at bestille *mtFull Sequence*, idet *mtDNA Plus* i praksis næsten ikke bruges til noget i relation til slægtsforskning. En *mtDNA Plus* kan dog senere opgraderes til *mtFull Sequence*, men den samlede pris er højere end, hvis man køber *mtFull Sequence* i første omgang.

Listeprisen for *mtDNA Plus* er i januar 2018 89 \$ og for *mtFull Sequence* 199 \$. Til begge priser skal der lægges kit og porto til ekstra 13 \$, medmindre man allerede har testet hos FTDNA. Vi er altså oppe på en listepris på 1.250 kroner for *mtFull Sequence*, men som med alle andre FTDNA tests, så falder priserne løbende, ligesom der er mange penge at spare, hvis man kan vente til det næste udsalg. FTDNA plejer at give gode tilbud på mtDNA tests på mors dag midt i maj.

mtDNA og slægtsforskningen

Vi ville gerne kunne sige, at mtDNA er som Y-DNA – bare på den mødre side. Men sådan er det desværre ikke grundet det meget korte stykke DNA, der ligger i mtDNA.

Tager man *mtFull Sequence*, så får man sin komplette mtDNA haplogruppe, og samtidigt får man en liste med matches svarende til den, man får for Y-DNA:

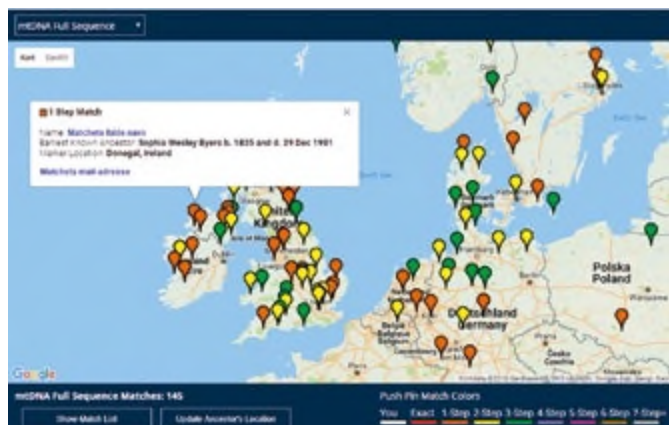
Genetic Distance	Name	Earliest Known Ancestor	mtDNA Haplogroup	Match Date
1	Testers fulde navn	RMS	H1c1	1/15/2018
1	Testers fulde navn	RMS FF	H1c1	1/9/2018
2	Testers fulde navn	Kirsten Jørgensen datter 1690	H1c1	1/15/2018
2	Testers fulde navn	RMS FF	H1c1	1/15/2018
2	Testers fulde navn	RMS FF	H1c1	1/15/2018
2	Testers fulde navn	RMS FF	H1c1	1/9/2018
2	Testers fulde navn	RMS FF	H1c1	1/9/2018
3	Testers fulde navn	RMS FF	H1c1	1/18/2018
3	Testers fulde navn	RMS	H1c1	1/18/2018
3	Testers fulde navn	George Duling B 2 May 1876	H1c1	1/18/2018
3	Testers fulde navn	Mary Martha Vinth 1842-1920	H1c1	1/18/2018

Først angives *genetic distance*, og som en tommelfingerregel gælder, at jo større afstand, jo længere tilbage ligger den fælles formoder. Man kan dog godt opleve, at et match med en større genetisk distance stammer fra en yngre ane end et andet match med mindre genetisk distance, så det kan godt betale sig at kigge alle matches igennem for kendte navne eller geografiske områder.

Derefter følger testers fulde navn (her anonymiseret), kontaktinformation, evt. link til stamtavle og herefter det vigtigste: ældste kendte formoder. Endeligt personens haplogruppe (de er næsten altid ens) og den dato, hvor personens test blev matchet. Læg mærke til, at figuren kun viser de matches, der er kommet til i januar!

I modsætning til Y-DNA testen, hvor man ofte får meget få matches, så oplever nogle testere mange matches på mtDNA. Men det er desværre også udtryk for mtDNA's problem i forhold til slægtsforskningen: Selv helt nære matches (også med *genetic distance* = 0) kan godt ligge flere hundrede eller måske tusinde år tilbage. Det udelukker naturligvis ikke et heldigt match, hvor man kan genkende eller spore den fælles formoder, men sandsynligheden for et spontant og sporbart match er lille.

På FTDNA er der også et link til et kort over ens matches, hvor man kan se, hvor den ældste kendte mødrene ane boede, og hvor stor genetisk afstand der er:

For alle personer kan mtDNA-testning give et hint om forhistoriske forbindelser. Men man kan absolut ikke regne med, at en mtDNA-test spontant vil give oplysninger om ens mødrene linje inden for historisk tid. Til gengæld kan målrettet mtDNA-testning nogle gange være med til at løse gåder i slægtsforskningen:

Hvis man har en mtDNA-linje, hvor den ældste generation er usikker, så kan man forsøge at fremsøge en (mere) sikker efterkommer af samme ældste ane. Hvis en testtager fra hver linje matcher den anden, så taler det for, at ens teori om den ældste generation er korrekt. Hvis der ikke er et match, så må teorien forkastes. Dette

kræver dog, at begge linjer er udelukkende gennem kvinder, da det jo er sådan, at mtDNA nedarves.

Sidder man som kvinde (altså uden Y-kromosom) og synes, at snakken om haplogrupper er interessant, så kan en mtDNA-test give ekstra mening. Også som mand kan man blive fristet til at kende sin haplogruppe på den mødrene side ... Begge denne artikels forfattere har taget mtFull Sequence og er blevet lidt klogere på vores direkte mødrene linjers forhistoriske forbindelser.

Hvis man vil læse mere ...

Har mtDNA og haplogrupper fanget din interesse, så findes der nogle gode sider at kigge på:

- Eupedia indeholder gode og opdaterede artikler om det, som vi ved om haplogrupperne lige nu. Brug linket www.eupedia.com/europe/origins_haplogroups_europe.shtml for at komme direkte til de relevante afsnit.
- Anthrogenica (www.anthrogenerica.com) har nok det mest aktive DNA-forum.
- FTDNA har også et forum (forums.familytreedna.com), men der er ikke så stor aktivitet, og kvaliteten af svarene er noget skiftende.
- På den danske hjemmeside dsgg.dk er der også hjælp til mtDNA og DNA-tests generelt.
- Ligeledes er der Facebookgrupper til næsten alle overordnede haplogrupper, men indholdet her er af noget svingende videnskabelig kvalitet.

SLÆGTSHISTORISK WEEKEND 2018

Gør klar til årets slægtshistoriske oplevelse!

Reservér allerede nu dagene 14.-16. september, hvor vi mødes på Nørgaards Højskole i Bjerringbro til forrygende, festligt, inspirerende og velsmagende samvær.

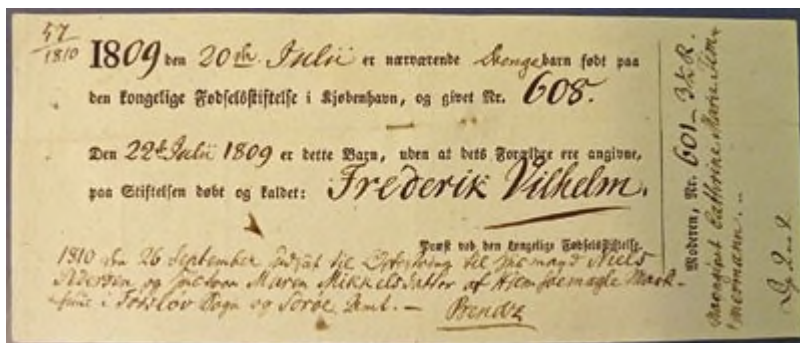
Send en mail til kirstensanders@gmail.com, hvis du vil være sikker på at modtage en mail med programmet, lige så snart vi åbner for tilmeldingerne.

På glad gensyn i Bjerringbro

Et skuffebarn

Af Grethe Olsen

Blommevej 10
6700 Esbjerg
grethe.o.45@gmail.com

Døbesedlen fra Fødselsstiftelsen, der dokumenterer Frederik Wilhelms fødsel og dåb.

Den 20. juli 1809 blev drengen, Frederik Wilhelm, født på Den Kongelige Fødsels- og Plejestiftelse i København. Han blev døbt allerede to dage efter fødslen, men fik som mange andre børn, der var født på stiftelsen, ikke noget efternavn. Faren kendte man ikke og for så vidt heller ikke moren, da hun kun stod i fødselsstiftelsens protokol som et nummer og i øvrigt forlod stedet få dage efter fødslen. Da han blev optaget i lægdsrullen, stod der i forældres sted "skuffebarn".

Udsat fra Den Kongelige Fødsels- og Plejestiftelse

Den Kongelige Fødsels- og Plejestiftelse blev oprettet i 1750 for at hjælpe ugifte gravide kvinder til en sikker – og anonym – fødsel og for at undgå de mange barnemord som følge af uønskede graviditeter. Fødslerne fandt i begyndelsen sted i et privat jordemoderhus, men i 1759 flyttede stiftelsen ind i det nyoprettede Kongelige Frederiks Hospital i Frederiksstaden (nu Designmuseum Danmark) og i 1787 til større lokaler i den nærliggende ejendom Amaliegade 25.

Frederik Wilhelm blev "udsat" – altså sat i pleje – fra stiftelsen til en bådsmandsfamilie på Christianshavn allerede den 26. juli 1809, og vores søgen efter hans ophav kunne nemt være slut her, hvis ikke han var blevet "udsat" igen et år senere, denne gang til en husmandsfamilie i Hjelmsømagle syd for Ringsted. Fødselsstiftel-

sens protokol angiver nemlig denne gang moderens navn: Cathrine Maria Timmermann, der "tiente som Stuepige paa Sørupgaard hos Secretær Callisen". Frederik Wilhelm blev "udsat efter Moderens Begjæring", og det kunne jo tyde på, at hun havde holdt øje med sin dreng og måske fandt det bedst for ham at komme på landet eller bedst for sig selv at have ham i nærheden. Sørupgaard ligger nemlig kun 3-4 km fra Hjelmsømagle.

Præstedatter fra Dalbynder

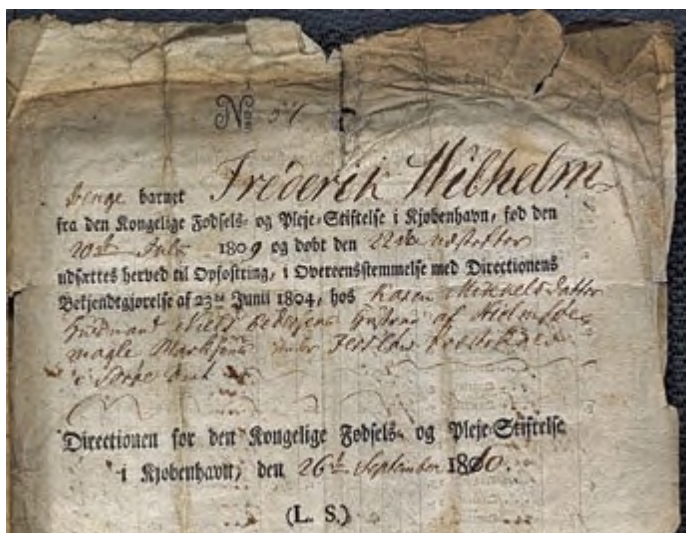
Hvem var så denne Cathrine Maria Timmermann? Timmermann er jo et godt navn for en slægtsforsker, og det var ikke svært at finde ud af, at hun var præstedatter fra Østjylland. Hendes historie, indtil hun fødte sin søn på fødselsstiftelsen, er denne:

Hun blev døbt i Dalbynder Kirke mellem Randers og Hadsund den 29. marts 1781 af sin far, sognepræsten til Dalbynder, Raaby og Sødring Sogne, Frederik Christian Jacobsen Timmermann. Hun var den yngste af fire søskende.

Hendes mor, Catrine Marie Spentrup, døde den 26. maj 1783, kun 31 år gammel. Hendes far giftede sig meget hurtigt igen med Catrine Marie Damiansdatter Dahl, der var datter af hans forgænger i embedet, sognepræst Damianus Thomsen Dahl. Frederik Christian nåede at få en datter mere med sin nye kone, inden han selv døde den 17. april 1785.

Litr.	Løbe- No.	Fædrenes og Sønneres Navne.	Sønneres Fødested.	Al- der. Aar.	Høj- de. Tom.	Nu havende Opholdssted.	Bidragninger.
B	155	Frederik Wilhelm	Hedehusby	6		Kongelig Børnehospital Næst, Vestertorv, København d. 5. Jan. 1810	
B	156	Mads Nielsøn				Hedehusby og Sødring	

Lægdsrullen, hvor Frederik Wilhelm er indført som "skuffebarn".

Plejebeviset fra Den Kongelige Fødsels- og Plejestiftelse til "Karen Mikkelsdatter, Husmand Niels Pedersens Hustrue af Hielmsøemagle"

Cathrine Maria Timmermann havde således i en alder af fire år mistet begge sine forældre.

Stedfamilie

Hendes stedmor, Cathrine Marie Damiansdatter Dahl, tog sin egen lille datter, Karen, og Cathrine Maria med sig til "Skovhuset" ved herregården Vindum Overgaard nær Bjerringbro, hvor hun flyttede ind hos sin mor, Helene Steinfeldt, enke efter sognepræst Damianus Thomsen Dahl. Vindum Overgaard var i Steinfeldt-familiens eje på det tidspunkt.

Cathrine Marias tre ældre søskende blev placeret forskellige andre steder. Den ældste bror, Jacob på 8 år, hos skoleholderen i Dalbyover, den næste bror, Mathias på 5 år, formentlig hos familie, hvor han forberedte sig til præstestudiet, men døde som 14-årig som discipel i Viborg Latinskole, og søsteren, Kirstine Marie på 7 år, hos sin faster Anne Timmermann, gift med sognepræst Thomas Horrebow i Vester Tørslev ved Hobro.

Fra Fyn til København

I 1793 blev Cathrine Marias stedmor gift med sin fætter Peder August Steinfeldt i Vindum Kirke, og familien flyttede til Fyn, hvor Steinfeldt først blev kapellan i Vigerslev og Veflinge på Nordfyn, senere sognepræst i Korup og Ubberud ved Odense. Cathrine Maria flyttede med stedmøren, dennes nye mand og halvsøsteren til Fyn, og hun blev konfirmeret i Vigerslev Kirke i 1796. I 1801 finder vi hende som 20-årig husjomfru hos sognepræst Kofoed i Fuglevig Præstegård i Vissenbjerg.

Mellem 1801 og 1809, da hun fødte sin søn på fødselsstiftelsen, må hun være flyttet til Københavnsområdet, og man tænker sig, at en ung kvinde fra Jylland må

flytte til familie eller bekendte, hvis hun flytter til Sjælland, men de familier, der kunne være tale om, har i hvert fald ikke haft hende som gudmoder eller fadder ved dåben af deres børn. Vi ved, at hun i 1810 var stuepige på Sørupgaard, og så ved vi kun om hendes færden de næste mange år, at hun ved et skifte i Timmermann-familien i 1825 var i tjeneste hos bogtrykker Jens Hostrup-Schultz i København.

Arv hos Overformynderiet

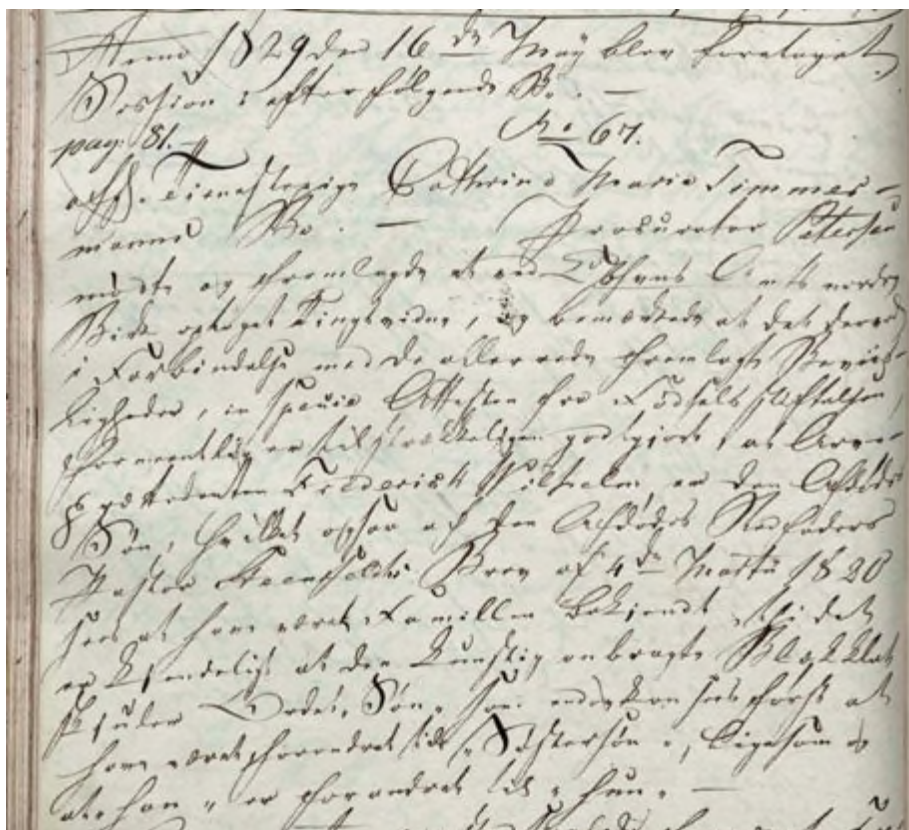
Den 9. marts 1827 døde Cathrine Maria af kræft, kun 46 år gammel og stadig ugift, næsten på det sted, hvor hun havde født sin søn, nemlig på Det Kongelige Frederiks Hospital, og hun blev begravet fra hospitalskirken. Hun var blevet indlagt fra Ørholms Papirfabrik i Lyngby, hvor hun iflg. kirkebogen var tjenestepige for fabrikant John Nelthrop.

Allerede den 13. marts indfandt repræsentanter for Københavns Skiftekommission sig på hospitalet for at registrere hendes efterladenskaber, og der var selvfølgelig ikke mange. Dog skulle hendes indbo på Ørholm Papirfabrik også gøres op, og det viste sig, at hun havde arvet ved flere lejligheder, i alt ca. 600 Rigsbankdaler, der stod i Overformynderiet i Odense. I dag undrer vi os over, at hun ikke havde hævet de penge, men det kunne hun ikke. Overformynderiet måtte nemlig kun udbetale indestående beløb til personer, der var myndige, og indtil 1857 var ugifte kvinder pr. definition umyndige! Derfor kunne hendes søskende, som hun tilsyneladende ellers ikke havde haft megen kontakt med, nu se frem til en pæn skilling efter hende.

Et uden for Ægteskab avlet Barn

Men så dukkede der pludselig nogle oplysninger op, der pegede i en helt anden retning!

Behandlingen af boet efter Cathrine Maria tog godt 2½ år. Referaterne fra de første mange skiftesamlinger handler mest om kontakt til Overformynderiet, auktion over hendes ejendele, hendes søskendes krav på arv og lignende, men ca. 1½ år inde i forløbet fremlagde skiftets kurator (repræsentant for boet) to dokumenter: et tingsvidne (udskrift af et vidneforhør i retten) fra Ringsted Herredsret og en skrivelse fra en møllebygger ved navn Johan Lund, der begge syntes at have været afgørende for, at det ved et efterfølgende møde i skiftekommissionen for første gang blev nævnt, at hun havde "et uden for Ægteskab avlet Barn". I referatet fra den pågældende skiftesamling blev dokumenterne kun omtalt og deres indhold ikke beskrevet. Endnu et tingsvidne, denne gang fra Københavns Amts Nordre Birk, førte åbenbart yderligere bevis for, at dette barn var Frederik Wilhelm. Cathrine Marias søskende gjorde, hvad de kunne, for at arven ikke skulle tilfalde ham. Der står således i et referat fra et møde i skiftekommissionen i maj 1829: "Procurator Petersen (boets kurator) bemærkede, at det

Et klip fra skiftesagen, hvor der nederst fortælles om "den kunstig anbragte Blækklat".

samling (eller i hvert fald i referatet), skrev en prokurator Werner fra Ringsted på Frederik Wilhelms og hans plejefars vegne til birkedommeren i Københavns Nordre Birk, hvor Cathrine Maria havde bopæl, da hun døde, og spurgte, om hendes bo var taget under behandling, og gjorde opmærksom på, at Frederik Wilhelm var enearving til hendes formue på ca. 650 Rigsbankdaler. Prokuratoren skrev også, at faderen til Frederik Wilhelm skulle være møllebygger Lund i Fuglevad Mølle. Altså har både Frederik Wilhelm og hans plejefar været særdeles velorienterede om Cathrine Marias forhold. Det, må jeg sige, var en overraskelse for mig.

dermed i Forbindelse med de allerede fremlagte Bevisligheder, in specie Attester fra Fødselsstiftelsen, formentlig er tilstrækkeligen godtgiort, at Arveprætendenten Frederich Wilhelm er den Afdødes Søn, hvilket ogsaa af den Afdødes Stedfader Pastor Steinfeldts Brev af 4de Martii 1820 sees at have været Familien bekjendt, thi det er kjendeligt at den kunstig anbragte Blækklat skjuler Ordet "Søn" som endog kan sees først at have været forandret til «Søstersøn», ligesom og at «han» er forandret til «hun».

Hvem er Johan Lund?

Nu kendte vi så til i hvert fald fire afgørende dokumenter i sagen: to tingsvidner, et brev fra møllebygger Johan Lund – hvem var han? – og et brev fra Cathrines Marias stedfar, pastor Steinfeldt, men hvad stod der i dem? For at finde ud af det måtte jeg tage en tur fra Esbjerg til Rigsarkivet i København for at se bilagene til skiftet! Kunne møllebygger Johan Lund være far til Frederik Wilhelm? Jeg havde tidligere undret mig over, at denne senere kaldte sit første barn for Johan, uden at der var nogen i plejefamiliens eller hans kones familie, der hed sådan, og at familien endnu senere tog efternavnet Lund, men jeg havde også svært ved at forestille mig, at en far til et anonymt født barn ville give sig til kende 19 år efter barnets fødsel.

På Rigsarkivet fandt jeg svarene på nogle af mine spørgsmål. Allerede den 21. juni 1827, altså kun godt tre måneder efter Cathrine Marias død, men mere end et år før Frederik Wilhelms eksistens blev nævnt i en skifte-

Tingsvidner

I de to tingsvidnesager udtrykte flere personer deres kendskab til både Cathrine Maria selv og det forhold, at hun havde en søn, som var sat i pleje hos en familie på Sydsjælland. Nogle vidste også besked med, at sønnens far skulle være møllebygger eller møllersvend. Møllebygger Johan Lunds brev viste sig blot at være et svar på hans indkaldelse som vidne og en bekræftelse af, at han kendte Cathrine Maria og vidste, at hun havde en søn. I sit vidnesbyrd i tingsvidnesagen forklarede han mere detaljeret, at han havde talt med Cathrine Maria på Sørupgaard omkring 1809-10, og at hun da havde fortalt ham, at hun havde født en søn på Den Kongelige Fødselsstiftelse. I øvrigt havde han set drengen både hos plejeforældrene i København og hos plejefamilien i Hjelmsømagle. Han undlod dog at fortælle, om han selv var far, og han blev åbenbart heller ikke spurgt!

Møllebygger i Haraldsted og Lyngby

Lidt om møllebygger Johan Lund: Johan (Christian) Lund blev født i november 1781 i Grevinge ved Holbæk i en møllerfamilie, der flyttede meget rundt til forskellige møller på Sjælland. Ved folketællingen i 1801 boede han hos forældrene i Piile Mølle i Kildebrønde. Han blev gift med Charlotte Amalie Skovgaard i februar 1811 i Kirke Eskilstrup. Hendes far var "Forvalter ved Universitetets Gods udi en Del Amter i Sjælland", og det kunne se ud til, at giftermålet skaffede Johan arvefæstet til Skee Mølle i Haraldsted ved Ringsted allerede i 1810, idet møllen var ejet af Københavns Universitet. I 1815-18 var

han møller i Kalundborg. Parret fik to piger, hvoraf den ene blev gift i Norge i 1838. Den anden kan være død. Charlotte Amalie Skovgaard døde hos datteren i Norge, men vi ved ikke hvornår. Johan selv døde den 19. december 1830 som møllebygger på Fuglevad Mølle i Lyngby. I oktober samme år blev datteren konfirmeret i Hillerød, hvor der i kirkebogen står, at hendes forældre boede i Kalundborg! (De manglende folketællinger mellem 1801 og 1834 er et tilbagevendende problem for slægtsforskere!)

Før Johan Lund blev møller på Skee Mølle, opholdt han sig hos sin søster og svoger, der havde møllen før ham, et stykke tid. Møllen ligger 10-15 km fra Sørupgaard, hvor Cathrine Maria kom i tjeneste, efter hun havde født sin søn i juli 1809.

Gammel kærlighed, der ikke ruster?

I 1827 var Johan Lund møllebygger hos sin fætters søn, møller Johan Jørgen Lund på Fuglevad Mølle, der ligger ved Mølleåen kun få km fra Ørholm Papirfabrik, hvor Cathrine Maria var i tjeneste, da hun døde. Fabrikant Nelthropp på Ørholm var gift med Fuglevad-møllerens søster. Et af de afhørte vidner, en plejerske på hospitalet, fortalte, at Cathrine Maria, mens hun var indlagt der, havde haft besøg af en mand, som hun bagefter omtalte som faderen til sin søn og en slægtning til Nelthropps kone.

Nu har vi fundet både en mor og en far til skuffebarnet Frederik Wilhelm, men der er stadig mange ubesvarede spørgsmål i historien. Måske er det for meget at håbe på, at den (også) handler om gammel kærlighed, der ikke ruster.

Knudtzon trefoldigt!

Hans Jørgen Knudtzon, født 1936, er uddannet jurist, og hans store interesse for slægtsforskning har resulteret i tre interessante udgivelser.

2007 forestod han således udgivelsen af tredje, opdaterede udgave af *Stamtavle over Etatsraad A.N. Hansen & Emma Eliza Grut's Efterkommere* på ikke færre end 530 sider. Til denne slægt hørte Knudtzons farmor, og værket om etatsrådets efterslægt blev udgivet første gang 1947 af Hans Konow, der også i 1970 tog sig af 2. udgave.

Men den talrige efterslægt vokser jo stadig, så i 2007 faldt det i Knudtzons lod at forestå 3. udgave.

Blandt efterkommerne træffes så kendte navne som Karen Blixen, Kim Malthe-Bruun, Piet Hein og Peter Zobel – for ikke at tale om indgifte som Erik Scavenius, Poul Reichardt og Jørgen Reenberg!

2009 fulgte den lidt mindre bog, *Abildgaard. Stamtavler over slægten suppleret med nogle artikler*, i alt 188 sider. Bogen handler om forfatterens mødrene slægt, som forsøges hæftet sammen med andre – til måske én slægt. Fyldig omtale bliver 1700-tallets arkivtegner Søren Pedersen Abildgaard og sønnerne, veterinæren Peter Chr. og maleren Nicolai Abildgaard til del. - En fin, interessant og flot illustreret bog.

2015 afsluttedes trilogien med det største værk, *Knuden's krønike. En bog om den dansk-norske slægt Knudtzon. En række nedslag henover et kvart årtusinde i slægtens historie* på ikke færre end 745 sider, usædvanlig flot illustreret.

Som det fremgår af titlen, har han nu i dette sidste værk kastet sig over sin fædrene slægt, der kan spores tilbage i den dansk-norske konges hertugdømme Slesvig på både nord- og sydsiden af den nuværende dansk-tyske grænse.

De ældste generationer er kun beskrevet i to slægtslinjer. Mandstammen er fulgt imponerende langt tilbage til sidste halvdel af 1500-tallets Sønderborg, hvor de ældste generationer var slagtere i fire generationer. Femte generation i Sønderborg hed Knudt Hansen, levede 1658-1739 og steg i de sociale grader, blev købmand og deltog i bystyret som rådmand. Sit fornavn, som han havde fra sin mors slægt af degne og præster i Lysabild, ligeledes på Als, blev grundstammen til de følgende generationers faste slægtsnavn, Knudtzen, der senere i Norge ændredes til Knudtzon, som slægten fortsat bærer.

Slægtens sjette generation, Nicolai Knudtzen, 1698-1785, flyttede til Bredstedt i det nuværende tyske Sydslesvig, blev købmand og handlede med tekstiler. Han var gift tre gange og fik ikke færre end 14 børn. Den sidste kone, Magdalena Clausen, 1726-1803, var af solid købmandsslægt fra Flensborg, og det er fra to sønner af dette ægteskab, den store efterslægt i resten af bogen stammer.

Hans Carl Knudtzon, 1751-1823, og Nicolay Hinrich Knudtzon, 1757-1842, kom begge til Norge og ændrede slægtsnavnet til -zon. Begge blev ansete stor-købmænd og skibsredere i Trondhjem, den ældste bror blev borgmester og etatsråd, mens den yngste blev konsul og efter mange års virke i Kristiansund vendte tilbage til Trondhjem på sine ældre dage.

Det er beskrivelsen af disse to brødres efterslægt, hovedparten af bogen er helliget. Mange fik deres virke i Norge, men enkelte grene flyttede til Danmark, bl.a. forfatterens gren.

Knudtzons ovennævnte tre udgivelser er grundigt anmeldt i *Personalthistorisk Tidsskrift*, henholdsvis i 2009:2 og 2012:2 samt i årbogen fra 2017.

For yderligere oplysninger kan man maile til: blaab@webspeed.dk Anton Blaabjerg

Forholdene i Arresten og Tugthuset i Viborg

Af Kurt Padkær
lone.kurt@stofanet.dk

Når man som slægtsforsker er så heldig at opdage, at man har en forfader, der har været kriminel, er førsteprioriteten naturligvis at finde sagens akter og få et overblik over, hvad der er forgået.

For mig var det næste spørgsmål, der meldte sig: "Hvordan var de forhold, som indsatte i arrester og tugthuse levede under?"

Ved et tilfælde fandt jeg en betænkning udarbejdet af professor C.N. David ved Københavns Universitet og udgivet i 1843. Professor David var af kongen blevet bedt om at foretage en inspektion af alle landets arrester og tugthuse for at kontrollere, om de kongelige forordninger på dette område blev fulgt.

Figur 1 Viborgs gamle rådhus

Dette indlæg handler alene om Viborg Arrest og Viborg Tugthus, da det var der, min forfader tilbragte ½ år i arresten i 1847 og senere 4 år i tugthuset 1848-52. De forhold, som professor David beskriver for disse institutioner, er sikkert ret repræsentative for andre lignende institutioner her i landet.

At forholdene i den slags institutioner var underlagt kongelige forordninger tyder på en vis bevågenhed fra myndighedernes side og en form for humanitær indstilling.

Viborg Arrest

Arresten blev drevet af Viborg by samt seks herreder i Viborg Amt.

Under det gamle rådhus lå arresten med indgang igen-

nem den blå dør. Bygningen huser i dag Skovgaardmuseet.

Der er absolut ingen ros til arresten fra professor David.

Arresten rummede en celle til kvinder, tre celler til mænd og en såkaldt borgercelle. Det har formodentlig været sådan, at hvis personer fra det bedre borgerskab skulle indsættes, har de ikke skullet dele celle med almindelige personer.

Kvindelcellen havde et rumfang på 93 kubikalen (25,5 kubikmeter). Det anbefalede rumfang var 63 kubikalen (17,3 kubikmeter) pr. indsat. Der var således kun luft nok til lidt over én indsat. Imidlertid var der ofte fem indsatte eller flere i cellen. I cellen var der to senge, der hver var 2.25 alen (1,41 m) lange og 1,75 alen (1,09 m) brede. I hver seng skulle der være plads til to personer, og var der mere end fire personer i cellen, måtte de resterende ligge på gulvet. Pladsen i cellerne til mænd var af samme omfang.

Hygiejnen var heller ikke særlig god. Toilettet var en blikspand med låg, placeret i hver celle. Spanden blev tømt hver anden eller tredje dag. Der var derfor en ulidelig stank i hele arresten, og den stank satte sig i de indsatte tøj. Der var ikke mulighed for, at de indsatte kunne vaske sig og langt mindre mulighed for et bad. I forordningerne af 1807 og 1827 krævedes det, at sengelinned skulle skiftes en gang om ugen. Dette skete ikke, da der ikke var linned til rådighed. Overtrækket på madrasserne skulle ikke vaskes, men halmen i madrasserne skulle skiftes en eller to gange om året. Tæpperne skulle ikke rengøres til bestemte tider, men alene efter arrestforvarerens forgodtbefindende. Det var et krav, at der daglig skulle foretages inspektion af de indsatte med hensyn til renlighed. Dette fandt ikke sted.

Fangerne gik i deres eget tøj. David kritiserer dette, da udleveret tøj ville forbedre hygiejnen og samtidig gøre det lettere at identificere eventuelle undvegne fanger. Der var ingen mulighed for, at fangerne kunne få vasket deres tøj.

Der fandtes ikke nogen mulighed for beskæftigelse af fangerne, og det eneste sted, de kunne opholde sig, var i cellerne. Den eneste celle, der var opvarmet, var borgercellen. De øvrige celler havde ingen opvarmning, og det betød, at fangerne om vinteren det meste af dagen lå i deres senge for at holde varmen, hvilket medførte et øget antal sygdomme.

Hver fange fik daglig udleveret 8 skilling sølv og 1 pund brød. Fangerne kunne købe mad hos arrestforvareren. Der var ikke mulighed for, at de kunne lave deres egen mad, hvis de ønskede det. Hvad fangerne brugte de 8 skilling til, var der ingen kontrol med. Når professor David lægger de forskellige omkostninger til halm, rengøring og sand sammen, bliver summen mere, end hvad en håndværker tjente på den tid.

I forordningerne af 1790 og 1810 krævedes det, at der skete en klassifikation af fangerne, således at unge fanger, der ofte var indsat for småforseelser eller manglende betaling af en bøde, skulle afsondres fra hårde kriminelle. Det skete ikke i Viborg, ligesom det stort set heller ikke skete i andre arrester i landet.

Disciplinen i arresten var meget mangelfuld. Der fandtes ikke nogen instruks for, hvad fangerne måtte, og det var ikke ualmindeligt at høre en fange råbe til en anden fange i cellen ved siden af eller til folk på gaden udenfor.

Bestyrelsen for arresten blev ledet af politimesteren i Viborg, men et egentlig tilsyn med arrestens drift og forhold fandt ikke sted, hvilket kritiseres af professor David.

Alt i alt en temmelig skarp kritik af forholdene i arresten. Der er ikke nævnt et eneste positivt forhold. Om Professor Davids kritik fik nogen konsekvenser, ved jeg ikke.

Viborg Tugt- og Forbedringshus

Oprindelig var Tugt- og Forbedringshuset oprettet i 1743 som Tugt- og Manufacturhus. I 1822 ændredes det til Tugt- og Forbedringshus. Det skulle modtage alle førstegangsindsatte af mandkøn, samt alle af mandkøn under 20 år. Alle kvindelige lovbrydere indsat her uden hensyn til forbrydelsens omfang eller karakter. Det modtog dømte fra hele Nørrejylland.

Museermester Chr. Gulle, der var født 1806, har i en ganske lille farvelagt tegning afbildet Tugt- og Manufacturhuset ved Sønderø, sådan som han huskede det fra sin barndom. Fra »Gulle's manuskript« på Landsarkivet, et slags tillæg til stiftsprovst Ursins bog om Viborg fra 1819.

Institutionen havde plads til 90 kvindelige og 120 mandlige fanger.

Billedet giver ikke et sandfærdigt indtryk, idet der var fire længer med en fangegård i midten. Den høje bygning var administration og bolig for ledelsen. Den lavere bygning indeholdt arbejdsrum med væve o.lign. Parallelt

med den var der en lignende bygning, der indeholdt fangeres sovesale, og parallelt med hovedbygningen var der en kirke. Driften af Tugthuset var overladt til civile, som havde ret til at udnytte fangerne som arbejdskraft til vævning af klæde samt vedligeholdelse af de udendørs arealer omkring bygningerne, inkl. drift af en stor køkkenhave.

I fangegården var der en latrinbygning i to etager med den ene etage til mænd og den anden til kvinder. Latrinerne tømtes dagligt.

Der var fire soverum til kvinder, der hver rummede plads til lidt over 20 kvinder. Hvert rums volumen var under halvdelen af de anbefalede 63 kubikalen pr. fange. I mændenes soverum var pladsen endnu mindre, helt ned til 16 kubikalen pr. fange.

Der fandt ikke nogen klassifikation sted af fangerne, så de unge fanger med en enkelt lovovertrædelse bag sig var ikke adskilt fra de grovere kriminelle. Navnet Forbedringshus var efter professor Davids vurdering falsk reklame, for der fandtes ingen foranstaltninger til forbedring af fangeres moral, såsom uddannelse og skolegang.

Hver dag kl. 08.00 opstilledes alle fanger i fangegården til inspektion af Tugthuset inspektør. Hænder og ansigt skulle være rene. Vask foregik ved pumpen i gården. Der var ingen håndklæder at tørre sig med. Håret skulle være redt, og når vejret tillod det, blev fangerne sendt i bad i den nærliggende Viborg Sønderø.

Soverum, trapper og gange blev dagligt rengjort. Sengetøjet bestod af en madras stoppet med halm, der blev skiftet en til to gange om året, der var to lagner, to uldne tæpper og en hovedpude. Tæpperne vaskedes ikke, men kom en tur i bageovnen et par gange om året.

Som krævet i bekendtgørelse af 1811 gik alle fanger med en udleveret påklædning. Dragten til mænd var en stålgrå vadmelstrøje og bukser, lyseblåt halstørklæde, hvide sokker og træsko. Kvindernes dragt var den samme som mændenes. Hvert år udleveredes et par nye bukser, to par strømper, to par træsko, et halstørklæde.

Fangeres arbejdstid var bestemt i en bekendtgørelse af 5. marts 1811. I de seks vinter måneder begyndte dagen kl. 6 om morgenen og blev ved til kl. 9 om aftenen. I de øvrige seks måneder begyndtes der kl. 5 om morgenen, og man blev ved til kl. 9 om aftenen. Der var pause fra kl. 12 til 1, og både formiddag og eftermiddag havde fangerne fri i en halv time, hvor de kunne gå ud for at få lidt frisk luft. På helligdage havde de fri og kunne deltage i gudstjenesten i kirken.

Kirken var aktiv til 1873, hvor den blev nedlagt, da det kneb med at finde en præst, der ville søge embedet.

Fangeres arbejde var tvangsarbejde og bestod hovedsageligt i fremstilling af grovere stof, fremstillet af dansk uld. Til fremstillingen anvendtes 100 til 130 fanger af begge køn. De øvrige fanger var beskæftiget med havear-

bejde, rengøring og vask. Hvis der var tale om overarbejde, blev dette arbejde afregnet til fastsatte tariffer.

Det var den, der havde bevillingen til at drive institutionen, der var ansvarlig for fangerne ernæring og ugens kostplan så således ud:

Mandag: grød, 1 pot (0,97 l)

Tirsdag: suppe og deri 1 lod (15 gr.) skært hestekød

Onsdag: ærter på hestekød, 1 pot og deri 4 a 5 lod skært hestekød

Torsdag: grød, 1 pot

Fredag: suppe, 1 pot 1 lod skært kød

Lørdag: kål på hestekød, 1 pot

Første søndag om måneden: ærter på flæsk, 1 pot 8 lod skært flæsk

En søndag om måneden: suppe med kød, 12 lod skært kød

De to andre søndage om måneden: som onsdag

Dertil fik hver fange dagligt udleveret 1½ pund brød, ½ pot øl og ugentlig 3 lod smør samt salt i fornødent omfang. Fanger med særlig hårdt arbejde fik ekstra forplejning. Det var forbudt at drikke vin, brændevin og kaffe.

Det, som fangerne kunne tjene ved overarbejde, kunne anvendes til ekstra mad eller andre behageligheder. Derimod blev dovenskab, efterladenhed og andre forseelser straffet med enten 12 timer i ensom arrest eller 10 á 12

slag med tamp. Straffen blev idømt af overopsynsmanden. Ved undvigelse, hvor fangen ikke havde begået ny kriminalitet, straffedes han med kat, tamp eller ris eller med fængsel i op til seks måneder.

Ved sygdom kunne fangerne henvende sig til den læge, der var ansat på stedet, og denne skønnede, om det var nødvendigt at flytte fangen til en sygestue. Sundhedstilstanden blandt fangerne var temmelig god; der var i gennemsnit otte til ti syge fanger, og pr. år døde tre til fire personer, hvilket blev anset for normalt i samfundet.

Sygdommene tilskrev professor David de dårlige forhold i arresthusene og den dårlige forplejning, fangerne fik der.

Ved løsladelsen skulle fangerne forlade Viborg indenfor 24 timer. Den løsladte fik udbetalt 4 skilling pr. mil i rejsepenge. I forordning af 14. december 1810 bestemtes det, at de skulle transporteres fra sogn til sogn, men en ansvarlig for denne transport fandtes ikke, og de løsladte var derfor overladt til andres barmhjertighed, og det endte derfor i de fleste tilfælde med, at den løsladte måtte klare sig selv.

Kommentar: Forholdene i disse to institutioner var i flg. professor David som forholdene i de fleste andre af den slags institutioner her i landet. Hele rapporten findes på Statsbiblioteket i Aarhus.

Mere om kriminelle aner

I sidste nummer af Slægtsforskeren var temaet kriminelle aner. Her blev blandt andet omtalt Jørgen Frøkjær, der blev idømt en straf som uægte slave i Københavns Stokhus. Side 26 hedder det om ham, at spalterne i Slave-Protokollen, der skulle fortælle mere om ham, er tomme og erstattet med teksten: "blandt de uærlige Slaver".

Det har fået Karen Straarup til at reagere. Hun fortæller i en mail, at disse oplysninger findes i en særlig protokol for uærlige slaver og fortsætter:

Der var en særlig procedure, hvor de uærlige slaver kunne indstilles til at blive gjort til ærlige slaver, og det er det, der er sket i hans tilfælde.

Først når man var blevet gjort til ærlig slave, kunne der være tale om at søge benådning, så det var sådan set et trin op ad stigen at blive ærliggjort.

Jeg har en ret sørgelig historie om en fyr, der ganske vist havde lavet en forbrydelse, men han gjorde sig vældig umage med at ændre sit liv, hjælpe i Stokhuset, passe sine pligter. Han blev indstillet flere gange med

det formål at blive gjort til ærlig slave. Det skete ikke, og han begik til sidst selvmord.

Når en uærlig slave fik æresoprejsning, betød det altså, at han fik sin ære igen ved at blive rykket op i gruppen af ærlige slaver. Dermed var der en mulighed for at blive benådet og genoptage sit liv.

Disse protokoller er lidt gemt af vejen, idet de skal findes under titlen *Stamme Bog over .../Protocoll over ...*, som findes på Arkivalieronline. Her har de fået deres egen afdeling sidst i protokollerne. Man skal ikke lade sig snyde af, at stambøgerne kun angives at dække perioden 1801-1819; den første uægte slave er indført allerede 12. marts 1780.

Hvis vi skal følge op på historien i artiklen, så finder vi Jørgen Frøkjær på opslag 79 i protokollen 1801-1816. Her kan vi læse, at han er indsat på livstid for "Kirke Tyverie og røvet Skibbruden Mand". Vi kan endvidere se, at han af "Straf paa Kroppen" er blevet kagstrøgen, samt at han "14. July [er] afgivet til Cronborg".

Men han endte altså med at blive gjort til ærlig slave og siden blive benådet, så han kunne vende tilbage til sin hjemegn.

Kathrine Tobiasen

ÅRSMØDE 2018

Der indkaldes hermed til årsmøde i Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger

Lørdag den 21. april 2018 kl. 11.00 i

Historiens Hus, Klosterbakken 2, 5000 Odense C

Dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Valg af to referenter og 2 stemmetællere
3. Bestyrelsens beretning
4. Fremlæggelse af det reviderede regnskab for det forløbne kalenderår til godkendelse
5. Fremlæggelse af planer/budget for indeværende samt det kommende år,
6. Fastsættelse af kontingent for det kommende kalenderår, 2019
7. Forslag om sammenlægning med DIS-Danmark og om disponering af SSFs midler
8. Andre forslag fra bestyrelse og/eller medlemsforeninger
9. Valg af bestyrelsesmedlemmer samt to suppleanter
10. Valg for et år ad gangen af revisor samt revisorsuppleant
11. Eventuelt
12. Fastsættelse af tid og sted for næste årsmøde

BEMÆRK

Vi starter kl. 10.00 med kaffe og rundstykker.

Tilmelding til årsmødet skal ske til sekretæren, sekretaer@ssf.dk, senest den 10. april 2018.

Pris for deltagelse inkl. frokost og foredrag efter årsmødet er 150 kr. Beløbet bedes indsat på konto 5330 0243366.

Efter årsmødet er der frokost og derefter foredrag ved Ulrich Alster Klug.

GENERALFORSAMLING

Der indkaldes hermed til generalforsamling i DIS-Danmark
Lørdag den 14. april 2018 kl. 12.00 i

Garderhusarkasernen, Charlottedal Allé 4, Slagelse

Dagsorden:

1. Valg af dirigent og stemmetællere
2. Bestyrelsen aflægger beretning for det forløbne år
3. Kassereren aflægger det reviderede regnskab til godkendelse
4. Fastsættelse af kontingent for det kommende år
5. Godkendelse af budget for det indeværende og det kommende år samt godkendelse af kontingent for det kommende år
6. Behandling af indkomne forslag
 - a. Forslag om sammenlægning med Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger, SSF (forslagsstiller: Fremtidsudvalget)
 - b. Forslag til vedtægtsændringer (forslagsstiller: bestyrelsen)
 - c. Forslag om, at det tillades Knud Haaning Andersen atter at blive medlem af DIS-Danmark (forslagsstiller: Ingrid Walberg)
7. Valg til bestyrelsen
 - a. Valg af formand
 - b. Valg af kasserer
 - c. Valg af bestyrelsesmedlemmer
 - d. Valg af suppleanter
8. Valg af interne revisorer
 - a. Valg af to interne revisorer for et år
 - b. Valg af en revisorsuppleant for et år
9. Eventuelt

BEMÆRK

Indskrivning til generalforsamlingen starter kl. 10.30. Der vil være frokost kl. 11, og generalforsamlingen går i gang kl. 12.

Der vil i år ikke være nogen rundvisning eller museumsbesøg. I stedet opfordrer vi deltagerne til at benytte lejligheden til at gå en tur i centrum af Slagelse.

Sådan finder du ejendomsoplysninger

Jan Andersen
Boelsvang 26
DK-2970 Hørsholm
Tlf. 20 22 11 96
janand@janand.dk
www.janand.dk

Med udgangspunkt i ejerlav og matrikelnummer kan man finde ejendomsoplysninger. Matrikelnummeret på en ejendom er angivet i flere af folketællingerne, eller man kan finde det i historiske kort.

1. eksempel

I Folketælling 1901 fremgår det, at Niels Hansen bor på matrikel 19 i Gestelev By:

Vi ønsker nu at finde oplysninger om Niels Hansens ejerskab af matrikel 19. Vi starter med at undersøge, hvilket herred Gestelev Sogn lå i.

På www.digdag.dk (se artiklen om Dig-Dag s. 38) kan vi se, at Gestelev i 1901 lå i Salling Herred.

Vi laver nu en søgning i Daisy:

Arkivskaber: ?

Arkivserie: ?

Periode: -

Resultatet:

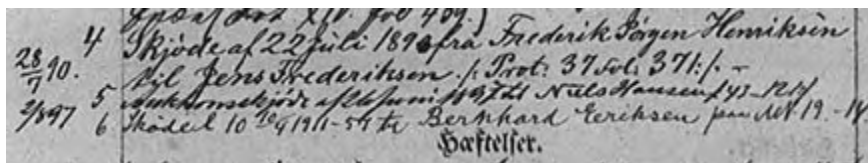
Fra	Til	Arkivskaber	Arkivserie
1630	1925	Salling Herredsfoged	Realregister til skøde- og panteprotokol - hovedregister - Salling herred
1788	1915	Salling Herredsfoged	Realregister til udskrift af Brahetrolleborg birk skøde- og panteprotokol (Salling herred)

Vi får nu en række arkivserier, hvor den øverste passer på vores tid og sted: 1630 1925 – Salling Herredsfoged – Realregister til skøde- og panteprotokol- hovedregister – Salling Herred. Vi klikker på den og i næste skærm billede på Læs arkivaliet.

I realregistrene er ejendommene opstillet efter ejerlav og herunder matrikelnummer. Under Salling Herredsfoged er der tre protokoller:

De to nederste ser umiddelbart ens ud, men den ene er en fortsættelse af den anden, og vi må blade gennem protokollen for at finde frem til “vores” ejendom.

Det viser sig at være den nederste protokol, vi skal have fat i, og her finder vi matrikel 19 på opslag 57, højre side:

Vi kan i realregistret, pkt. 6, se, at Niels Hansen i 1911 sælger til Bernhard Eriksen. Vi må tilbage til Daisy og laver en ny søgning:

Arkivskaber: ?

Arkivserie: ?

Periode: -

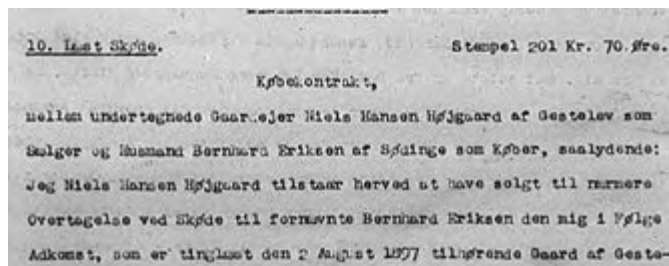
Ud fra den lange liste med arkivserier (udpluk er vist herunder) vælger vi 1739 – 1927 Skøde- og panteprotokol, efterfulgt af Læs arkivaliet.

Fra	Til	Arkivskaber	Arkivserie
1739	1927	Salling Herredsfoged	Skøde- og panteprotokol - Salling herred
1857	1925	Salling Herredsfoged	Tilføjet til realregister til skøde- og panteprotokol - Salling herred

Blandt de mange protokoller scroller vi ned til den tidsperiode, der omfatter 1911. I dette tilfælde er der tre protokoller, der kunne komme på tale; den rigtige er 57 1911 -57 1912, 1. indførsel.

- 56 1910 - 56 1911
- 57 1911 - 57 1912
- 57 1911 - 57 1912

På opslag 9 finder vi skødet:

Skødet er fra min oldefar, Niels Andersen, til min farfar, Carl Axel Andersen, fra 1916, og registret oplyser, at det findes i pantebog 39 på folie 529.

Vi søger igen i Daisy:

Arkivskaber: ?
Arkivserie: ?
Periode: -

2. eksempel

Vi vil nu finde matrikelnummer 7c i Usserød By i 1890.

På www.digdag.dk kan vi se, at i 1890 lå Usserød i Hørsholm Birk.

Vi laver nu en søgning i Daisy:

Arkivskaber: ?
Arkivserie: ?
Periode: -

Resultatet:

Era ?	Til	Arkivskaber ?	Arkivserie ?
1849	1863	Hørsholm Birk	Realregister: 1. række
1863	1944	Hørsholm Birk	Realregister: 2. række: Birkerød
1863	1945	Hørsholm Birk	Realregister: 2. række: Blomstrød
1863	1930	Hørsholm Birk	Realregister: 2. række: Hørsholm
1863	1950	Hørsholm Birk	Realregister: 2. række: Karlebo

I 1890 var Usserød en del af Birkerød Sogn, så vi vælger **Realregister: 2. række: Birkerød**.

Indholdet er scannet, så vi klikker på **Læs arkivaliet**.

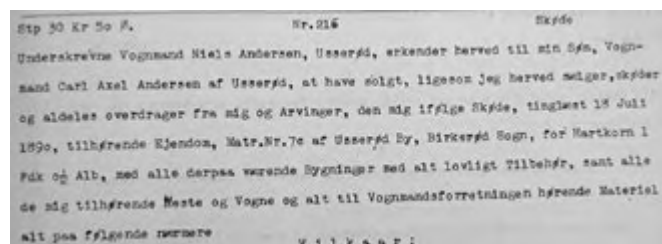
Vi vælger herefter protokollen: **1910 Usserød, supplement til Birkerød IV R8 - 1944 Ubberød, supplement til Birkerød IV R8**.

På opslag 104 finder vi Matrikel 7c:

Ejendommen	Matr. Nr.	Hartkorn	Nr.	Dokumenterne	Pantebog fol
Parcellen	7c	1 0%	2	1910 af Skøde p. Niels Andersen til Carl Axel Andersen	111
			3	1916 af Skøde p. Niels Andersen til Niels Andersen	11-112

Her vælger vi **Skøde- og panteprotokol**. Desværre er 1916 ikke scannet; på Arkivalieronline ligger kun protokoller op til 1865, så vi må i stedet gå til originalerne ved at klikke på **Vis indhold ud for Medietype: Original, Papir m.m.** Vi ruller ned på siden til det passende år og bestille pakkenr. **B.2-39 1916 2 4 - 1916 11 17**. Så kan vi pumpe cyklen og køre til Rigsarkivet.

På folie 529 finder vi ganske rigtigt skødet:

God fornøjelse.

At skrive slægtshistorie

- idébog for slægtsforskere

Kathrine Tobiassen

SLÆGT & DATA

At skrive slægtshistorie

Kenneth Konrad Knudsen skrev i sin anmeldelse af bogen i *Slægt & Data*:

Hvis du drømmer om at få noget af alt dit slægtsmateriale publiceret, men ikke ved, hvad du skal gribe eller gøre i, så er "At skrive slægtshistorie" et godt sted at starte. Bogen giver dig ikke svaret på, hvordan du skal gøre, men den klæder dig på til at træffe de rigtige valg for dig og dit projekt.

Bogen er udgivet af DIS-Danmark, og koster for medlemmer 149 kr.

Bestil den via bestillingsformularen i 'butikken' på hjemmesiden (under Foreningen) eller send en mail til ekspedition@dis-danmark.dk

Slægtsforskernes Bibliotek – nye projekter

Af Per Andersen

Jyllingevej 111, 2720 Vanløse
per@andersen1.dk
www.familiesogning.dk

Forestil dig, at al dansk slægtslitteratur er scannet og ligger tilgængeligt online – søgbart. Og at dette oven i købet er suppleret med en meget stor del af den lokalhistoriske litteratur, der findes.

Lyder det som ren utopi? Ikke i vore ører, for det er det mål, som Slægtsforskernes Bibliotek har sat sig for at nå. Biblioteket startede i 2013 og har siden da arbejdet på at registrere og scanne bibliotekets bogsamling på omkring 20.000 værker – samt at supplere med værker fra andre kilder.

I 2017 blev der lagt mere end 1.100 nye værker online på biblioteket, og allerede inden nytår 2017 nåede man milepælen på i alt 2.000 titler online. Når dette læses, har vi efter al sandsynlighed passeret 2.500 online titler!

Dette er kun muligt – helt og aldeles – gennem en fantastisk indsats fra omkring 15 frivillige, der arbejder med biblioteket. En stor tak rettes derfor til disse – og i øvrigt en opfordring til at melde sig til undertegnede, hvis man har lyst til at hjælpe til med arbejdet, der godt kan foregå hjemme ved ens egen PC.

I denne artikel vil jeg gerne komme med en opdatering om, hvad der er sket i biblioteket i det sidste år, samt give nogle eksempler på de værker, man kan finde og downloade online.

Nye projekter og samarbejde

Et af de mest spændende, nye projekter er digitaliseringen af Rigsarkivets bogsamling i Odense. Da Dansk Data Arkiv flyttede til Rigsarkivet, blev det af pladshensyn nødvendigt at pakke en bogsamling på over 8.000 bind ned i kasser, og de blev placeret på lager.

Vi havde længe en dialog med Rigsarkivet om muligheden for at komme til at scanne denne samling, hvoraf en

Der arbejdes i biblioteket

stor del er slægts- og lokalhistorisk litteratur. Det lykkes heldigvis ved godt arbejde fra bl.a. DIS-Odense at få den ønskede adgang til samlingen, som nu er under scanning. Arbejdet forestås af vores udsendte frivillige i Odense – eller rettere sagt har han nu altid boet i Odense.

Det går fint fremad med arbejdet i Odense, samtidig med at online-værkerne registreres i bibliotekets database.

Et andet område er de mange lokalhistoriske årbøger, der udgives hvert år i alle egne af landet. Nogle af dem er tilgængelige online på de forskellige selskabers egne hjemmesider, men vi synes, det vil være en god ide også at samle dem på Slægtsforskernes Biblioteks side, hvor de bliver fuldt søgbare i sammenhæng med bibliotekets øvrige samling af online-værker.

En af de første aftaler blev indgået med Historisk Samfund for Sydøstjylland (det tidligere Vejle Amts Historisk Samfund). Efter aftale med deres bestyrelse er alle deres årbøger fra 1905 til 2015 lagt online på Slægtsforskernes Bibliotek – mere end 100 bind i alt.

Tilsvarende aftale er indgået med Historisk Samfund for Ringkøbing Amt og deres Hardsyssels Årbog, der er udkommet siden 1907. Vi håber, at flere af landets mange årbøger følger efter, da de indeholder et meget stort materiale om lokalhistorie og lokale slægter.

Genealogisk Samling

Frederiksberg Bibliotek har en af landets største samlinger af slægtslitteratur – kaldet Genealogisk Samling. Samlingen blev startet i 1933 af Stadsbibliotekar, dr. Georg Krogh-Jensen (1892-1968), og den tæller i dag omkring 7.300 titler, heraf godt og vel 4.200 egentlige slægtsbøger.

En digitalisering af den Genealogiske Samling synes oplagt, og indledende møder med Frederiksberg Bibliotek

På besøg hos Det Kongelige Biblioteks digitaliseringsafdeling

viser, at dette også vil kunne realiseres gennem et fælles projekt, hvor Slægtsforskernes Bibliotek står for digitaliseringen af værkerne. Dette projekt er kun i støbeskeen, men projektet har et stort potentiale, og vi ser frem til at samarbejde med Frederiksberg Bibliotek om det.

Tilsvarende holder vi kontakt til en række andre parter, hvor et samarbejde på forskellige områder er relevant eller kunne blive relevant i fremtiden. Disse relationer omfatter blandt en god kontakt til digitaliseringsafdelingen ved Det Kongelige Bibliotek og Sømmenslutningen af Lokalkiver (SLA).

Donationer

Efterhånden som Slægtsforskernes Bibliotek bliver mere og mere kendt i bredere kredse, oplever vi heldigvis også, at der er flere og flere, der ønsker at donere bøger til biblioteket.

Det er vi meget glade for. Det giver os mulighed for at udvide samlingen med værker, som vi ikke har i forvejen. Men også hvis vi i forvejen skulle have materialet, er vi glade for at få en ekstra kopi. Når vi har dubletter, har vi nemlig mulighed for at lave det, der lidt hårdt hedder "skanning til destruktion". Det vil sige, at vi skærer dubletten op, så det bliver løsblade, og så kan vi hurtigt køre siderne igennem en automatskanner. Det sparer meget tid i skanningsprocessen.

Donationerne kommer i form af enkelte bøger eller plastikposer med et par håndfulde af bøger til kassevis af bøger fra en samling. Vi er glade for det hele. Dog skal det falde inden for bibliotekets emneområder, altså primært slægts-, personal- og lokalhistorie og historie i al almindelighed.

Brugen vokser

På alle parametre kan vi se, at brugen af biblioteket vokser måned for måned. Det gælder blandt andet det månedlige antal besøgende på bibliotekets side (bibliotek.dis-danmark.dk), der i 2016 typisk lå på mellem 500 og 1.000 per måned. Igennem 2017 er tallet vokset støt,

og det ligger i dag pænt over 2.000 besøgende om måneden.

Tilsvarende er antallet af downloads af online-værker også støt voksende. Det ligger i dag på omkring 250 downloads/dag, men det er kun de downloads, vi kan registrere gennem bibliotekets egen side. Oven i dette kommer et endnu større antal downloads skabt gennem Google-søgninger, der giver et direkte link til bibliotekets PDF-filer. Disse kan vi ikke måle direkte, men vi ved, at det er væsentlig flere, så et antal på 1.000 downloads om dagen er ikke usandsynligt.

En af grundene til denne vækst i brugen af biblioteket er uden tvivl det voksende antal værker, der er online. Jo flere værker vi får online, desto mere anvendeligt bliver biblioteket. Ikke mindst på grund af muligheden for fritekstsøgning (med en tilpasset Google-søgebar på siden), der søger i teksten i samtlige de værker, der ligger online.

Samtidig har vi gjort mere for at gøre Slægtsforskernes Bibliotek kendt i bredere kredse. Blandt andet har biblioteket fået sin egen Facebookside (www.facebook.com/slaegtsforskernes.bibliotek). Ved at følge denne Facebookside kan man følge med i nyheder fra biblioteket, og siden følges i øjeblikket af knap 1.000 personer.

Typer af bøger

Der findes i biblioteket online-bøger inden for en mængde forskellige emner, og her er nogle af de mest typiske emneområder:

- Slægtsbøger: Omkring 600 titler
- Biografier, personalhistorie, breve etc.: Omkring 300 titler
- Lokalhistorie: Omkring 400 titler
- Historie og kulturhistorie: Omkring 100 titler
- Registraturer: Omkring 250 titler

En type af værker, der har speciel interesse for slægtsforskere, er de såkaldte "stater". Disse er oversigter over personer inden for et bestemt erhverv eller en profession, og de er som regel opbygget med korte biografier og et foto af hver person. Igennem det seneste år

har biblioteket prioriteret at få en række af disse stater lagt online, blandt andet følgende:

- Dansk Haandværker-stat (1932-1933)
- Danmarks Industri og Haandværk (1905)
- Dansk Portrætgalleri – Danmarks Landbrug (1906)
- Dansk Portrætgalleri – Danmarks Hovedstad (1908)
- Dansk Portrætgalleri – Danmarks Kirker (1909)
- Dansk Lægestand (diverse årgange fra 1700-tallet og frem)
- Dansk Fiskeristat (1935-36)
- Dansk Forsikringsstat (1924)
- Danske Mejerier (1915-1918)
- Kgl. Danske Forstembedsmænd

Et andet område, der er blevet prioriteret online, er de store værker om danske landbrug og gårde, der igennem årtierne er blevet udgivet. De omfatter mange tusinde sider med mange tusinde gårde beskrevet, ofte med ejere og/eller ejerrækker:

- Prospecter af Danske Herregaarde (230 bind, 1844-1870)
- La Cours Danske Gaarde, 1. samling (5 bind, 1906-1910)
- La Cours Danske Gaarde, 2. samling (4 bind, 1914)
- La Cours Danske Gaarde, 3. samling (4 bind, 1918)
- Større Danske Landbrug (9 bind, 1930-1939)

Sådan finder du online-bøgerne

På bibliotekets side (bibliotek.dis-danmark.dk) er der to muligheder for at søge efter bibliotekets titler:

- 1) Søgning i bibliotekssystemet Koha. Her søger man enten i hele bestanden af bøger og andre værker, eller man kan søge i de bøger og værker, der ligger online. Ligesom i andre bibliotekssystemer kan man søge efter titel, forfatter, stikord m.v. Denne søgning er bl.a. relevant, hvis man leder efter en bestemt bog.
- 2) Fritekstsøgning i bibliotekets bestand af online materialer. Det gøres ved hjælp af Google-søgefeltet på siden, ligesom man kender det fra andre Google-søgninger. Denne søgning er bl.a. relevant, hvis man leder efter bestemte lokaliteter, emner, personer osv.

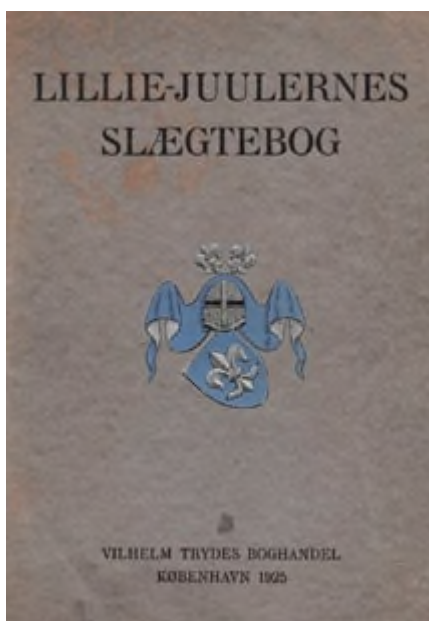
Søgningen giver en række resultater, og online-værkerne ligger som PDF-filer, som man efterfølgende kan åbne.

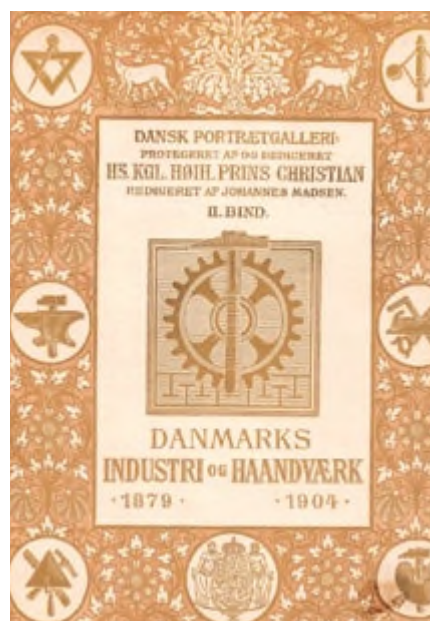
De frivillige ved Slægtsforskernes Bibliotek er: Anton Blaabjerg, Berit Pagh, Birgit Samuelson, Carsten Carlsen, Claus Hein-Nielsen, Claus Rønlev, Flemming Hatting Hansen, Johnny Larsen, Martin Henriksen, Mogens Pagh, Kirsten Andersen, Poul Wachmann, Winnie Olsen.

Michael Bachs "Danske slægtsbøger 1986-2001"

Lillie-Juulerne – en bog doneret til biblioteket og derefter scannet.

Nogle forsider er der gjort mere ud af end andre!

Indledning

Når vi forsker i vore slægter, søger vi med lys og lygte efter oplysninger om vore forfædre. Ved hjælp af kilder som kirkebøger, folketællinger, lægdsruller, skøder og skifter stykker vi et billede sammen, som kan vise os noget om personer; i det mindste kan vi få dem placeret ind i en bestemt tidsperiode og på et givet sted, og måske kommer vi også på sporet af små eller store begivenheder i deres liv, som kan sætte kød på historierne.

Historien møder os mange steder i bybilleder og landskaber. Her ses det hus i Randers, hvor Niels Ebbesen efter sigende gjorde det af med Den kullede Greve. Lemmen oppe under taget skal altid være åben for ikke at spærre flugtvejen!

Alle vore aners små historier foregår indenfor den store historie, danmarkshistorien. Når vi beskæftiger os med en person i eksempelvis starten af 1800-tallet, gør vi klogt i at gå til den store historie for at se, hvad der foregik på den landsdækkende scene. Danmark blev viklet ind i europæiske krige, og København blev bombarderet af englænderne i 1807. Seks år senere gik staten bankerot med en langvarig økonomisk krise til følge. Vi kan måske ikke direkte aflæse disse og andre danmarkshistoriske begivenheder i de oplysninger, vi finder om anerne, men de har med stor sandsynlighed alligevel spillet ind i dagliglivet dengang – på en eller anden måde. Der er måske også vedtaget nogle forordninger i det fjerne København, som kommer til at indvirke på den måde, man har kunnet indrette sig på i Vendsyssel og på Ærø. Vi skal altså huske at tage den store historie med i slægtshistorien.

Mellem disse spor, det helt lille og det store, går et tredje spor, lokalhistorien. Lokalhistorie er et lidt flyvsk

emne, der kan strække sig over en hel landsdel som Jylland eller nøjes med et sogn eller måske endda en enkelt lille bebyggelse. Alt, hvad der ikke omfatter hele landet, men behandler et afgrænset område i fortiden, kan få prædiket lokalhistorie. Hvis et sted har en bemærkelsesværdig historie, kan den fortælles. Men somme tider er det måske bare et spørgsmål om at få øje på det bemærkelsesværdige. *Alle* steder har deres historie, som vi også kan være med til at afdække som slægtsforskere.

At det kan være svært at give en præcis definition af begrebet lokalhistorie, vil mange af disciplinens dyrkere anse for en fordel. Uden snævre bindinger kan man studere en lokalitet og dens mennesker dels som en helhed, der er forskellig fra andre helheder, dels som en helhed, der virker sammen med andre større og mindre helheder. (Citat fra Den Store Danskes artikel om Lokalhistorie (denstore-danske.dk))

Interessen for lokalhistorie er gammel og viste sig allerede i 16-1700-årene med Peder Hansen Resens *Atlas Danicus* og Erich Pontoppidans *Danske Atlas*, der var de første forsøg på at beskrive samtlige rigets amter, købstæder og sogne. Men den voksede sig større i sidste halvdel af 1800-tallet. Efter det traumatiserende nederlag i 1864 var der behov for at finde nye værdier og måder at ranke ryggen på for at støtte den forslåede danske identitet. Det kunne bl.a. gøres ved at søge tilbage i historien, såvel lokalt som nationalt. Ved overgangen til 1900-tallet resulterede interessen i dannelsen af lokalhistoriske foreninger over hele landet, og efter Anden Verdenskrig forstærkedes den yderligere, hvilket kan ses af dannelsen af foreninger som Dansk Slægtsgårdsforening.

I lokalhistorien kan man brede sig ud over andet end det rent historiske. Også emner som natur, kultur, arkæologi og økonomi kan fint tages med, når et fuldstændigt billede af en lokalitet skal tegnes. Der er altså mulighed for at trække rigtigt meget ind i historien.

Lokalhistorie og slægtsforskning

Hvordan kan vi så bruge lokalhistorien? Vi skal tænke på, at ingen af de forfædre og -mødre, vi trækker frem af fortidens mørke, har levet som enkeltstående individer. De har eksisteret i et bestemt miljø på en given egn, og deres liv har været præget af omgivelserne.

Tema: Lokalhistorie

Der har været himmelvid forskel på at bo i klitterne med et barsk Vesterhav som nærmeste nabo og i en fynsk landsby med en frodig æblehave lige uden for døren. Eller i en større by, der bød på beskæftigelse for både købmænd og embedsmænd. Det har betydet noget for folks valg af erhverv, om der har ligget en stor virksomhed i nærheden, eller om man var født i en købstad med en livlig havn.

Lå området i farezonen, når riget var i krig – som Sønderborg og Fredericia for at nævne et par velkendte eksempler? Begynder vi at dykke ned i lokalhistorien, vil det ofte vise sig, at også mange andre lokaliteter har været ramt af krigshandlinger af forskellig art op gennem tiden. Noget, som har påvirket beboere på en eller anden måde.

Omkring århundredskiftet 1900 rullede forskellige religiøse bevægelser over landet; de optog sindene på en måde, som vi i dag kan have svært ved at sætte os ind i, og som skabte så dybe skel mellem tilhængerne af de respektive bevægelser, at man i mange tilfælde ikke kunne omgåes socialt. Andelsbevægelsen satte gang i store omvæltninger og prægede på afgørende vis folks opfattelse af sig selv og omverdenen. Og mange af vores forfædre var aktive her.

Måske rasede en voldsom epidemi? Måske forekom strandinger jævnligt i området? Levede der personer på egnen, som med deres karisma og initiativ satte bevægelser i gang?

Uanset hvordan der har set ud i byen eller sognet på det tidspunkt, vores aner levede deres liv der, har det været *deres* omgivelser, der har været med til at farve *deres* tilværelse. De har måske været mennesker, der ikke på nogen måde har stukket næsen frem, men de har levet der og har været underlagt de betingelser, som de lokale forhold har budt på. Derfor hører lokalhistorien uundgåeligt med, når vi skal fortælle vores slægts historie.

Lokalhistoriske arkiver

I mange tilfælde skal vi til Arkivalieronline eller Rigsarkivets forskellige læsesale for at finde arkivalier, der dækker vores lokale områder. Det gælder kirkebøger, folketællinger og mange af de andre vigtige arkivalier, som vi traditionelt går til, og som er udarbejdet af statslige, kommunale og andre offentlige myndigheder.

Men når det drejer sig om lokale forhold, skal vi huske på, at de mange lokalarkiver, der findes spredt over hele landet, rummer et væld af spændende og høj-relevant stof. Lokale foreninger, virksomheder og institutioner som skoler kan have afleveret deres proto-

koller og arkivalier til det stedlige lokalarkiv, der netop har som sit formål at tage hånd om den lokale hukommelse. Dertil kommer store samlinger af billeder – fra skoler, foreninger, virksomheder og af privatpersoner – som lokalarkiverne har samlet.

Lokalarkiverne har en 80-årig historie bag sig, idet Faaborg Byhistoriske Arkiv, som blev grundlagt 11. juni 1937, regnes for at være det første. Flere kom stille og roligt til, og i 1949 fandt fem arkiver tiden moden til danne en organisation, der fik navnet Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver, kendt under initialerne SLA (hjemmeside: www.danskearkiver.dk).

Især efter kommunesammenlægningen i 1970 kom der gang i oprettelsen af nye lokalarkiver, også ude i landkommunerne; det spillede nok ind, at der i de nye større kommuner voksede en bekymring for, at de små lokalsamfunds kulturminde ville blive opslugt og gå tabt under de større forhold. I dag har SLA lidt over 450 medlemmer, der efter bedste evne søger "at indsamle, bevare, forske i og formidle den arkivalske kulturarv, såvel af privat som offentlig oprindelse", som det hedder i SLAs vedtægter.

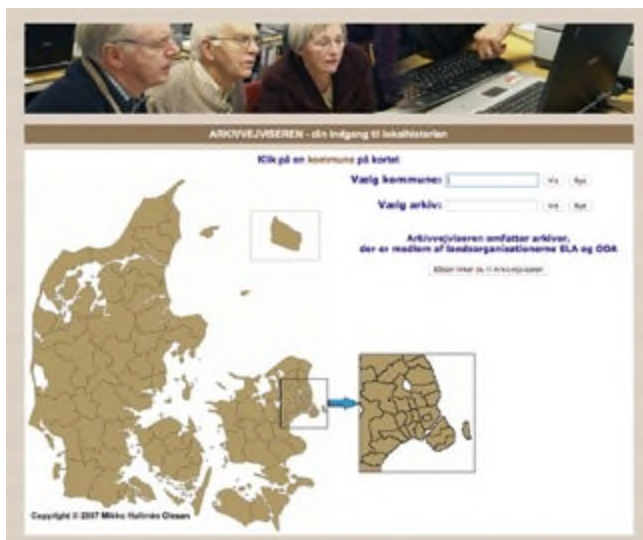
Lokalarkiverne udgør en meget blandet flok. I de større købstæder taler man om stadsarkiver, og personalet er professionelt og faguddannet, mens de små arkiver i landkommunerne typisk drives af lokale ildsjæle med et ofte beskedent tilskud til lokaler og drift. De store arkiver har regulære åbningstider; med de små arkiver kan det mange steder lade sig gøre at få en særskilt aftale om et besøg, hvis man henvender sig til arkivlederen.

Ud over de gode arkivalier, som arkiverne ligger inde med, og som bestemt kan gøre et besøg en omvej værd, er der et andet stort plus, som skal fremhæves. Personalet på arkiverne har en enorm viden om deres områder; især på de små steder kan man med rette tale om den lokale hukommelse, og her kan man få historier og oplysninger, som aldrig vil kunne findes i en pertentligt ført protokol. Og hjælpsomheden er tit nærmest grænseløs; medarbejderne vil normalt stå på pinde for en interesseret besøgende – det er jo ægte ildsjæle, man står over for!

Forskellen mellem de store og små arkiver blev på et tidspunkt så problematisk, at de større valgte at danne deres egen forening. Den fik navnet Organisationen Danske Arkiver (ODA, hjemmeside: www.dkarkiver.dk).

Hvis du vil finde ud af, hvad der findes af arkiver i de områder, der har din særlige interesse, kan du bruge Arkivvejviseren på adressen arkibas.dk/arkivvejvi-

[ser/](#). Her kan du enten klikke dig frem til det ønskede område via kortet på startsiden, eller du kan bruge søgefelterne til at søge direkte på et arkiv eller en kommune. I begge tilfælde kommer du til kommuneoversigten, hvor du kan klikke dig videre og finde adresser og åbningstider m.v. på arkiverne i kommunen samt link til deres hjemmesider. Arkivvejviseren omfatter arkiver fra begge organisationer.

Arkivvejviserens startside. Du kan enten vælge at søge via søgefelterne eller at klikke dig frem på kortet.

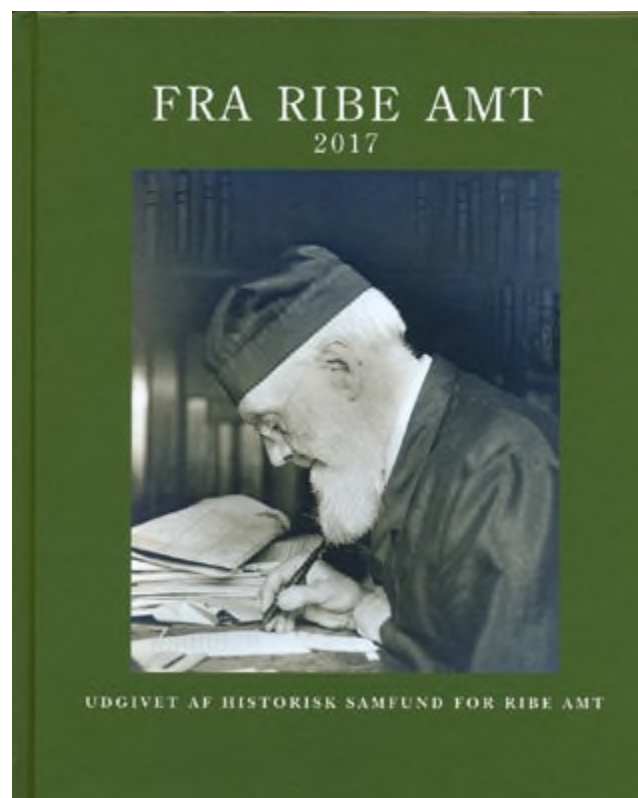
Mange arkiver har mere eller mindre fyldige hjemmesider, men den egentlige tilgang til og oversigt over arkivernes beholdninger finder du på søgesiden [arkiv.dk](#). Her er samlet, hvad over 500 arkiver har lagt ind i søgebasen Arkibas. Alt er dog ikke lagt ind endnu, og det er heller ikke alle lokalarkiver, der har en aftale med Arkibas, så det kan være klogt at kontakte lokalarkivet for at høre, om det har materiale om et bestemt emne. Der er henvisninger til både arkivalier, billeder, videoer og lydclip, og en del af materialerne er digitaliserede, så du kan se dem direkte på siden. Det gælder især de mange billeder, der udgør en sand guldgrube. Der kan søges på personer, steder og emner, men hvis du kender adressen på det sted, der har din interesse, er det en rigtig god ide at søge på den, da alle arkivalierne har adressen med blandt noterne, for så vidt en sådan kendes. Hvis du ikke allerede har været på siden, vil du sikkert blive overrasket over, hvad du kan finde. De arkivalier, der ikke er umiddelbart tilgængelige online, må du til det pågældende arkiv for at se nærmere på. Brug søgesiden til at forberede dig grundigt, inden du besøget arkivet.

Det er sagt mange gange, men tåler gentagelse: Selv om du finder et gammelt billede på [arkiv.dk](#), kan du ikke gå ud fra, at du uden videre kan bruge det på fx din hjemmeside. Der kan nemlig være ophavsret på det, og det kan også udmærket gælde ældre billeder. For at sikre dig er du nødt til at henvende dig til arkivet, hvor du kan få endelig besked. Du kan nøjes med at sende en forespørgsel til arkivet, og det er gjort meget nemt; du klikker simpelthen på det lille mail-ikon nederst til højre, når du har åbnet en post i resultatlisten.

Historiske årbøger

Så tidligt som 1889 tog rigsarkivar A.D. Jørgensen initiativ til at etablere en årbog for det sønderjyske område, som fik titlen *Sønderjyske Årbøger*. Her blev bragt både artikler om historiske emner og mere aktuelle indlæg om situationen for sønderjyderne. Efter genforeningen fortsatte udgivelsen af årbøgerne, men nu med stigende vægt på historien.

Forholdene var specielle i Sønderjylland, og der gik nogle år, før ideen blev taget op nord for grænsen. Men i 1902 stiftede en gruppe vestjyske mænd, anført af stiftsamtmanden og forstanderen på Askov Højskole, Historisk Samfund for Ribe Amt, og året efter udgav

Den seneste udgave af årbogen *Fra Ribe Amt*

Tema: Lokalhistorie

samfundet for første gang sin historiske årbog, der siden er kommet hvert år under titlen *Fra Ribe Amt*. Det blev startskuddet til en lang række lignende foreninger, der også producerede årbøger, i andre amter. Inden 1910 havde *Vejle Amts Aarvog*, *Historisk Aarvog for Thy og Mors og Vester Han Herred*, *Hardssysels Aarvog* (Ringkøbing Amt), *Historisk Aarvog fra Randers Amt*, *Aarhus Stifts Aarbøger*, *Bornholmske Samlinger* og *Fynske Aarbøger* set dagens lys, og flere er siden kommet til. Landet må siges at være rigtig godt dækket ind på dette felt.

Fælles for årbøgerne er, at de bringer en meget blandet pose historier fra deres område. Tidsmæssigt strækker artiklerne sig fra oldtiden med behandling af arkæologiske udgravninger og videre op gennem historien til næsten-vore-dage med beretninger, hvor ældre medborgere øser af deres erindringer. Der kan være hele sognehistorier eller artikler om, hvordan fx en krig har taget sig ud i lokal øjenhøjde. Måske er der en gennemgang af, hvordan et specielt erhverv har sat sit præg på egnen, og der kan være biografier over bemærkelsesværdige personer, som har levet i eller gjort noget særligt for området.

I 'gamle' dage var der ingen vej uden om de fysiske udgaver på bibliotekernes reoler, når man ville læse årbøgerne. I mange tilfælde kunne man hente hjælp til at finde rundt i det store stof i de registre, der heldigvis ofte var udarbejdet. I dag er det meget nemmere. Mange årbøger er digitaliseret – eller i det mindste kan registrene studeres online – og er altså lige ved hånden.

Det Kgl. Bibliotek har en underside, tidsskrift.dk, der skal være en "national portal for publicering af faglige, videnskabelige og kulturelle tidsskrifter i digital fuldtækt". Her kan man søge via bl.a. forfatter, titel og enkelte ord i fuldtæksten og blive ledt direkte til teksterne. På den lange liste over tidsskrifter er der flere historiske, som kan have interesse for anejægere, og også et par lokalhistoriske årbøger har fundet vej til siden. Det drejer sig p.t. om *Fra Ribe Amt*, *Historisk Aarvog for Roskilde Amt* og *Sønderjydske Årbøger*.

Claus Rønlev har på sin hjemmeside www.ronlev.dk en stor samling scanninger, som han selv har foretaget, samt links til både årbøger og andre lokalhistoriske bøger, som ligger på andre sider. Hvis bogen ikke er digitaliseret og altså ikke kan ses på nettet, er der i stedet et link til bibliotek.dk. Søgningen er foretaget for dig, og du har bare tilbage at sætte en bestilling i gang; eneste betingelse er, at du skal være registreret som låner på et folkebibliotek. En fin service, da biblio-

Her er slået op på en side fra den digitale udgave af *Sønderjydske Årbøger*, årgang 2014 på tidsskrift.dk. Hele bogen kan downloades som PDF-fil.

tekssøgesejden godt kan være lidt vanskelig at bruge. Claus arbejder sammen med Slægtsforskernes Bibliotek, og som han selv skriver, fremtidssikrer han sine PDF-filer ved løbende at overdrage dem til Slægtsforskernes Bibliotek. Tag endelig et kig på siden; her er virkelig guldklumper at hente, uanset hvor i landet du søger din slægt.

Lidt i samme boldgade som de lokalhistoriske årbøger er *Samlinger til Jydsk Historie og Topografi*, som udkom i toårige bind 1866-1930 og blev efterfulgt af *Jyske Samlinger* 1932-65. Efter 1966 skiftede serien navn til *Historie*. Udgiveren bar det højstemte navn Det jydsk Historisk-Topografiske Selskab, men det skal man ikke lade sig afskrække af; artiklerne er skrevet, så alle interesserede kan være med. Det første bind er på 433 sider, og indholdsmæssigt kommer vi omkring emner som *De jydsk Dialektforhold*, en *Kriminalhistorie fra Skagen fra Begyndelsen af det 17de Aarhundrede*, *Bidrag til Ulvenes Historie i Vendsyssel*, *Et Bondebryllup i Raabjerg Sogn for 30 Aar siden* og *Beskrivelse over Øen Fuur*. Samt meget mere. Og de følgende årgange har mere fra samme skuffe at byde på. Forfatterne er historikere, præster, overlærere og andet godtfolk.

Også denne skatkiste har Claus Rønlev taget sig af. Årgangene op til 1884-85 er scannet i fuld udtrækning, mens der fra perioden 1886-1910, hvor der kan være ophavsret på visse indlæg, kun er medtaget et udvalg

af artikler. Indholdsfortegnelse og sted- og navneregistre er dog scannet og lagt ud, så du kan orientere dig i stoffet. På tidsskrift.dk, som blev omtalt ovenfor, kan du lave emne-, forfatter- og titelsøgninger i værket fra 1911 og frem (tidsskrift.dk/historiejyskesamling). Artiklerne kan læses som HTML eller PDF.

Et enkelt bind af Historie-serien, årgang 1985, er i skrivende stund dukket op på Slægtsforskernes Bibliotek (DIS Arkiv og Bibliotek).

De små lokalarkiver kan ofte også være med. Mange udgiver et årligt hæfte med forskellige bidrag. De kan være svære at finde på bibliotekerne, men spørg eventuelt på arkiverne.

På DIS-Danmarks hjemmeside www.slaegtodata.dk > Foreningen > Bladet > Bilag til bladet kan du finde en oversigt over historiske årbøger med link til digitaliserede versioner.

Byhistorier

Det siger næsten sig selv, at der i tidens løb er blevet skrevet side op og side ned om købstædernes historie. Det kan være alt fra korte artikler til store værker i flere bind, og det kan være afhandlinger, der forsøger at omfatte hele byens historie, eller beskrivelser, som slår mindre brød op og koncentrerer sig om en enkelt periode eller et særskilt emne. Meget kan i princippet falde inden for begrebet byhistorie.

Det kan typisk være et stort jubilæum, der sætter gang i en udgivelse. En flerhundredårig periode skal rundes af med et tilbageblik over byens historie. Da Randers i 1952 fyldte 650 år som købstad, tog byrådet initiativ til, at der blev skrevet et værk i to bind med titlen *Randers Købstads Historie*, og da man rundede 700 år, var det Randers Amts Historiske Samfund, der sammen med byens kulturhistoriske museum og lokalarkiv stod bag en opdateret byhistorie: *Randers. Fra handelsplads til storkommune 1000-1975*. Bogen blev udgivet 2002, så de sidste 25 år blev overladt til en eventuel senere udgivelse.

Mange byer har deres regulære byhistorie. Om Aarhus findes således et tre-bindsværk *Århus Bys Historie* (det er fra før, byrådet besluttede at erstatte å'et med et aa), som er kommet i flere reviderede udgaver siden 1984. I Odense kan man præstere et værk i 10 tykke bind, *Odense Bys Historie*, udgivet 1980-88, med tilhørende emne- og stedregister og kortbind.

Også de mindre byer kan fint være med, i mange til-

fælde ikke bare med et enkelt værk, men med flere, der vægter forskellige emner, som kan være middelalderen eller besættelsestiden, som den blev oplevet det pågældende sted.

Søgning af litteratur

Det vil være en nærmest uoverskuelig opgave at lave en altomfattende litteraturliste – som i øvrigt også hurtigt ville have behov for en opdatering. I stedet må vi gå på jagt på bibliotek.dk efter det, som lige netop har vores interesse. Det kan være ganske drilagtigt at søge på et stort emne som byhistorie, hvis du hverken har en bestemt titel eller forfatter i kikkerten. Et godt tip er at vælge fanebladet *Bøger* og derefter bruge emnefeltet, som du udfylder med navnet på den by eller det sted, du søger informationer om. For yderligere råd til at få succes med søgningerne vil jeg dog her nøjes med at henvise til temaet om købstæder i Slægtsforskeren nr. 2 2017, hvor et afsnit drejede sig om litteratursøgning.

Når du har fundet en titel, der ser interessant ud, bestiller du den ved at trykke på knappen *Vælg og bestil*. Husk, at du skal være registreret som låner på dit lokale bibliotek for at kunne bestille. Det første, du bliver konfronteret med i bestillingsproceduren, er nemlig et krav om at vælge det bibliotek, hvor du vil hente bogen.

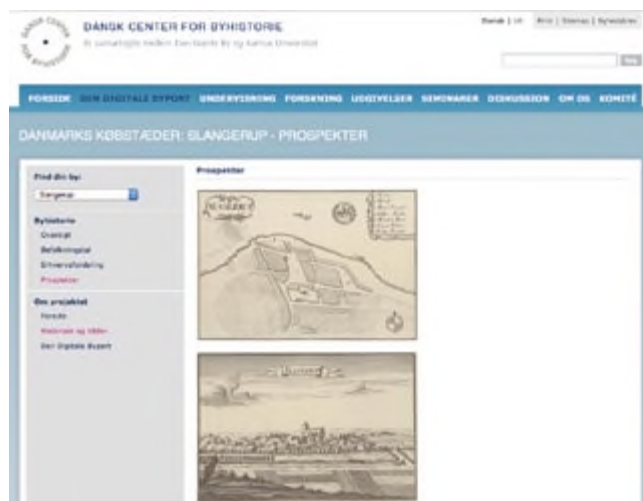
bibliotek.dk har også en fane for *Artikler*. Det kan være en god ide at søge her, da de historiske årbøger, som blev omtalt ovenfor, er indekserede. Alt indholdet i værkerne er lagt ind i biblioteksdatabase og kan søges på samme måde, som du søger bøger. Du kan afgrænse søgningen til et givet tidsskrift eller en årbog, men du risikerer at gå glip af oplagte hits, hvis du afgrænser for meget. Dit sogn kan sagtens være omtalt et sted, hvor du slet ikke forventede det.

Dansk Center for Byhistorie

Måske kan du nøjes med en kortere oversigt over en købstads historie? Så kan du vælge at starte med et besøg på Dansk Center for Byhistories hjemmeside: byhistorie.inet-designer.dk/forside/. Her er samtlige danske købstæder beskrevet, også byer, som engang var købstæder, såsom Slangerup, der blev frataget sine købstadsrettigheder i 1569, og Herrested, der mistede sin status allerede i 1415; begge er med her sammen med flere andre 'nedlagte' købstæder. Alle præsenteres med en kort gennemgang af byens historie suppleret med et par grafer over befolkningstallets udvikling og erhvervsfordelingen gennem tiderne. Des-

Tema: Lokalhistorie

uden er der sædvanligvis et ældre bykort og et prospekt af byen i 1700-tallet.

Slangerup by, som den præsenteres med prospekt og bykort i Den digitale Byport. Til venstre ses links til de øvrige dele af byhistorien.

Hovedstammen i websiden udgøres af *Den digitale Byport*, der behandler en række vigtige tværgående emner som: *Danske byers historie gennem 1300 år*, *Skibsfarten i Danmark*, *Danmarks lokaladministration 1660-2007 m.v.* Desværre er der ikke altid fulgt op på alle emner, eller måske er de gode hensigter aldrig ført ud i livet; i hvert fald er der en del døde links. Men der er stadig masser af godt stof at hente. En fin ting er den byhistoriske bibliografi, der indeholder 4132 titler på bøger og artikler. Bemærk, at det her ikke går an at taste bynavnet i emnefeltet; dette felt er forbeholdt emner som handel, søfart osv. I stedet kan du med fordel bruge feltet *Sted*. Bibliografien er mere overkommelig at søge i end bibliotek.dk, fordi vi her befinder os inden for et område med titler, der er udvalgt på grund af deres relevans; du får ikke revl og krat med. En nyttig detalje er, at der ved hver titel er et direkte link til bibliotek.dk, hvor du kan bestille bogen.

Det skal også nævnes, at der ved hver købstad er links til eksterne sider: andre ressourcer på nettet og institutioner i byen, såsom byarkiver og museer.

Andre muligheder

Et andet godt sted at starte er *Trap Danmark*, der også har korte historiske oversigter. Glem heller ikke Erich Pontoppidans *Danske Atlas* med endnu kortere

beskrivelser, der til gengæld er samtidige i forhold til anno ca. 1760. Begge værker blev gennemgået i temaret om opslagsværker i *Slægtsforskeren* nr. 2 2017.

Et godt udgangspunkt kan også være DIS-Wiki på adressen wiki.dis-danmark.dk/, der indeholder oversigter med fakta om købstæder og sogne. Alle artikler er ikke lige udbyggede, men du kan være heldig at finde gode litteraturhenvisninger og links til nyttige websider.

Henvisninger

Litteratur om sognet og dets ejendomme

- Hemmet Sogn, (C. Plænbolt, A.: Fra Vesler- og Næmme Hænder: Historiske og topografiske Efterretninger. Nr. Nebel, Viggo. Næstved Forlag, 1935, s. 126-128). Findes også i [digital udgave](#)
- Flæe, Palle & Olf Nielsen: Historiske Efterretninger om Hemmet, Næmme-Bork, Sønder-Bork og Sønder-Vlum Sogne. (J. Samlingers st. Jydsk Historie og Topografi bd. VII, 1878-79, s. 8-66). Findes også i [digital udgave](#)
- Nielsen, N. Thomsen: Hemmet - Søl. Vlum sognes historie. Erindringer og historiske notiser. Anna Grothe Jensen, 2004. 170 s.
- [Nærbysogndataen](#)

Godser med fæstegods i sognet

- Ribe Domskoles Gods
- Ribe Hospital
- Ribe Stiftslykkats Gods
- Lønborggård
- Segård

Sogne i Næmme Herred

[Rigved Sogn \(Ringskilling\)](#) • [Hemmet Sogn](#) • [Hæved Sogn](#) • [Lyne Sogn](#) • [Lønborg Sogn](#) • [Næmme Bork Sogn](#) • [Stævel Sogn](#) • [Sønder Bork Sogn](#) • [Sønder Vlum Sogn](#) • [Tærn Sogn](#) • [Ådem Sogn](#)

En del af artiklen om Hemmet Sogn i DIS-Wiki. Her ses litteraturhenvisningerne, der, hvor det er muligt, linker til digitale udgaver. DIS-Wiki kan også hjælpe med overblik over, hvilke godser der har bøndergods i sognet.

Slægtsforskernes Bibliotek er ligeledes et besøg værd på adressen: www.slaegtogdata.dk > Kilder > Slægtsbiblioteket. Muligheden for at lave en Googlesøgning, der går ned i alle tekster i onlinebiblioteket, gør det meget nemt at tjekke, om der skulle være bid med hensyn til lige netop de byer eller steder, som du er interesseret i. Husk også, at hvis du i bogsamlingen finder en interessant bog, som endnu ikke er online, kan du på opfordring få den scannet.

Sognehistorier

De små sogne holder sig ikke tilbage; også her findes virkelig solide værker, der er uomgængelige, hvis de lige netop rammer ind i din interessesfære. På grund af det mindre område, der skal beskrives, kan man i de gode tilfælde tillade sig at gå dybere ind i emnet, og det har resulteret i sognehistorier, der indeholder historiske oversigter og beskrivelser af samtlige gårde og huse i sognet. Som fremragende eksempler kan nævnes Henning Jørgensen *Bryndum og Vester Nebel før selvejet* (2016), som vi anmeldte i *Slægt & Data* nr. 1 2017, *Janderup og Billum Sogne*, bd. 1-3, udarbejdet af et udvalg under sognenes lokalhistoriske

arkiver (1979-1983) og H.K. Kristensens tre bøger om henholdsvis *Ovtrup* (1933), *Lunde* (1923) og *Nørre Nebel og Lydum Sogne* (1958) i Ribe Amt. Med disse værker får vi indledende generelle oplysninger om sognene, inden vi kommer til hovedafsnittene med gårdhistorierne. Her er virkelig gods at hente, og da folk for det meste holdt sig til fødesognene, kan bøgerne hjælpe dig rigtigt meget, når du søger tilbage i slægtens spor.

Problemet er – ligesom ved byhistorierne – at finde frem til de gode beskrivelser. Søgemetoden er den samme som ved byerne, dog med den forskel, at du ved at søge på et lille sogn eller en landsby på bibliotek.dk ikke får en helt så overvældende mængde hits som ved de store købstæder. Et tip: søg på fx 'Spentrup Sogn' for at udelade de forfattere eller personer, der måtte bære stednavnet som efternavn, og for at betone, at det drejer sig om sognet eller byen, ikke om andre sammenhænge, navnet kan optræde i. Prøv også at bruge forskellige søgeord: navne på herreder, sogne, godser eller små bebyggelser i sognene kan alle føre til det, du lige netop har brug for. Lidt fantasi er aldrig af vejen.

DIS-Wiki opregner ved en del poster fine litteraturhenvisninger, der omfatter både trykte bøger og links til digitale tekster. Og Slægtsforskernes Bibliotek kan som antydning ovenfor også rumme guldklumper, som er lige til at samle op. Brug dem endelig!

Vort sogns historie

Når det drejer sig om landsogne, findes der et ganske særligt tilbud: *Vort sogns historie*, der er en bogserie, der kom i 13 bind i perioden 1950-1958. Værket var rent kommercielt; man blev optaget i det, hvis man betalte, og kun hvis man pungede ud, og omtalen kunne endda også være afhængig af, hvor meget man betalte. Serien blev aldrig gjort færdig, nok på grund af økonomien, og den nåede aldrig ud over hovedlandet. Men hvis du er så heldig, at et eller flere af dine sogne er med, kan der være nyttige oplysninger at hente. Der er tale om ren gårdhistorie (både for gårde, husmandsteder og huse), og der berettes mest om den daværende ejer, eventuelt med tilbageblik til hans forældre og frem til hans børn, samt lidt om husdyrhold og areal. Mange af de små artikler er ledsaget af et billede af gården.

Bladring i bind 4

Forrige side (s. 314) | Næste side (s. 316)

Brix i Kastrup. Anias Peter Pihl er gift med Anna, f. Thouggaard i Sdr. Ousild 26. 2. 1928. Forældre: Gdr. Søren Thouggaard, f. i Aastrup, og Hustru Dagny Asta Bagshild, f. i Rindø. Ægteskabet er 3 Børn: Søren Thouggaard 4. 4. 1950, Jørgen Thouggaard 29. 10. 1953 og Flemming Thouggaard 8. 4. 1953. A. Peter Pihl overtog 15. 9. 1954 Matr. Nr. 42 efter Niels Mogenssen Jensen, der havde ejet den ca. 30 Aar. Areal er 15 $\frac{1}{2}$ Tdr. Ld., hvorefter 4 Tdr. Ld. er tilkøbt siden Overtagelsen. Bygningerne er opført 1924, da Jorden til Kjøndammen blev udstykket fra en Gaard i Trustrup. Normal Besætning er 6 Køer, 5 Ungkreaturer, 3 Søer, 5 Svin, 100 Høns og 1 Hest. Ejdk. 29.000 Kr.

PLØGER, HARALD BOLDSÉN, Bmd.,
Haslund Kær, Randers.

er født i Haslund 18. 8. 1894. Forældre: Bmd. Laurits Pløger, f. i Haslund, og Hustru Martine Vilhelmsen, f. Hansen Boldsén samme Sted. Harald Pløger overtog i 1927 Kjøndammen Matr. Nr. 13c m. fl. efter sin Mor. Søstren Anine Merete Pløger, f. i Haslund 26. 8. 1889, bestyrer Huset for Bræderen. Areal er 12 Tdr. Ld., som Pløger har drænet og mærglet. Stuehuset er opført 1848 med Bartag, mens de øvrige Bygninger er opført 1927-35 og med fast Tag. Normal Besætning er 7 Køer, 1 Ungkreaturer, 6 Svin, 50 Høns og 2 Jydsk Heste.

HVILSAGER SOGN

ANDERSEN, FREDERIK THEODOR, Bmd.,
Sn. Kastrup, Pindstrup.

er født i Lime 18. 10. 1887. Forældre: Tøkkemand Anders P. Andersen, f. i Foulum, og Hustru Maren, f. Mariksen i Glæsborg. Frederik Andersen er gift med Ane, f. Christensen i Lime 18. 11. 1892. Forældre: Støttemand Niels Chr. Christensen, f. i Lime, og Hustru Jensine, f. Ægteskabet er 7 Børn: Ole 18. 3. 1916, Dagny 2. 5. 1917, Poul 28. 4. 1918, Valborg 6. 5. 1926, Svend 3. 8. 1925, Anders 19. 1. 1924 og Kristian 13. 10. 1929. Frederik Andersen overtog i 1924 Kjøndammen Matr. Nr. — c m. fl. efter Sagfører Olesen, Auning, med et Areal paa 25 Tdr. Ld., hvorefter 10 Tdr. Ld. er Eng, som Andersen har drænet en Del af. Bygningerne er opført 1890 og Stuehuset har fast Tag, mens Udbygningerne er med Straatag. Andersen har undermodet Udhusene samt paalagt nyt Tag. Der er ingens Besætning, men Traktor. Ejdk. 19.400 Kr.

ANDERSEN, KARL KRISTIAN, Bmd.,
Hejlskov, Mørke.

er født i Lime Sogn 17. 3. 1918. Forældre: Bmd. Niels Mogens Andersen, f. i Mørke, og Hustru Inger Mette, f. Jensen. Karl Kr. Andersen er gift med Julie Agathe, f. Andersen i Marie Magdalene Sogn 31. 10. 1919. Forældre: Gdr. Anders Peter Lassen Andersen, f. i Brunmose, og Hustru Marie Sofie, f. Jensen i Høustrup. I Ægteskabet er 1 Barn: Jytte 20. 7. 1944. Karl Kr. Andersen overtog i 1947 Kjøndammen Matr. Nr. 4c efter sin Far med et Areal paa 14 Tdr. Ld., hvorefter 2 Tdr. Ld. er Eng. Stuehuset er opført 1912 og med fast Tag. Udbygningerne er opført 1940 efter Brand. Normal Besætning er 4 Køer, 6 Ungkreaturer, ca. 10 Svin, 2 Heste og 100 Høns. Ejdk. 22.500 Kr. Fra 1941—47 ejede Andersen en Ejendom i Høustrup.

(HJORT), JENS SØRENSEN, Gdr.,
Sender Kastrup, Pindstrup.

er født samme Sted 19. 1. 1905. Forældre: Husm. Hans Sørensen (Hjort), f. i Trustrup, og Hustru Sine Andersen, f. Skriver i Kastrup. Bodsticforældre: FF Arben, Søren Sørensen (Hjort), MF Arben, Peter Skriver, MM Ane Johanne. Jens Sørensen er gift med Karen Margrethe, f. Jonassen i Dersby 27. 2. 1912. Forældre: Gdr. Søren Jonassen, f. i Egsmark, og Hustru Marie Sofie, f. Thygesen samme Sted. I Ægteskabet er 3 Børn: Gerda 5. 11. 1937, Erna 6. 8. 1943 og Hans 19. 2. 1947. Jens Sørensen overtog i 1942 Gaarden Matr. Nr. 9a efter Niels P. Pedersen med et Areal paa 28 Tdr. Ld., hvorefter 3 Tdr. Ld. er Eng. Stuehuset er ca. 100 Aar gammelt, Stalden opført ca. 1896 og Løden 1896. Bygningerne delvis med fast Tag. Normal Besætning er 14 Kreaturer, 2 Heste, 1 So, 5 Svin og 50 Høns. Ejdk. 14.500 Kr.

JENSEN, PETER MOGENSEN, Bmd.,
Hejlskov, Mørke.

er født i Lime Sogn 18. 4. 1915. Forældre: Gdr. Jens Mogenssen Jensen, f. i Lime, og Hustru Jensine, f. Lassen. Peter M. Jensen er gift med Laura, f. Manniche Sørensen i V. Allinge 21. 8. 1922. Forældre: Bmd. Peter Sørensen, f. i Dalbrover, og Hustru Karoline Elisabeth, f. Madson, i Ægteskabet er 4 Børn: Jens 6. 5. 1943, Elisabeth 14. 11. 1944, Søren 20. 2. 1946 og Svend Ange 20. 10. 1952. Peter Jensen overtog 16. 8. 1941 Kjøndammen Matr. Nr. 1 f. efter Hans Sørborg med et Areal paa 18 Tdr. Ld. Bygningerne er opført 1914.

315

En side fra Vort sogns Historie. Vi er her ved Hvilsager Sogn i Randers Amt.

Værket er digitaliseret og kan læses på adressen www.vortsoegnshistorie.dk. Det er her muligt at søge på person- og stednavne, at bladere fra side til side i bindene eller gå ind via sognelisterne – alt sammen fra forsiden.

Forfattere

Når vi bevæger os omkring i den lokalhistoriske litteratur, støder vi på nogle forfattere, der rager op med en produktion, som gør, at de fortjener en særlig fremhævelse her. Beklager, at jeg ikke, bortset fra den landsdækkende Hugo Matthiessen, har kunnet finde oplagte emner fra øerne.

Tema: Lokalhistorie

H.K. Kristensen

I det vestjyske område – fra Kongeåen og op til Ringkøbing – er H.K. Kristensen (1895-1981) en kæmpe, som vi ikke kommer udenom, og han har da også både fået sin egen artikel i *Dansk Biografisk Leksikon*, som indgår som en del af Gyldendals online-leksikon denstoredanske.dk, og en plads i historie-online.dk's Wall of fame. Han var førstelærer i Lunde nordvest for Varde og gik allerede, mens han var lærer ved en mindre skole i sognet, i gang med sit historiske arbejde. Han har skrevet bøger om enkelte sogne og om hele herreder; Nørre og Øster Horne Herreder har hver fået et omfangsrigt værk. Dertil kommer lidt mere specielle værker som en spændende sag om *Gamle sydvestjyske fiskerlejer* (1965). Alt bygger naturligvis på grundig forskning, der betyder, at det er ret sjældent, man støder på fejl i hans arbejder.

Ved siden af forfatterskabet har han været aktiv i foreningsarbejdet. I mange år var han medlem af bestyrelsen for Historisk Samfund for Ribe Amt, nogle år også som formand, og han redigerede samfundets årbog i en lang periode fra 1938 til 1971. Tjek endelig hans værker, hvis du har aner i området.

August F. Schmidt

var født i Gesten Sogn i Anst Herred, Ribe Amt i 1899. Han virkede som højskolelærer på Mors, efter at han i nogle år havde været assistent på Dansk Folkemindesamling; 1930 slog han sig ned i Brabrand ved Aarhus, hvor han levede som forfatter indtil sin død i 1965. Hans forskellige job og tilholdssteder genspejles i hans store forfatterskab; titler som *Byhyrder* (1928), *Landsbysmeden* (1932) og *By, Tyr og Byorne* (1934) viser, at folkeliv har haft hans store interesse, men han har også adskillige sognehistorier på samvittigheden, såsom *Brabrand og Aarslev Sognes Historie*, I-VIII (1937-62), *Aaby Sogns Historie* I-II (1941-43) og fra fødeegnen: *Gesten Sogns Historie* (1955) og *Brørup Sogns Historie* (1949).

Endelig har han skrevet brede folkelivsskildringer fra sine hjemmebaner i *Fra Koldingegnen*, I-III (1956-61) og *Fra Mors*, I-III (1957-64). Han skrev ud fra sit førstehåndskendskab til de folkelige miljøer og gjorde meget ud af at skildre den udvikling, der havde fundet sted op gennem 17-1800-årene.

Salomon J. Frifelt

Frifelt (1889-1973) har mest udtrykt sig gennem romaner og noveller, alle med livet på landet i Jylland som emne. Han hører blandt de såkaldte *hjemstavnsfor-*

fatterne. Men han har også skrevet et par fagbøger, som kan have interesse, hvis du har dine aner i de egne, det her drejer sig om. *Gennem de jyske Udmærker* (1929) er en samling portrætter af seje hedeopdyrkere; bogen har undertitlen *En Bog om Mandsvilje og Kvindemod*. Fem år senere skildrede han studehandelns brogede historie i bogen *Ad jyske Veje sønderud* (1934).

Salomon J. Frifelt var også højskolelærer og et par år lokalredaktør på den stedlige avis, Vestkysten. Men 1923 vendte han tilbage til landbruget for at overtage sin families slægtsgård, hvilket dog ikke hindrede ham i at holde gang i forfatterskabet.

H.P. Hansen

(1879-1961) var uddannet konservator, men fandt sit virke som leder af museet i Herning, som han gjorde til et centrum for midtjysk folkelivsforskning. Ved siden af var der tid og energi til et omfattende forfatterskab. Han har skrevet om *Kloge folk. Folkemedicin og overtro i Vestjylland*, 1-2 (1960-61) og ydede *Bidrag til Midtjyllands Mejerihistorie* (1936). Han var manden bag hovedværket om *Jyske skøjere og rakkere* (1950) og skrev flere værker om Herning By og dens virksomheder. Og han samlede *Kultur- og Sprogminde fra Midtjylland* (1930). Disse pluk fra hans produktion siger lidt om bredden i forfatterskabet, men kig selv videre på bibliotek.dk.

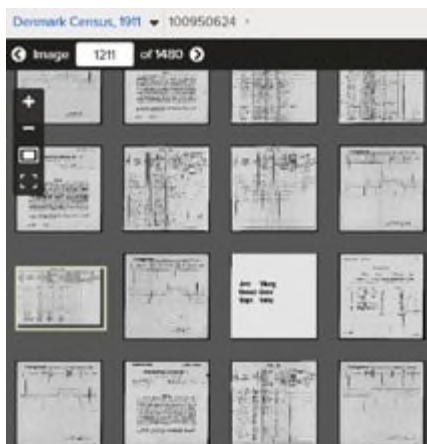
Hugo Matthiessen

Matthiessen, som levede 1881-1957, var ansat på Nationalmuseet. Han har skrevet værker om *Hærvejen* (1930), om fortidens retssystem i *Bøddel og Galgefugl* (1910) og om prostitution i *De kagstrøgne* (1964). Dertil kan føjes studier i gadenavne i *Gamle Gader* (1917) og bogen om *Snapstinget. Jysk Termin, Marked og Mennesker* (1946).

Men lige så vigtige i denne sammenhæng er hans billedværker. Han var en tidlig og ivrig fotograf, der i 1910'erne besøgte mange danske købstæder over hele landet med skudklart kamera. Billederne er i 1990'erne udgivet af forlaget Hikuin i en serie bøger med titler som *Hugo Matthiessens Aarhus. Fotografieret 1917* og *Hugo Matthiessens Odense. Fotografieret september 1915*. Han nøjedes ikke med de 'fine' kvarterer, men opsøgte også de mere beskedne bydele. Tjek selv, om billeder fra dine favoritbyer er blevet udgivet i serien.

Læg også mærke til, at billedet kan forstørres og formindskes med hhv. + og -, se øverst til venstre.

Prøv også at trykke på knappen med de mange små firkanter; du får så et større overblik:

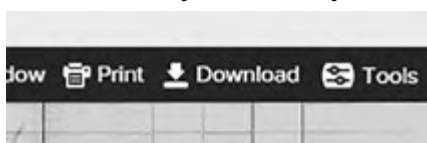

Den aktuelle side er markeret med farvet kant.

Du kan vælge at gå til en anden side ved blot at dobbeltklikke på den ønskede side.

Lagde du mærke til, at billederne kan downloades?

Så du boksen med ekstra værktøj i øverste højre hjørne?

Prøv at lege lidt med disse ting; værktøjerne kan anvendes, hvis billedet fx skal drejes, vises i modsatte farver eller rettes til mht. lys og kontrast.

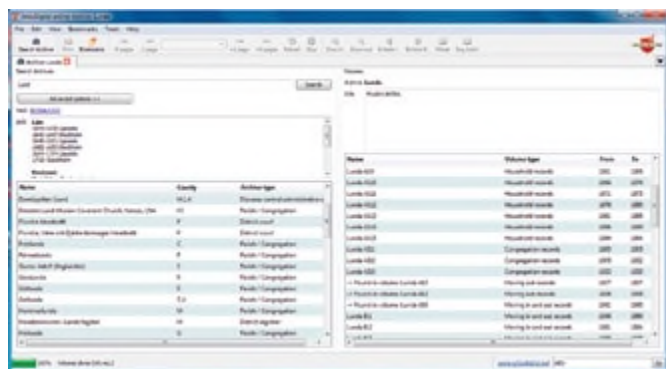
Øvrige indtastede folketællinger

På MyHeritage ligger folketællingerne 1850-1930 fuldstændigt indtastede (af MyHeritage) og lige til at søge i. Blot skal I huske, at en del er indtastet andre steder end i Danmark, og at stavemåder kan variere nærmest uendeligt.

Har man adgang til MyHeritage enten ved personligt medlemskab eller ved at bruge et slægtshistorisk center, hvor der er gratis adgang, kan man få godt udbytte af deres folketællinger.

Det kan godt betale sig at være lidt smart, når man søger i MyHeritates folketællinger og andre kilder. Fx kan det være en rigtig god idé at taste hele fødselsdatoen ind og for gifte kvinders vedkommende at fjerne efternavnet, så man kun søger på fornavn(e) og fødselsdata.

I MyHeritage er der også adgang til mange andre folketællinger, fx fra USA, Storbritannien, Irland, Australien, Canada, de øvrige nordiske lande og flere andre lande.

Disse folketællinger på MyHeritage – og al anden information samme steder – kan ses gratis på de slægtshistoriske centre; det samme gælder de svenske kirkebøger, ArkivDigital, som man kan læse i via centercomputerne.

De slægtshistoriske centre kan findes her:

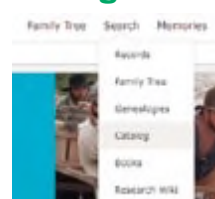
www.mormon.dk/acp/bc/cp/Europe/Denmark/pdf/SI%C3%A6gtshistorisk-center-Folder-copy.pdf

Ikke mere muligt at bestille film hjem til de slægtshistoriske centre

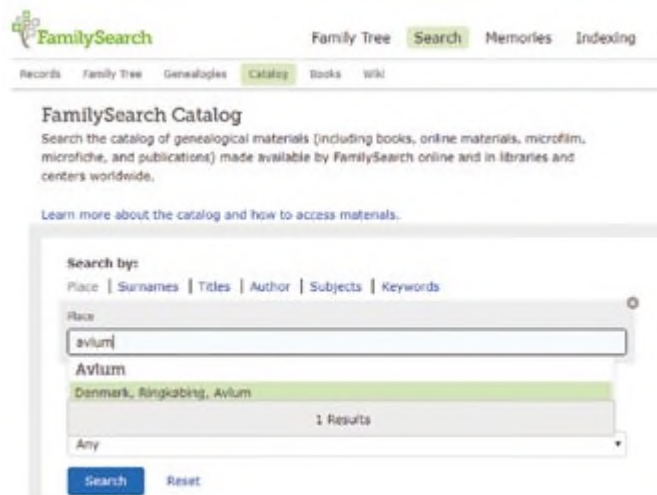
Man kan nu ikke længere bestille film hjem til de slægtshistoriske centre, men det skal I kun være glade over, for alle kilder kommer i stedet for til at ligge online.

Søgning i kataloget på Familysearch.org

Man kan finde slægtshistoriske kilder ved at søge i det store katalog fra biblioteket i Salt Lake City. Det gør man således: Vælg Search og derefter Catalog.

Skriv det sogn/sted, som du ønsker at finde kilder fra, vælg stednavnet, der kommer frem i det grønne felt, og klik derefter på Search (det blå felt nederst)

Her ser du søgeresultatet:

Øverst ser du kirkebøgerne for sognet - der er sat en henvisning ind til www.sa.dk, hvor de er online.

Som nr. 2 finder du *Civil registration*, i dette tilfælde borgerlige ægteskaber for Aulum. De ligger online og kan ses direkte ved at dobbeltklikke på kameraikonet yderst til højre:

Subjects
Locality Subjects
Denmark, Ringkøbing, Århus - Civil registration

File/Digital Notes (This family history center has 5 of 5 films/rolls.)	Location	Collection/Scroll	File/DIG	Format
Journal over udtalte Årster af Årskatal, K10158111-3 (No. 00040, 0003-000)	Gravite Mountain Record Vault	International Digital	12844022	PDF
Årskatalene, K10158111-9 (No. 00040, 0003-000)	Gravite Mountain Record Vault	International Digital	12844024	PDF
Journal over udtalte Årster af Årskatal, K10158111-3 (No. 00040, 0003-000)	Gravite Mountain Record Vault	International Digital	12844025	PDF
Journal over udtalte Årster af Årskatal, K10158111-4 (No. 00040, 0003-000)	Gravite Mountain Record Vault	International Digital	12844026	PDF
Årskatalene, K10158111-9 (No. 00040, 0003-000)	Gravite Mountain Record Vault	International Digital	12844027	PDF

Tredje punkt er *Genealogy*, altså trykte slægtsbøger. Når du klikker på titlerne, vil du se, at den første slægtsbog "kun" er filmet, men endnu ikke til rådighed online. De øvrige kan ses i et slægtshistorisk center på center-computerne.

Brug også dette opslag på slægtsbøgerne til at gå på biblioteket; de fleste slægtsbøger kan lånes her eller evt. bestilles hjem.

Nederst finder du skifter (*Probate records*) fra sognet/godserne, og de fleste af dem ligger online. Find kameraikonet ud for dem og klik på det. Der er et link til nogle skifter, som endnu ikke er klar online, men det vil ikke vare længe, før det hele er ude, så vær lidt tålmodig, eller søg alternativt disse kilder gennem DAISY på www.sa.dk.

Opbevaring af GEDCOM-fil på Familysearch

Vidste du, at du kan uploade en GEDCOM-fil til FamilySearch og bare lade den ligge dér? Du har til enhver tid mulighed for at slette din GEDCOM-fil.

Når du uploader en GEDCOM-fil til FamilySearch, bliver den synlig for alle, og den kan ses, når vi bruger *Search* og derefter *Genealogies*. Alle kan se posterne, men ingen kan rette i dem.

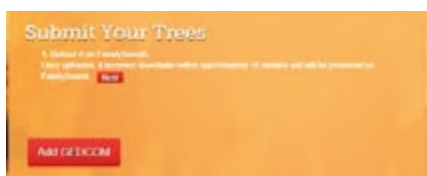
Du kan uploade din GEDCOM-fil ved at vælge *Search*, dernæst *Genealogies*.

Rul helt i bund på siden, hvor du finder dette:

Her klikker du på *Submit Tree*, og du kommer til følgende:

Klik på *Add GEDCOM* og find den rigtige fil, hvor du har lagt den – fx på dit skrivebord.

Du kan nøjes med bare at tilføje den, altså bare par-

kere den som en sikkerhedskopi – eller du kan vælge at integrere den i hele FamilySearch-databasen.

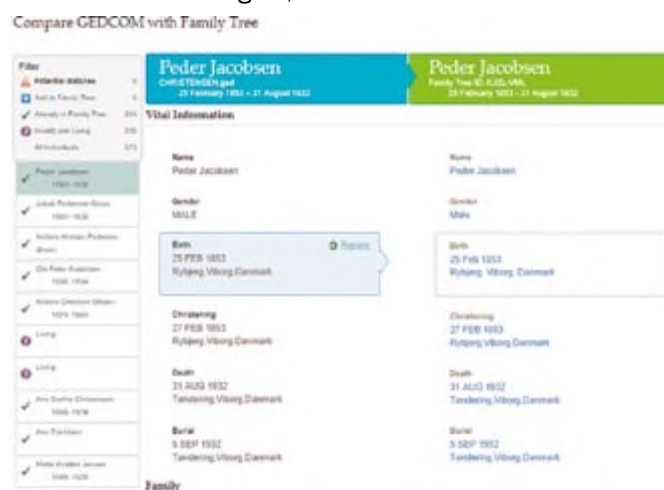
Hvis du vælger bare at parkere din GEDCOM-fil, vil den som nævnt blive synlig for alle andre, men de kan kun se i den, ikke koble andre slægtstræer til den.

Integration med FamilySearchs database

Hvis du ønsker at integrere din fil med FamilySearch-databasen, skal du trykke på *View* (ud for din uploadede fil), og herefter skal du sammenligne hvert navn med det, som allerede ligger i databasen. Det skal gøres for hvert navn, hvis der findes dubletter i databasen.

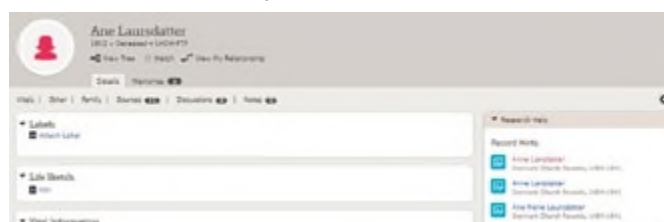
Det tager lang tid, så det anbefales, at man ikke laver GEDCOM-filer på over 100 personer, hvis man vil anvende denne metode til integration i FamilySearch-databasen. Personligt bruger jeg funktionen i *Legacy* til at sammenkøre mine oplysninger med FamilySearch, det gælder både uploading og downloading.

Når du sammenligner, ser det således ud:

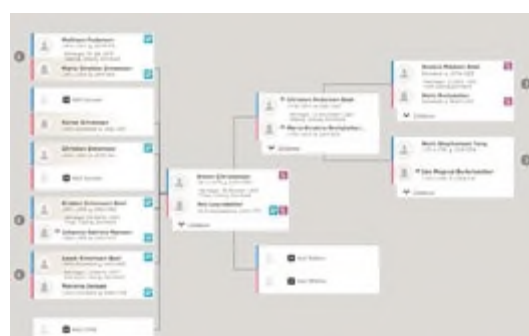

Kildehenvisninger i Family Tree

Måske har du lagt mærke til de mange kildehenvisninger, som du kan se i FamilySearch nu?

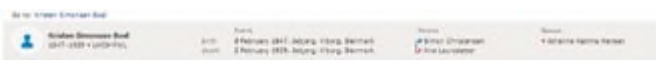

Eller se her på fanebladet Family Tree:

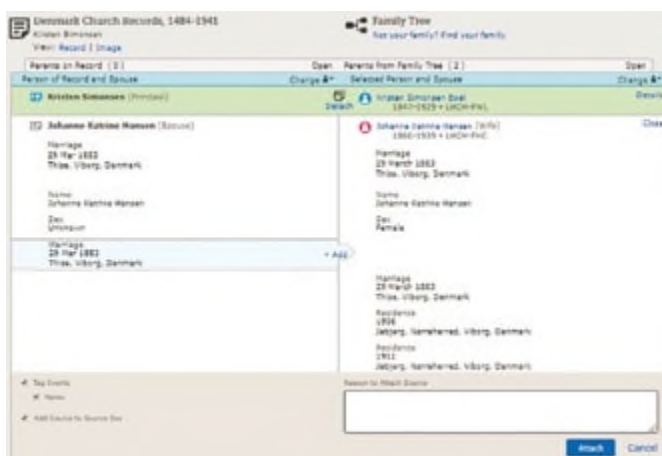

Disse ikoner henviser til kirkebøger, folketællinger, indkaldelser til militær tjeneste, gravstene m.m.

Klik på ikonet og check, om indholdet i kildehenvisningen nu også passer til den/de person(er), som du arbejder med. Klik på *Review and Attach*.

Nu kan du kombinere dine optegnelser på Family Tree med kilden:

I dette tilfælde behøver du ikke at tilføje datoen for ægteskab, da den allerede er i Family Tree, men det afgør du selv. Når du er færdig med at sammenligne og overføre data, afslutter du ved at trykke på *Attach*.

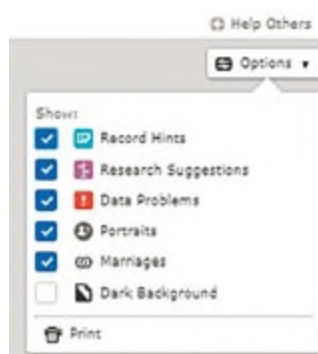
Hvis du ønsker at fjerne en kilde fra personen, trykker du på *Detach*:

Hvad betyder ikonerne?

Du kan finde disse felter øverst til højre i skærbilledet, når du er på *Family Tree*-siden. Klik på *Options*, og du får ikonerne forklaret.

Hvis du fjerner fluebenene, kan du slå disse ikoner til/fra efter ønske.

Login til FamilySearch er nu nødvendigt

Midt i december 2017 blev der ændret i adgangen til data på FamilySearch, så man skal være logget på for at kunne søge i databasen. Det er heldigvis gratis at lave et login, og det vil det fortsætte med at være – altid.

Du finder stedet for login i øverste højre hjørne af siden:

Tryk på *Sign In* og følg instruktionerne; husk at skrive dit brugernavn og password ned. Det kan naturligvis genfindes, hvis du skulle miste det, men det er en god idé at notere det ned straks.

Vær opmærksom på, at vi i Danmark IKKE kan bruge vort mobilnummer, men skal oplyse en gyldig e-mailadresse.

Du vil få tilsendt en mail med et link, som du skal klikke på for at aktivere din konto, og så er du ellers klar til at bruge siden, enten til at søge, bygge dit familietræ eller bare gemme en GEDCOM-fil på.

Ny app til smartphones

Du kan hente en app til din smartphone, nemlig app'en FamilySearch Tree. Man skal være oprettet på FamilySearch først for at kunne bruge den. App'en korresponderer øjeblikkeligt med hjemmesiden.

Du kan gøre stort set alt på denne app, og så er der endda nogle smarte ting, som du får ekstra (denne forklaring drejer sig om en Android telefon; det kan forekomme anderledes på en iPhone):

- Gå ind på den forfader/slægtning, som du ønsker at arbejde med.
- Klik på de tre prikker øverst til højre.
- Så kan du bruge fx *Descendants with Tasks*, altså efterkommere med opgaver – det kunne fx være kildehenvisninger, som der skal arbejdes med.
- Øverst til venstre på personens side finder du tre streger, som du kan klikke på og finde flere muligheder, fx *Ancestors with Tasks*, altså forfædre med opgaver, det kunne også være kildehenvisninger, som der skal arbejdes med.
- Det er også øverst til venstre under de tre streger, at du finder *Relatives Around Me*, slægtninge i nærheden, som du kan bruge til at se, om du har andre slægtninge i nærheden (max. 30 fod i afstand). Disse eventuelle slægtninge skal også bruge FamilySearch og være logget på, for at I kan bruge denne funktion.

Der er masser af gode funktioner i denne app, og den opdateres jævnligt, så hyg jer med den.

Der er også en anden app til din iPhone/android: FamilySearch Memories er, som navnet fortæller, mest til billeder og erindringer. Den har Peter Højvang Christensen fra Aalborg skrevet om tidligere, så den vil jeg ikke komme ind på. De to artikler findes på DIS-Danmarks hjemmeside www.slaegtogdata.dk, se under fanebladet *Andet* og vælg *Familysearch Hjælp*. Den ene artikel har også været bragt i *Slægt & Data* nr. 2 2017.

60 år som arkivgæst

Af Svend Jacobsen
Dalgas Boulevard 11, 3 tv.
2000 Frederiksberg
Tlf. 3816 1892
svjac42@gmail.com

Engang i 1958 – jeg husker ikke præcis hvornår – besøgte jeg et arkiv for første gang. Dette første besøg blev efterfulgt af mange, vel efterhånden næsten 4000 besøg, så netop i år – 60 år efter – føles det naturligt at lade tankerne glide tilbage og fundere over, hvad jeg har oplevet, og hvad der er sket i løbet af denne årrække.

Betragtningerne er rent subjektive, så andre kan sagtens have haft helt andre oplevelser, ligesom jeg selvfølgelig kan huske forkert med hensyn til enkelte konkrete facts.

De første besøg

Det var en noget nervøs gymnasieelev, der en forårsdag i 1958 begav sig ind ad den tunge dør til Rigsarkivets bygning i Slotsgården i København og gik op ad vindeltrappen til 1. sal og ind i det smukke forrum med våbenskjoldene. Formålet med besøget var at se en folketælling fra Ågerup Sogn ved Holbæk fra 1880, hvor jeg vidste, at min morfar havde boet som en lille dreng med sine forældre, og jeg ville finde ud af, hvor disse var født.

I 1958 var indgangen til Rigsarkivet i Rigsdagsgården gennem denne dør. Læsesalen lå på 1. sal.

Det var svært at forberede sig på forhånd, for der var ikke mange hjælpemidler dengang. Slægtsforskernes bibel var Fabritius og Hatts håndbog, den eneste bog om slægtsforskning, der fandtes, og den havde jeg nærlæst flere gange. Det var og er en fremragende bog, men uanset hvad man i øvrigt kan mene om denne bogs fortræffeligheder, så kunne man ikke sige, at den gav nogen praktiske anvisninger på, hvordan man gjorde, når man fx skulle bestille en bestemt folketælling. Men på en eller anden måde fandt jeg da ud af, at man på bestillingssedlen skulle angive sogn, herred og amt, og derefter blev der så hentet et læg frem med folketællingslisterne fra 1880 fra Ågerup Sogn, lagt ind i brunt karduspapir.

Senere fulgte så det første besøg på Landsarkivet i København, hvor man på den væsentlig mindre læsesal satte sig ved et af de to lange borde og på må og få udfyldte en lille kvadratisk lap affaldspapir, som brugtes som bestillingsseddel. Endnu mindre var læsesalen på Landsarkivet i Viborg, som jeg besøgte første gang i sommerferien 1960. Den lå i stueetagen i villaen ved siden af den meget smukke arkivbygning.

Fremdeles var det jo sådan, at der ikke var mange hjælpemidler til rådighed, når man skulle bestille arkivalier. Jeg vidste, at der var kommet nye kirkebøger i 1814 og igen i 1892, men hvis man bestilte alle bøgerne fra den mellemliggende periode på én gang, vidste man ikke, om det drejede sig om 3 eller 15 bøger. Da jeg for første gang i Viborg bestilte Ribe Domsogns kirkebøger for en længere periode, kom arkivbetjenten stønnende med en favnfuld bøger, som han smed foran mig med et stort brag med en bemærkning om, at 'nu havde jeg da vel nok at beskæftige mig med et stykke tid'. Jeg følte mig meget dum, men hvad skulle man gøre? "Service-minded" var ikke et ord, der var opfundet endnu, men jeg oplevede bestemt arkivpersonalet som generelt meget venlige, måske på en lidt overbærende måde, over for en ung mand, der ikke rigtigt vidste, hvordan man gjorde.

Senere blev det muligt i kartotekssystemet på læsesalen i Viborg at se de enkelte sognes kirkebøger med sognenumre og bindnumre, så man kunne bestille lige præcis de bøger, man ønskede, samtidig med at der (meget forståeligt) blev indført den begrænsning, at man kun kunne bestille 6 bind ad gangen. Dette var for mig dengang et kæmpeskridt fremad.

I sommerferien 1961 besøgte jeg for første gang Landsarkivet i Aabenraa, og her oplevede jeg en endnu

mindre læsesal, ikke større end en almindelig stue, og nærmest med et spisebord midt på gulvet med plads til 4 personer på hver langside, hvor arkivbetjenten havde den ene plads. Snakken gik livligt blandt de besøgende på læsesalen om det, man fandt, om den endeløse trafik på hovedvejen udenfor, om ringridning og om diverse nyheder fra byen og egnen. Endnu for få år siden blev der stadigvæk snakket meget på den sønderjyske læsesal, og det har ligesom altid hørt med til stedet. Selv har jeg også i årenes løb deltaget i mange hyggelige samtaler. Snakken dernede blev ofte ledet af den karismatiske arkivbetjent Autzen Jørgensen, som jeg mindes med stor taknemmelighed. Godt nok har jeg med tiden opdaget, at ikke alt, hvad han dengang fortalte mig, var rigtigt, men hans venlighed og imødekommenhed med hensyn til at forklare mig om de specielle forhold vedrørende slægtsforskning i Sønderjylland har været stærkt medvirkende til, at sønderjysk slægtshistorie blev mit hovedinteresseområde.

Udviklingen tager fart

Efter disse erindringer om de første besøg på arkivlæsesalene kan jeg så lade tankerne glide frem mod vore dage og den kolossale udvikling, der er sket. Ikke meget, for ikke at sige ingenting, er som for 60 år siden. Meget skematisk kan man vel sige, at udviklingen er foregået på 3 områder:

1) Konsekvenserne af den stigende interesse for slægtsforskning, som vel startede forsigtigt i slutningen af 60'erne og begyndelsen af 70'erne, og som for alvor tog fart i 80'erne,

2) Udviklingen af den publikumsservice, som i løbet af samme periode fandt sted i offentlige institutioner og dermed også på arkiverne, og

3) Den hurtigt voksende digitalisering af arkivalier.

Som følge af det første blev pladsforholdene hurtigt alt for trange på de gamle læsesale, jeg har beskrevet ovenfor, og nye og større blev indrettet, ikke mindst i de helt nye arkivbygninger, der skød op i løbet af 60'erne og 70'erne. I Viborg er det, så vidt jeg husker, den fjerde læsesal, der nu er i brug i løbet af 60 år, og selv den sidste, meget store og efter min mening smagfuldt indrettede læsesal i den gamle magasinbygning var en overgang ved at være for lille. Jeg husker i hvert fald talrige feriemogener i Viborg, hvor jeg ikke turde andet end at møde op uden for døren senest 8.45 uanset vejret. Det gav dog ofte anledning til mangen en hyggelig snak med andre forskere, der var i samme situation og også var mødt tidligt op. Men når så en arkivbetjent havde lukket døren op kl. 9, begyndte alles kamp mod alle; man fór ind, smed overtøjet i garderoben og tasken i et skab for så at styrte op i læsesalen for at sikre sig en plads.

En anden konsekvens af den stærkt stigende publi-

kumsinteresse var selvfølgelig det øgede pres på arkivalierne, så meget forståeligt startede der en udstrakt kopiering af de mest benyttede. Så vidt jeg husker, var xeroxkopier i store bind samt mormonernes film de første, der blev tilbudt på det felt. Det stillede igen yderligere pladskrav, så arkivgæsterne også kunne sidde og læse i kopibindene eller se filmene. Jeg husker, at jeg en årrække i 70'erne ofte sad i diverse ydmyge baglokaler til Rigsarkivets læsesal og så på mormonfilm, inden man dér, vist som det første sted, fik indrettet en særlig film-læsesal og en særskilt kopilæsesal med selvekspedition - et kolossalt fremskridt. Sidenhen fik vi så mikrokortene, som efter min mening var en genial måde at "opbevare" arkivalier på. Tænk fx på, hvor få ringbind der skulle til for at rumme hele 1787-folketællingen på mikrokort sammenlignet med mængden af store tunge bind med originalerne eller xeroxkopierne.

Med hensyn til begrebet publikumsservice er der unægtelig sket utrolig meget på de sidste 60 år. I første omgang kom der kartotekskasser, ringbind med indholds-oversigter, foldere og trykte vejledninger til fri afbenyttelse og sidenhen oplysninger og oversigter på internettet, ikke mindst oprettelsen af DAISY, alt sammen noget, der gør, at der ikke mere er nogen undskyldning for ikke at vide, hvad der findes af materiale, og man har alle muligheder for at forberede sig grundigt til et arkivbesøg. Dertil kommer, at arkivernes personale er blevet mere serviceminded, den "venligt overbærende" holdning er for længst afløst af en udstrakt imødekommenhed over for alle tænkelige spørgsmål.

Hvad angår det tredje punkt, den voksende digitalisering af arkivalierne, er det jo noget, som alle slægtsforskere i vore dage kender til, så det er der ingen grund til, at jeg fordyber mig i. Det mest afgørende har selvfølgelig været, at Arkivalier Online har gjort sit indtog og effektivt har fået arkivgæsterne til at blive hjemme. Jeg tænker tit, at det er fantastisk, at man kan "gå på arkivet" uden for åbningstid sammenlignet med, hvordan det var tidligere. Slut med kødannelser, ventetider, bestillingsbegrænsninger o.m.a.

Afsluttende bemærkninger

Med til billedet af de 60 år på arkiverne hører også en begivenhed af mere negativ art: at der i 2012 blev konstateret tyverier af vigtige dokumenter fra besættelsestiden, hvilket fik Rigsarkivet til året efter at indføre nogle sikkerhedsbestemmelser, som jeg føler, er urimeligt mistænkeliggørende og besværlige. Specielt reglen om, at man kun må medbringe 20 løse ark papir, finder jeg frygtelig irriterende. Jeg forstår ikke, hvorfor man ikke kunne nøjes med en omhyggelig kontrol af alt, hvad en arkivgæst tager med ud fra læsesalen.

Bortset fra det vil jeg bestemt rose Rigsarkivet for mange fremragende tiltag i de seneste år: videreudviklingen af DAISY, den nemmere tilgang til arkivalierne, den

nærmest eksplosive vækst i nye arkivalier på AO og den stadige forbedring af billederne, oprettelse af brugerråd, udvidet brugerbetjening (nu også med inddragelse af frivillige hjælpere) osv., alt sammen for at vi slægtsforskere kan få mere ud af vores hobby.

Men noget er også på anden vis gået tabt: man har jo efterhånden ikke mere (i hvert fald kun i få tilfælde) mulighed for at opleve glæden ved at sidde med de oprindelige protokoller. For få år siden kunne jeg stadigvæk glæde mig over, at jeg kunne sidde med det ældste Haderslev Amtsregnskab fra 1595/96, en herlig gammel folioprotokol med mange hundrede blade, smukt indbundet i et velbevaret, gulligt bind, uden manglende, løse eller beskadigede sider, og endnu med rester af de små "snø-

rebånd", man kunne binde, når bogen var lukket. Men nu er det slut med den specielle oplevelse at sidde med en sådan over 400 år gammel protokol, hvor sandet stadig knaser mellem siderne; også den er nu digitaliseret og skal ses på AO.

Dermed er mit lille tilbageblik på 60 år slut. Det har hele vejen igennem været spændende at følge den kolossale udvikling, og det virker nærmest absurd at sammenligne et arkivbesøg nu og mine første i 1958. Meget er sket, noget kan måske betragtes som et tab, men uanset at jeg er fremkommet med enkelte kritiske bemærkninger, kan jeg se tilbage på 60 år, hvor det altid har været en stor fornøjelse for mig at komme på arkivernes læsesale.

Bøger af Ole Degn

Fælles-ekspeditionen for Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie samt Slægtens Forlag (SSF) formidler enkelte titler, skrevet helt eller delvist af Ole Degn. Det drejer sig om flg. titler:

Borgere og bybefolkning. Vejledning i kilder og litteratur. Udg. 2000, 118 sider, 25 kr.

De gamle købstæders hukommelse. Rådstuearkiver og deres brug. 1994, 39 sider, 20 kr.

Kongens told. Toldarkiver og deres brug. 1994, 37 sider, 20 kr.

Nørrejysk skolehistorie. Skolehistorisk arkivmateriale i bispes-, provste- og præstearkiver i Landsarkivet for Nørrejylland. Af Aage Bonde og Ole Degn, 1999, 263 sider, 30 kr.

Christian 4.s kansler. Christen Friis til Kragerup (1581-1639) som menneske og politiker. 1988, 261 sider, 30 kr.

Skatkisten. Arkivalier og historier fra landsarkivet. 1991, 141 sider, 30 kr. – I denne flotte jubilæumsbog, udgivet

i anledning af 100 års-jubilæet for Landsarkivet for Nørrejylland i Viborg, fortæller Ole Degn om bl.a. Skolelærerens skønskrift, På patrulje med en toldkrydser, Indberetning om Eltang og Sønder Vilstrup Sogne, En ansøgning fra en poet (Ambrosius Stub), Jørgen Krag til Endrupholms købmandskonto, Tolne Skov i Vendsyssel, Tekstilerne i stemplingsprotokol-

lerne, En karetmagersvend på valsen, Ringkøbings huse og grunde takseres (1682), Borgere skrives i skat, Hr. og fru Jensens vielsesattest, Et dødsbo på auktion, Indlagt på Skanderborg Sygehus, Indskrivning af borgerskabstagere – og Søkadettens lærebog. Andre arkivarer ved det daværende landsarkiv fortæller andre små historier ud fra interessante arkivalier.

Er du interesseret i at købe en eller flere af titlerne, sender du en mail til Anton Blaabjerg: blaab@webspeed.dk, hvorefter bøgerne sendes til de anførte lave priser plus forsendelsesomkostninger.

Anton Blaabjerg

Få mere ud af DigDag

Jan Andersen
Boelsvang 26
DK-2970 Hørsholm
Tlf. 20 22 11 96
janand@janand.dk
www.janand.dk

DigDag er en forkortelse for Digitalt atlas over Danmarks historisk-administrative geografi, som du finder på adressen: www.digdag.dk/.

DigDag kan vise Danmarks administrative inddeling fra år 1660 til i dag. Ud over at kortlægge amter, kommuner, sogne, provstier, stifter og mange andre myndigheder beskriver DigDag forholdet mellem dem.

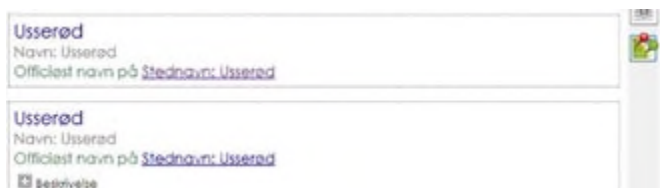
Desuden kan DigDag vise, hvor et stednavn findes, hvad stednavnet betyder, og hvilke skiftende myndigheder stedet har hørt under siden 1660.

For en slægtsforsker er det typiske problem, at man har et stednavn og skal finde sogn, retskreds eller lignende. I denne gennemgang af DigDag vil vi bruge stednavnet Usserød som eksempel.

DigDags forside har følgende udseende:

Vi trykker på SØG PÅ STEDNAVNE og skiver Usserød. Resultat:

Vi trykker på det øverste Stednavn: Usserød. Resultat:

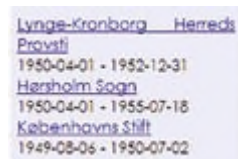
Hvis vi trykker på ikonet med de to kortnåle (t.h. på siden), kan vi se, hvor i Danmark Usserød ligger. Hvis vi trykker på luppen, får vi et lokalt kort:

Nu burde man kunne klikke på "Usserød" i kortet og få nærmere oplysninger, men det virker desværre ikke. Men nu ved vi, hvor Usserød ligger, så vi går tilbage til hovedmenuen og trykker på SØG PÅ KORT. Her zoomer vi ind, indtil Usserød er i centrum. Ude til venstre vælger vi Administrativ inddeling *Kirkelig* og trykker på navnet Usserød i kortet og får resultatet:

I bunden af kortet er der en skyder, som står på 2017. Hvis vi flytter den til 1850 og 1950 og igen trykker på Usserød i kortet, får vi resultaterne:

Hvis man kun er interesseret i sognet, får man en hurtigere søgning ved kun at vælge underpunktet sogn. Dette gøres ved at trykke på +-knappen ud for *Kirkelig* og herefter vælge sogn:

Læg mærke til, at sognegrænsen er vist på kortene. Læg også mærke til, at man i stedet for skyderen nederst i kortet kan angive tiden i de tre felter *Tid* (øverst t.v.) efterfulgt af et tryk på den blå *Skift tiden*-knap umiddelbart til højre for de tre felter.

Under *Retslig* får man at vide, hvilken retskreds "Usserød" hører under:

Husk, at hver gang man har ændret en indstilling, skal man igen trykke på Usserød i kortet.

Under *Geografisk* får man at vide, hvilket ejerlav Usserød tilhører:

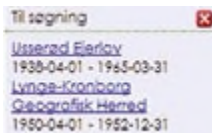
1850:

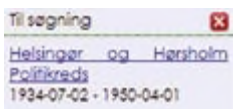
1900:

1950:

Under *Politikreds* får man efter 1934 oplyst politikredsen. Før 1934 er svaret tomt:

Under *Øvrige* får man oplyst yderligere tilgængelige oplysninger.

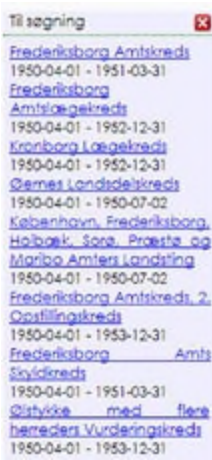
1850:

1900:

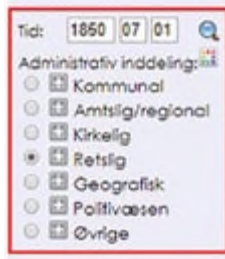
1950:

Under *SØG PÅ DOBBELTKORT* kan man få vist 2 forskellige administrative inddelinger samtidig. For eksempel *Sogn* og *Retslig* samtidig:

Husk at *Tid* skal udfyldes for begge kort. Farven for afgrænsning i det nederste kort vælges ved at trykke på ikonet .

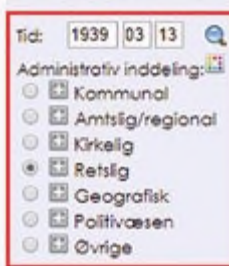
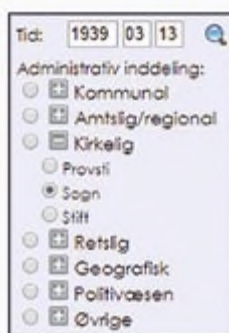

Resultat:

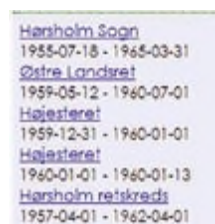
Til sidst vil vi bruge DigDag til at løse et problem.

Min bedstemor Rasmine Petrine Larsen dør den 13. marts 1939 på Usserød Sygehus i Hørsholm, og vi skal finde hendes skifte. Skifter efter alle mine øvrige slægtninge fra Hørsholm og Birkerød har jeg fundet i Hørsholm Birk. Men jeg kan ikke finde Rasmynes skifte i Hørsholm Birk. Jeg udfylder nu "SØG PÅ DOBBELTKORT" i DigDag og får følgende resultat ved at klikke på Usserød i kortet:

I perioden 1934 – 1950 foregår skifterne altså i Helsingør. Jeg finder skiftet i Helsingør Ret, Skiftebog 1939 jan 11 – 1940 februar 19, på Pagina 100.

Pr 1954-07-01 er skifterne igen i Hørsholm Birk / Hørsholm retskreds:

God fornøjelse med brugen af DigDag. Det betaler sig at bruge tid på at blive fortrolig med dens brug.

Høfdingshus og Lercheslægten

Af Michael Wengel Axelsen
Sognegrænsen 40,
2820 Gentofte
michael.axelsen@hotmail.com

Jeg er efterkommer af en række sydsjællandske fæstebønder under Vordingborg Rytterdistrikt. Jeg har derfor haft stor glæde af det store materiale, der er bevaret. Især når flere af kirkebøgerne ikke er bevaret som fx Mern Sogn, der først er bevaret fra 1814.

Som mange andre steder får mange af slægterne tilnavne, nok mest for at man kunne skelne mellem de bønder, som havde samme navn i landsbyen. Min fortælling handler om slægten Lerche. Den kunne lige så godt handle om Brus, Bunde, Børring, Kuld, Plougmand eller Svan, som er andre af min forfædres slægtsnavne.

Jeg har tidligere været afhængig af andres arbejde: En Sydsjællandsk Anetavle af Børge Wiberg Larsen og Noget For Alle, søndagstillæg til Næstved Tidende, 4. januar 1959. Den sidste fortæller også historien om Lercheslægten tilknytning til Høfdingshus og historien om,

hvordan Lars Krog hænger i ly af svenskerne i 1660.

Den historie, jeg vil fortælle, handler om, hvordan jeg har brugt lensregnskaber og skifter til at komme langt på den anden side af, hvad kirkebøgerne kan tilbyde.

Lensregnskaberne for Vordingborg, Jungshoved og Lekkende Len består af 4 grupper: Regnskaber 1610-58, Ekstraskat 1610-58, Jordebøger 1609-58, som desværre mangler 1641-57 med få undtagelser, og Kvittansia 1597-1660.

Regnskaber fortæller om bl.a. fæsteskitte (stedsmål), bøder (sagemål), oldengæld og om, hvem der er skovfoged, tredingsfoged og senere bondefoged. Ekstraskatten er lange lister over husstandens overhoved, med undtagelse af 1645, hvor også hustruen samt piger og drenge kan være nævnt. Jordebøgerne er lister, der oplyser om den enkelte gårds landgilde og fæsterens navn. Kvittansia er "kun" bilag.

Jeg har forsøgt at gå systematisk til værks. Jeg har skimmet det hele igennem og noteret alt ned, der virker interessant i forhold til de slægter, jeg har interesse i. Jeg har lavet et Excelark, hvor jeg har sammenholdt ekstraskat, jordebøger, stedsmål og gårdens nummer i rækkefølgen i den enkelte landsby. Alt sammen med det formål at se, hvem der har hvilke gårde hvor længe, og fremfor alt hvem der overtager dem.

Regnskabsåret løber fra Philipi Jacobi det ene år til det næste, dvs. fra 1. maj til 30 april. Det betyder også, at der er et slør i årstallene, da kun perioden er angivet og ikke eksakte datoer. Undtagelsen er ekstraskatterne, som for de flestes tilfælde er daterede. De fleste år skal skatten betales til Martini, det vil sige Mortensdag 11. november. Mange år er der kun 1 "ekstraskat", men andre år kan der være op

Jordebog, 1609-1615, opslag 91 - år 1609-10
Madtz Lercke nævnes som 13. fæstebonde i Sönder Mern med følgende landgilde;
3 mk, 21 s 1 alb, 1 txne ar g rij, 2 skxr ar aff 1 Jorde

til 4. Særligt årene 1636-41 er skattetunge. Gårdenes rækkefølge er ikke helt fast i perioden, og derudover stemmer gårdenes numre ikke overens mellem ekstraskat og jordebøger. Jeg har brugt numrene fra jordebøgerne, som er mest stabile og passer med Chr. V Markbog i 1682.

Fire gårde i Mern Sogn har følgende fæstere:

Gård nr. 12/13 Sønder Mern	1609-20	Mads Lerche
	1620-39	Mads Pedersen Lerche
	1639-58	Anders Madsen Lerche
Gård nr. 9/7 Kindvig	1618-27	Hans Madsen Lerche
	1627-42	Laurits Rasmussen Lerche
	1642-55	Mads Hansen Lerche
	1655-58	Anders Hansen Lerche
Gård nr. 1 Sageby	1630-84	Oluf Madsen Lerche
Høfdingshus (enestegård)	1609-42	Laurits Krog
	1642-81	Laurits Rasmussen Lerche

Alle skift i fæste bekræftes i stedsmållisterne. Men der angives ingen relation som f.eks. far til søn.

Ud over at Lerchenavnet går igen, så er der ikke meget brugbart i forhold til at ville skabe en sammenhæng. Her kommer så en anden kildegruppe til sin ret. Skifterne er bevaret fra 1662 for det, der senere kaldes Vordingborg Rytterdistrikt. Gennem otte skifter i perioden 1681-1711, som jeg ikke vil gennemgå her, opstår der en større sammenhæng. Det interessante er at se, hvordan gårdene ofte skifter fæster via enkerne. Kun i et tilfælde passerer fæstet direkte fra far til søn.

Går vi tilbage til de fire gårde i Mern sogn, så er historien nu:

Gård nr. 12/13 i Sønder Mern

Mads Lerche har fæstet fra før 1609 til 1620, hvor han dør. Fæstet overtages af Mads Pedersen, som derefter konsekvent kaldes Mads Lerche, og det må antages, at han har giftet sig med enken. Mads Pedersen Lerche har fæstet fra 1620 til 39, hvor han dør. Skiftet overtages af Anders Madsen Lerche, som må være hans stedsøn. Teoretisk kan han også være hans søn, men så kan han højst være 19

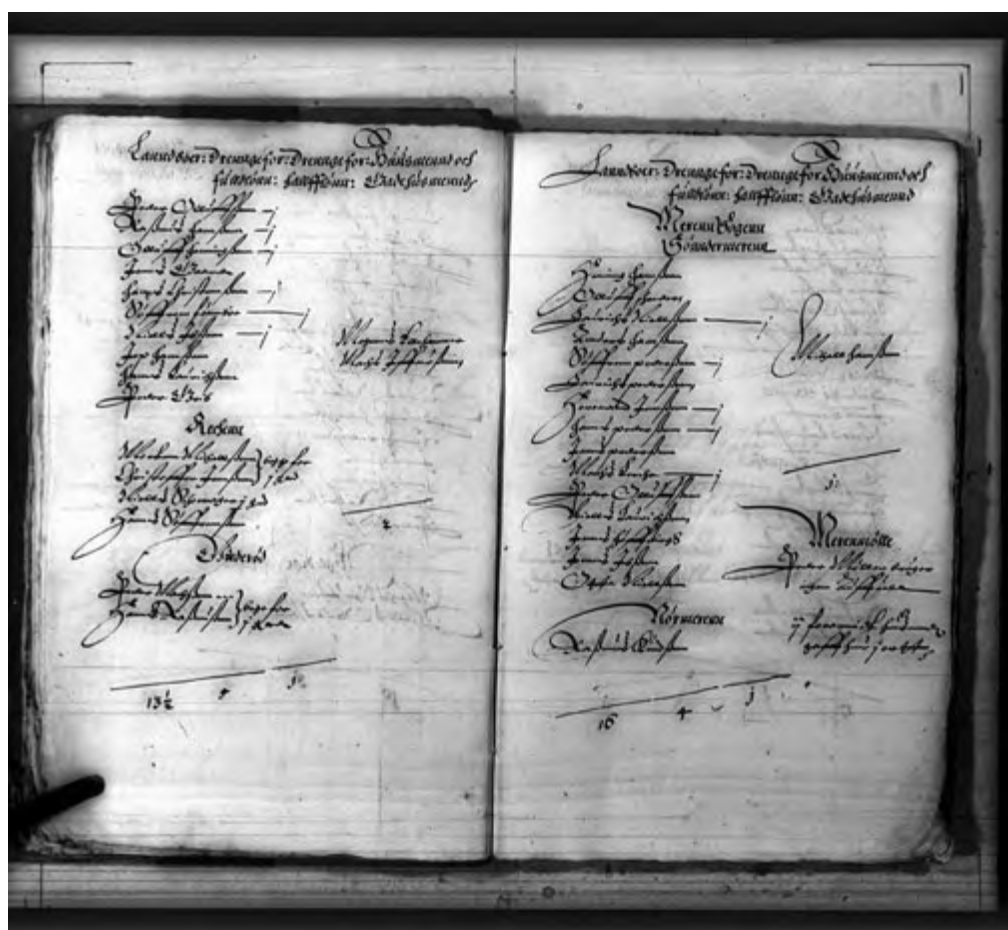
år, og det virker ikke sandsynligt. Anders Madsen Lerche har fæstet til efter 1658. Gårdens nummer skifter fra 13 til 12 i 1617.

Gård nr. 9/7 i Kindvig

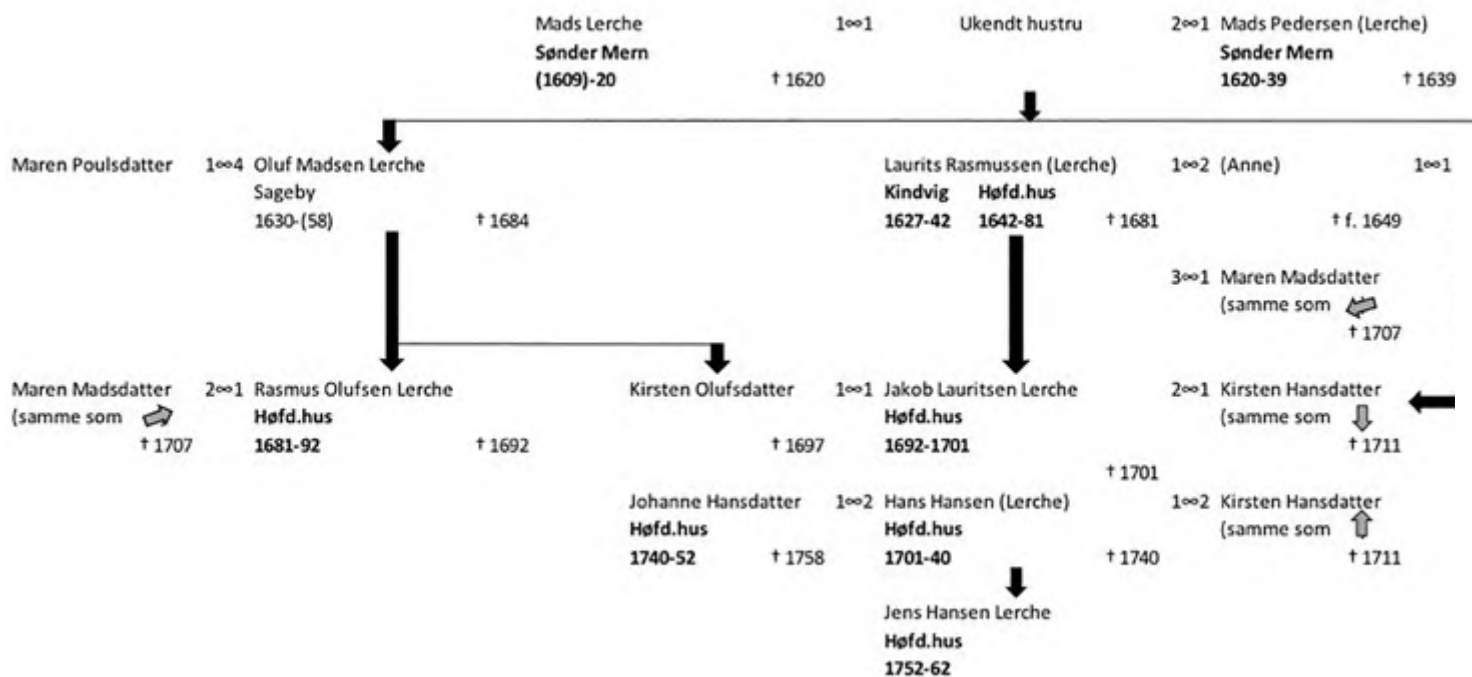
Hans Madsen Lerche overtager i 1618 fæstet efter Niels Nielsen Gaard og har det indtil 1627, hvor han overdrager det til Laurits Hansen. Her er så to antagelser, som jeg ikke har belæg for. Jeg tror, Hans Madsen Lerche dør, og at Laurits Rasmussen gifter sig med enken. For det første forsvinder Hans Lerche ud af listerne, og for det andet er det Laurits Rasmussen og ikke en mand ved navn Laurits Hansen, som fortsætter i Ekstraskattelisterne og Jordebøgerne. Desuden vil det forklare, hvorfor Laurids Rasmussen indimellem kaldes Lerche. Han har simpelthen giftet sig til enken, gården og navnet. Laurits har fæstet indtil 1642, hvor han overtager Høfdingshus. Fæstet går tilbage til Hans Madsen Lerches søn Mads Hansen Lerche, som beholder fæstet indtil 1655, hvor han overtager Oluf Sørensens gård i Sønder Mern. Herefter overtager hans bror, Anders Madsen Lerche, fæstet til han dør i 1666. Gården skifter nummer fra 9 til 7 i perioden 1640-57.

Gård nr. 1 i Sageby

1630-31 overtager Oluf Madsen Lerche gård nr. 1 i Sa-

Ekstraskat, 1610-1621, opslag 362 – Martini Dag 1618
Mads Lerche nævnes som 10. fæstebonde

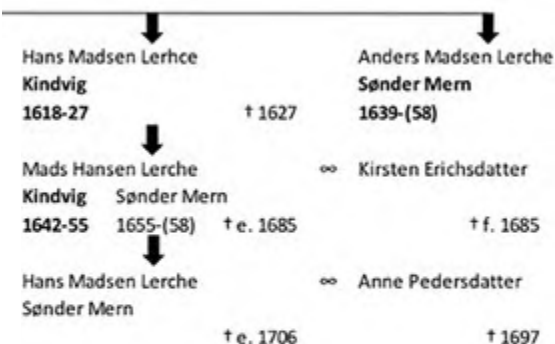
geby efter Hemming Pedersen og beholder fæstet til sin død i 1684. Hans svigersøn, Jacob Lauritsen Lerche, overtager gården indtil 1692, hvor han fæster Høfdingshus efter sin stedfar. Fæstet går i stedet tilbage til Oluf Madsen Lerches barnebarn, Boe Mortensen, som beholder fæstet til sin død 1720.

Høfdingshus

Laurits Krog står som fæster af gården fra før 1609 til 1642. Laurits Rasmussen Lerche overtager herefter fæstet, og der er tilsyneladende ingen relation. Laurits beholder fæstet i næsten 40 år på tværs af to krige med svenskerne. Krigen i 1660 går særlig hårdt ud over Syd-

Regnskab, 1619-1621, opslag 17 - Stedsmål 1619-20
 "Mads Pedersenn i Merenn feste enn gaard der sammested som Mads Lerche affdøde gaff till festningh Penndinge - 24 dr (daler)"

Oversigt over slægten Lerche i Mern Sogn

sjælland og Høfdingshus, som ligger tæt på vejen fra Præstø til overgangen til Møn i Kalvehave. Han dør 1681, og fæstet følger hans 3. hustru og enke, Maren Madsdatter, som gifter sig med Rasmus Olufsen Lerche. I flg. Chr. V Markbog i 1682 har enkens søn Jacob allerede fæstet her. Det kan være en fejl, for i 1684 overtager han sin svigerfars gård. Rasmus Olufsen Lerche har fæstet til 1692, hvor han dør barnløs. Enken fortsætter ikke fæstet, men det overdrages til hendes søn, Jacob Lauritsen Lerche. Jacob er gift med Kirsten Olufsdatter, som er søster til Rasmus Olufsen Lerche. Jacob har fæstet til sin død i 1701. Fæstet følger nu igen hans anden hustru og enke, Kirsten Hansdatter, som for øvrigt er datter af Hans Madsen Lerche i Sønder Mern. Hun gifter sig med Hans Hansen, som altså får enken, gården og navnet Lerche. Han er en driftig mand, der har gården i næsten 40 år. Han dør 1740, hvor hans anden hustru og enke, Johanne Hansdatter, overtager fæstet indtil 1752, hvor sønnen Jens Hansen Lerche overtager gården. Med ham slutter historien om Lercherne på Høfdingshus. 1762 tvinges han fra gården. Skovrideren Christoffer Pedersen blev flyttet fra Ennergård til Høfdingshus, og Jens Hansen Lerche fik en gård i Balle, som "Peder Hemmingsen formedelst Fattigdom og Besætningens og Bygningernes slette Tilstand ej længere kunde vedblive".

En lidt besværlig, men positiv fejlskrivning

af Jørgen Stage Larsen
Trelleborgvej 24, Ølstykke
jstl@larsen.tdcadsl.dk

Jeg var i gang med at gennemgå Aurelia Clemons' afskrifter af skifter fra Ods Herreds Gods 1790-1828 for Vig-Asmindrup Sogne i forbindelse med et lokalhistorisk projekt vedrørende Nr. Asmindrup Sogns gårde.

Her stødte jeg på følgende post:

*Karen Michelsdtr enke i Kollekolle (Vig sogn) d. 22 Sep/31
Dec 1824 pg 655 869*

Husb: Peder Larsen, aftgsmd (dod)

CH: Bodil Pedersdtr = Soren Nielsen hmd i Vig

Jeg søgte datteren Bodil i min Brother's Keeperdatabase, og det viste sig, at jeg havde hende med i en side-linje i min familie. Problemet var bare, at denne Bodil, der var født 1774, hos mig var datter af gårdmand Peder Andersen i Rode, Vig Sogn, og hans 2. kone, Karen Nielsdatter. Karen Nielsdatter blev efter Peder Andersens død gift med Niels Mikkelsen.

Indviklede familieforhold

Min mormors fødegård har været en slægtsgård i Abildøre, Egebjerg Sogn, Odsherred siden 1797, hvor Niels Nielsen overtog gården efter Hans Eilertsen, gift med ovennævnte Bodil Pedersdatter. Hendes stedfader, Niels Mikkelsen, var forlover, og Hans overtog dennes gård i Rode efter Niels' død i 1805. Bodil var ifølge mine undersøgelser både niece til Niels og moster til hans kone. Indviklet – ja, men Peder Andersen var i sit 1. ægteskab via en datter, der også bar navnet Bodil, morfar til Niels' kone, og i sit 2. ægteskab gift med Niels' søster! Se slægtstavlen. Skulle jeg nu, hvor mine undersøgelser ikke stemte med Clemons' afskrifter, til at skrive hele den historie om?

Det var her oplagt at prøve at finde skiftet på A0; side-tallet står jo i afskriften.

På side 655 fandt jeg indførslen, som blot var en op-

remsning af 7-8 afdøde personer, som efterlod sig myndige arvinger, der selv havde skiftet. Her var nævnt *Peder Larsen i Kollekolle* og *Karen Michelsdatter ibid*. Der var åbenbart ifølge Aurelia mere at finde side 869. Problemet var bare, at denne side ikke findes på A0; her slutter siderne ved 725, så 869 kunne jeg ikke finde. (De manglende sider vil formentlig kunne ses på Rigsarkivets læsesal. Red.)

Kirkebog og BK database

Hvad så med kirkebogen?

Under døde 22. september 1824 står: *Karen Mikkelsdatter, Enke efter afdøde Huusmand i Kollekolle Peder Larsen, 85 aar* (og altså født ca. 1740). Kollekolle og Rode er to små landsbyer, hvis jorder støder op til hinanden.

Desværre understøtter oplysningerne i kirkebogen jo skifteafskriften, men kan det nu være rigtigt?

I min BK database findes ganske rigtigt en Peder Larsen i Kollekolle, død 1824, men han var gift med Kirsten Alexandersdatter, død i 1809. Bodil er født i 1774, så det passer ikke med, at Peder Larsen og Karen Mikkelsdatter kan være forældre. Måske var der en anden Peder Larsen i Kollekolle? Men ingen Peder Larsen er gift i Danmark med en Karen Mikkelsdatter 1758-74, når man søger i *Familysearch*, og Odsherred er for størstedelen indekseret. Der er heller ikke andre ved navn Peder Larsen, der er indført som døde i Vig Kirkebog i perioden.

Den rigtige Bodil

Er det så den rigtige Bodil? Efter Hans Eilertsens død som husmand i Vig i 1819 giftede hun sig samme år som enke og husfæster i Vig med Søren Nielsen, tjene-

stekarl fra Grevinge. Lavværgeren ved skiftet efter Hans var den samme, som var hendes forlover ved 2. vielse, og i FT 1834 boede parret med hendes datterdatter, så der er ingen tvivl om rigtigheden af dette par.

Bodils mor, Karen Nielsdatter, er ikke fundet død, men hun må være født ca. 1740, og da hendes 2. mand hed Niels Mikkelsen, kan man vel tænke sig, at hun kaldtes Karen Mikkelsdatter; alderen passer jo fint. Men hvorfor boede hun i Kollekolle ved sin død? Bodil boede jo i Vig og var hendes eneste barn!

Kunne både præst og skifteret (Aurelia) have taget fejl, eller skulle jeg skrive min slægtsgårdshistorie om?

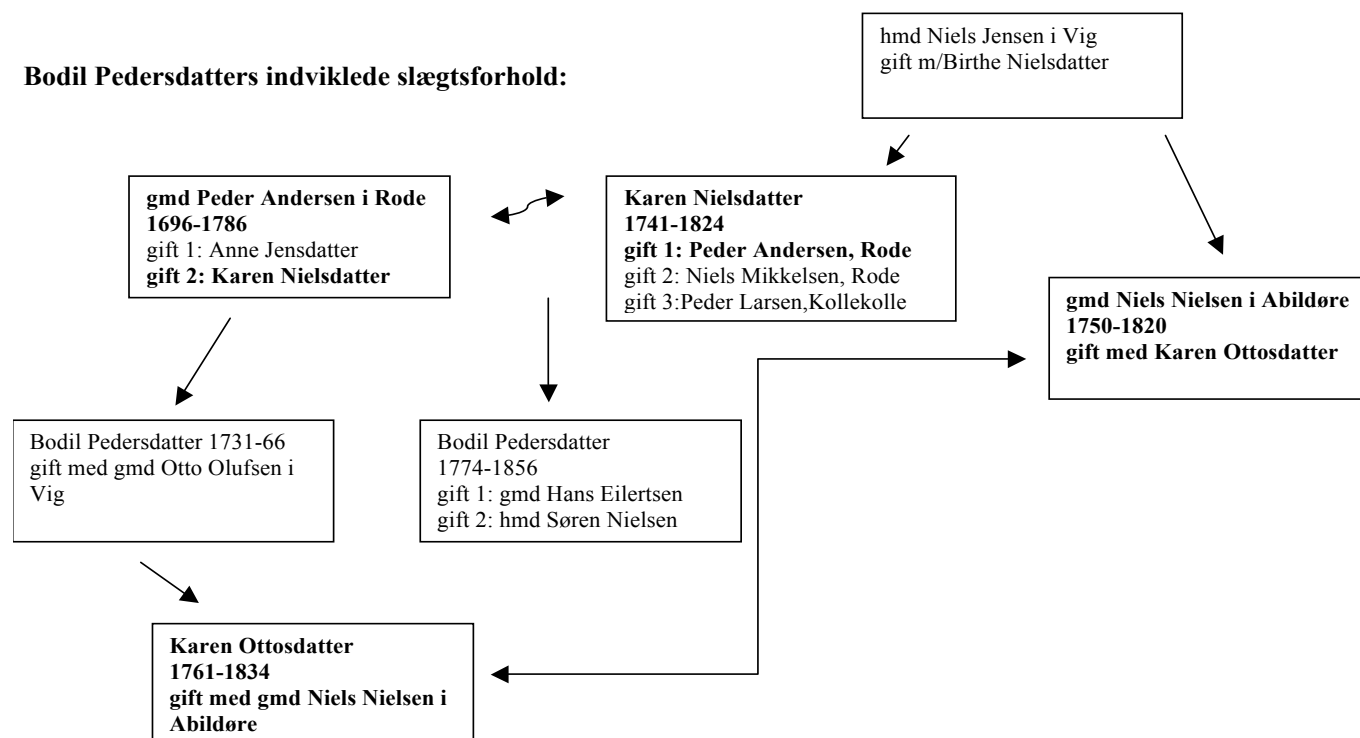
Gift igen som 70-årig

Endnu et opslag på *Familysearch* viste, at en Peder Larsen i 1809 blev gift med Karen Nielsdatter. I kirkebogen står under 3. april 1809, copulerede: *Peder Larsen Enkemand af Kollekolle* og *Karen Nielsd: Enke af Viig*, så nu passede det hele pludselig alligevel. Peder Larsen havde kort efter sin første kone, Kirsten Alexandersdatters, død, giftet sig med Karen, og hun var flyttet ind hos ham.

Oplysningerne i skiftet var altså ikke forkerte, ud over efternavnet, som kirkebogen også havde forkert. Familiesagaen holdt vand, selvom det så sort ud en overgang. Karens 3. ægteskab (i en alder af 70 år) og død blev endda fundet i samme ombæring, så alt endte med ekstra kød på familiesagaen :-)

Pointen er, at selv om det er besværligt at afskrive alle skifter og gemme dem i en familiekonstrueret database, er det en stor hjælp, især når kilderne er lidt besværlige. Karen var næppe blevet fundet, hvis ikke familiens bredere historie var kendt.

Bodil Pedersdatters indviklede slægtsforhold:

Sønderjyske Årbøger

I Sønderjylland har den historiske bevidsthed altid været større end i resten af landet. Og det har i mangfoldige år affødt et væld af litteratur, såvel lokal- som personalhistorisk.

Danske amter fik fra første tredjedel af 1900-tallet amtshistoriske årbøger med et sådant emnevalg. Hele det sønderjyske område med flere amter fik dog allerede 1889 en sådan superårbog, den imponerende lange række af Sønderjyske Aar- eller Årbøger med et væld af virkelig seriøse artikler.

Den sidste årbog skal her have et par ord med på vejen – til anbefaling.

Bogen er på hele 300 sider, solidt indbundet. Indholdet fordeler sig på 8 lange artikler og mange anmeldelser! Hertil kommer rapporter fra arkiver, museer og forskningsinstitutioner, fra den lokalhistoriske arbejdsmark i Sønderjylland og endelig oversigter over indholdet af årsskrifter og periodica fra landsdelen.

Altså et imponerende værktøj til arbejdet med at finde oplysninger om lokaliteter, slægter og personer i Sønderjylland. – Og sådan har indholdet været gennem mange år.

2017 fejrede Historisk Samfund for Sønderjylland 500-året for Reformationen med flere kirkehistoriske artikler. Den første er *Biskop Godske Ahlefeldt og altertavlen i Løjt Kirke – en førreformationshistorie*, af Jens Bruun. Den katolske fljaltertavles billedsprog fra 1520 analyseres grundigt.

Karsten Merrald Sørensen fortæller i artiklen *Hor og sladder – en kirkebodssag fra Garding* om hertugens, præsternes og borgernes rolle i en sag fra Garding ved Ejdersted tidligt i 1600-tallet.

De privilegerede – fribønder, kromænd og andet godtfolk i Bov Sogn er den artikel, der måske tydeligst henvender sig til nutidens slægtsforskere; den er skrevet af Leah Porse Rasmussen. Se mere nedenfor.

En vækkelse på Als, der fostrede en salmedigter drejer sig om skrædderen Peter Ernst, ca. 1718-1790, bosat i Blæsborg i Ketting Sogn. Forfatteren til denne artikel er Jens Lyster, og kendskabet til den ellers helt ukendte salmedigter og hans forbindelse til den glade pietisme fra Herrnhut blev først opdaget efter, at en historisk interesseret lærer reddede en gammel bog fra en affaldscontainer Guderup i 1990'erne!

Helge Clausen har skrevet artiklen *Fra helgenbillede i Kevelaer til kistebillede i Haderslev. Et eksempel på konfessionelt betingede ændringer af et billede*. – Kevelaer ligger ved Düsseldorf nær grænsen til Holland.

Lægedækningen i hertugdømmet Slesvig i slutningen af 1700-tallet er skrevet af Johs. Brix, og Mariann Kristensen er forfatteren bag artiklen *De sønderjyske børn. Om*

Illustreret Børneblad for Nordslesvig og dets læsere. Bladet blev udgivet af fabrikant Martin Andresen i årene 1890-1900.

Sydslesvigske børns ferierejser til Danmark 1949 til 1974. Et blik på en snart hundredårig tradition, skrevet af Marianne Brink Asvig Iversen. Denne artikel afslutter den brede vifte af emner i årbogen, der som nævnt også indeholder ikke færre end 16 anmeldelser af bøger om sønderjyske emner.

Disse bogtitler skal ikke opregnes her, dog med undtagelse af én: *Die Schüler der Flensburger Lateinschule 1701-1795* ved Gerhard Kraack, 2016. Den flittige Kraacks navn kender vi fra de vigtige udgivelser af både *Bürgerbuch der Stadt Flensburg* i 3 bind, 1999, og *Die Flensburger Geburtsbriefe [1550-1759]*, 1977, og i dette nye værk har han samlet biografiske og familiemæssige oplysninger om de ikke færre end 1.235 elever, der frekventerede denne latinskole stort set hele 1700-tallet igennem.

Fra Bov Sogn

Som nævnt ovenfor handler en artikel om folk i Bov. Dette sogn ligger ved den nuværende grænse fra 1920 mellem det danske Sønderjylland og det tyske Sydslesvig, hver sin halvdel af det fordums hertugdømme Slesvig. Sognet passerer af den gamle Hærvej ned gennem Jylland og har i århundreder eller vel rettere i årtusinder været et trafikalt knudepunkt; her udskilte ”Den krumme vej” til Flensborg sig fra hovedforbindelsen mod syd til Slesvig by.

Artiklen fortæller om de standsbeviste og privilegerede slægter på grænsen mellem adel og storbonde på sognets betydelige frigårde som f.eks. Oldemorstoft, Kollundgård, Trebolsgården og det meget vigtige toldsted på Bov Kro ved Bov Kirke. På disse gårde boede nemlig meget fremtrædende slægter, der i flere henseender opførte sig som adelige, havde privilegier og våbenskjolde. Beretningen tager udgangspunkt i en gammel standkiste med 4 våbenskjolde fra 16-1700-tallet og fortæller om 4 generationer af disse slægter og deres giftermål.

Sønderjysk personalhistorie

Som det vil fremgå af ovenstående om indholdet af årbogen 2017 er der masser af personalhistorie at finde i disse årbøger. – Dertil kommer tidsskriftet *Sønderjysk Månedsskrift*, udgivet siden 1924, og er der slægtshistorie at finde i årbogen, så gælder det i særlig grad månedsskriftet!

For årbogens vedkommende blev der 1988 udgivet et omfattende register, både på steder, personer og emner for årene 1889-1988, og til månedsskriftet i 1995 en indholdsfortegnelse for årene 1924-94. – Disse nøgler til indholdet vil naturligvis efterhånden tabe i værdi, når tidsskrifterne digitaliseres og gøres søgbare.

Anton Blaabjerg

Find hjælp hos Rigsarkivet

Kathrine Tobiasen

Korsagervej 13

8900 Randers

Tlf. 41 28 65 30

tobiasen@dis-danmark.dk

Der er ingen, der har lovet, at det skal være nemt at slægtsforske. Der er et utal af ting, man skal sætte sig ind i: administrative forhold på forskellige tidspunkter i fortiden og regler og love for, hvordan diverse opgaver skulle udføres, hvordan fungerede militærvæsenet og meget andet. Ikke at forglemme hvad sære gamle ord betyder, og hvordan man får en mening ud af de krøllede håndskrifter. Samt hvordan man overhovedet bærer sig ad med at finde frem til det, man har brug for, i det uoverskuelige arkivsystem. Man kan vælge at se sådan på det, at netop alle disse udfordringer er med til at gøre slægtsforskning til en så eminent spændende og givende interesse. Den dag, hvor man bare kan trykke på en knap og få sprøjtet sin samlede anetavle ud, inkl. datoer, steder og brogede historier, da er en stor del af glansen gået af forskningen. Men derfor kan det sagtens være, at du kunne få behov for hjælp, råd og forklaringer undervejs.

Svært fremkommelige sider

Rigsarkivet opbevarer i sine magasiner en stor del af de arkivalier, vi har brug for, og svimlende mange scanninger af disse er lagt ud på Arkivalieronline. Der er bare den hage ved gavmildheden, at mange opfatter arkivets hjemmeside som svært fremkommelig og yderst besværlig at finde rundt på. Det kan bl.a. aflæses af den store søgning, som sider som Danish Family Search og Lars Jørgen Helbos Sall Data har opnået.

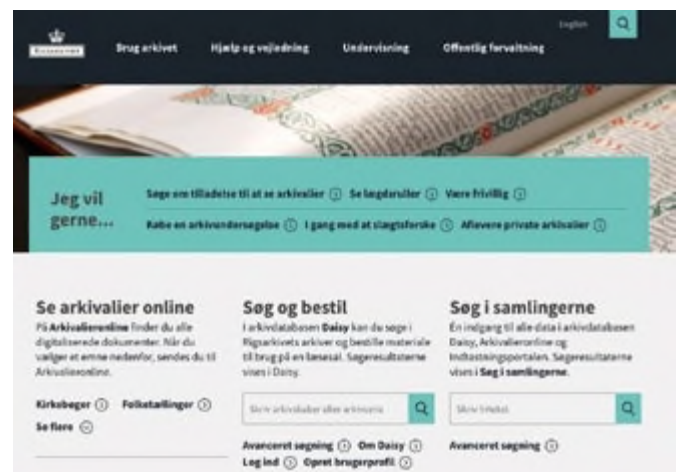
Men faktisk arbejdes der løbende på at gøre Rigsarkivets side og Arkivalieronline mere lettilgængelig, og ud over selve arkivalierne tilbyder arkivet megen hjælp og gode introduktioner til, hvordan man bruger protokollerne, noget, som man endelig må benytte sig af, når man skal i gang med en ny type kilder. Det gælder bare om at finde frem til vejledningerne. Det skal denne artikel forsøge at hjælpe til med.

I gang med slægtsforskning

Allerede på forsiden, www.sa.dk/ møder vi en hjælpende hånd. De fleste kommer for at kaste sig direkte ud på en af de tre hovedveje til kilderne: Arkivalieronline, Daisy og den tværgående mulighed for at søge, Søg i samlingerne. Men lige over søgefelterne troner et grønt felt med teksten Jeg vil gerne ... og et lille udvalg af vigtige ting, man kan foretage sig på siden. Heriblandt I gang med at slægtsforske. Klik på linket, og du kommer til en

kortfattet præsentation af de vigtigste ting, du skal vide, når du er ny på feltet. Lidt længere nede på siden følger links til vejledninger i at komme godt i gang med henholdsvis at bruge de uundværlige kirkebøger og folketællinger. Vejledningerne er i pdf-format, og de er korte og klare og rundhåndet forsynet med billeder. Du kan også komme til vejledningerne via menuen Hjælp og vejledning (mere om den senere).

Nye forskere står ofte med det problem, at de ikke har nogen viden om, hvor deres bedsteforældre og måske endda også forældre var født. Til hjælp for dem er der udarbejdet en beskrivelse af, hvordan man kan finde frem til fødestedet, både i nyere tid og længere tilbage, hvor folketællingerne svigter med hensyn til denne oplysning. Der er link til dette dokument fra Ny i slægtsforskning-siden, og det samme gælder en artikel, der sammenfatter Hvilke oplysninger kan jeg finde om mine forfædre? Også mere garvede forskere kan have glæde og nytte af at få genopfrisket disse ting.

Kig opad, når du er på Rigsarkivets side. I både det sorte og det grønne felt finder du fin hjælp til at bruge siden og arkivalierne.

Hjælp til at bruge arkivet

Over søgefelterne og det grønne Jeg vil gerne-felt på www.sa.dk løber et sort felt tværs over siden med dropdown-mener med links til nogle store grupper informationer. Det er de to første fra venstre, Brug arkivet og Hjælp og vejledning, der er relevante i denne forbindelse.

Brug arkivet rummer vejledninger i de måder, du kunne

tænkes at bruge arkivet på. Du kan læse om Arkivalieronline og her finde links til vigtige ting som intro til gotisk skrift, som du ikke kommer uden om, når du vil læse de gamle dokumenter, og hvordan du indberetter fejl til Arkivalieronline. Endelig kan du blive ledt til siden, hvor du kan holde dig orienteret om, hvad der kommer af nyt på Arkivalieronline.

Hvis det, du søger, endnu ikke er lagt ud på Arkivalieronline, må du have fat i originalen (eller eventuelt en filmet version), og her kan du læse om, hvordan du bestiller arkivalier og siden besøger en af Rigsarkivets læsesale.

Arrangementer og brugerråd

Læg mærke til de grønne felter, der dukker op til højre på flere forskellige sider. Indholdet varierer fra side til side; det er nemlig afpasset efter det emne, som siden fortæller om. Du får links til artikler, der kan give svar på de spørgsmål, som typisk kunne tænkes at dukke op i forbindelse med det pågældende emne, og du kan nemt og hurtigt finde frem til et svar.

Det er også under Brug arkivet, du kan læse om Rigsarkivets mange arrangementer og om brugerrådene. Der er referater fra møderne og oversigter over medlemmerne af de forskellige brugerråd. Du finder endvidere en mailadresse, som du kan bruge, hvis du vil skrive til brugerrådene og eventuelt bede dem tage et emne op.

Har du lyst selv at gøre en indsats, kan du læse om hvordan du bliver frivillig og deltager i indtastninger. Rigsarkivet har en lang række projekter, du kan vælge imellem.

Forstå arkivalierne

Mens Brug arkivet handler om den praktiske hjælp til at navigere på siden og blandt arkivalierne, tager Hjælp og vejledning sig af det, der egentlig er selv sagen: hjælpen til at bruge og forstå arkivalierne. Du kan gøre det direkte ved at bruge funktionen Spørg Rigsarkivet (tidligere Spørg arkivaren), hvor du simpelthen sender et spørgsmål til arkivet, der lover at svare indenfor 24 timer på hverdage. Eller du kan henvende dig ved skranken, hvor der altid vil være en arkivar på vagt, eller vælge at komme en af de dage, hvor du kan få hjælp af garvede frivillige, der stiller sig til rådighed på faste dage på alle Rigsarkivets læsesale. Find tidspunkterne under linket Få hjælp af en erfaren slægtsforsker. Endelig har arkivet en Facebook-gruppe, Rigsarkivets Brugerforum, hvor du også kan stille spørgsmål.

Men du har også mulighed for selv at læse dig til en løsning på mange problemer. Under linket Rigsarkivets vejledninger ligger en lang række introduktioner til de fleste af de kildetyper, du kan tænkes at få brug for. Klik på plusset ud for hvert emne for at se, hvad der gemmer sig af tilbud. Som regel ligger der en Kom godt i gang-artikel, men i nogle tilfælde finder du også PDF-filer, der går læn-

gere ind på enkelte områder. Under Hjælpe midler, diverse kan du hente oversigter over gamle møntenheder og en lille latinordbog, og under Kirkebøger ligger bl.a. kort og oversigter over københavnske sogne og gader samt gamle ord fra 18- og 1900-tallets kirkebøger. De ofte drilske lægdsruller har også fået en lang række vejledninger i PDF-form, lige til at downloade.

Eksempler - Det kan du finde i lægdsrullerne

Allerede i de tidligste lægdsruller er der anvendt fortrykte skemaer. Det gør det meget nemmere at finde rundt i lægdsrullernes oplysninger.

De fortrykte skemaer øverst på siderne i lægdsruller viser hvilke oplysninger du stort set altid kan finde i lægdsrullerne. Ud over disse standardoplysninger kan du være heldig at finde oplysninger om flytning, hvilken militær enhed vedkommende har været indkaldt til, samt en række andre oplysninger om helbred, lovovertrædelser osv.

Her er 3 eksempler, der viser hvilke oplysninger du typisk kan finde i lægdsruller.

Eksempel 1 Hovedrulle fra Holbæk Amt, 1793, lægd 19

Hovedrullen

Hovedrullen er en fortegnelse over samtlige værnepligtige i et lægd et bestemt år.

Det fortrykte skema

Her angiver det fortrykte skema, at der for hver værnepligtig skal indføres oplysninger om:

- Det gamle løbenummer (løbenummeret i den forrige rulle hvor man kan finde den værnepligtige)
- Det nye løbenummer (i denne rulle)
- Navn på fader samt på den værnepligtige
- Fødested
- Alder
- Højde
- Opholdssted

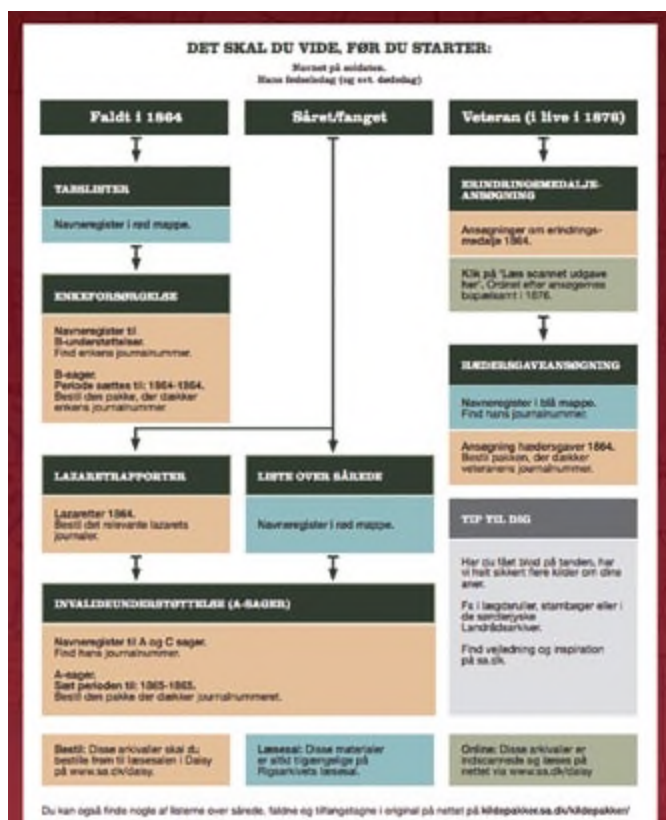
Den sidste kolonne er til anmærkninger. Her kan der stå en række forskellige oplysninger.

En af Rigsarkivets vejledninger om lægdsruller. Her forklares, hvad det er for oplysninger, der findes i rullerne.

Download foldere

Hjælpe midler og foldere til download indeholder en blandede samling vejledninger; nogle går lidt på tværs og kan ikke passes ind under en bestemt kilde, som fx oversigten over gammel tidsregning og det fine vejledningsark til 1864-krigen. Der er stedregistre, der skal hjælpe med at placere et sogn korrekt under henholdsvis retsbetjente på Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm og Nørrejske godsarkiver. Og der er registraturer til brandforsikringer og til Landbrugsbrugsrådet.

Du kan også komme til vejledningerne via Arkivalieronline. Går du fx ind under Find din slægt, vil du til venstre for de enkelte emner på listen se det direkte link til søgesiden. Men til højre findes i mange tilfælde et Læs her. Det er en god idé at klikke på det, for her får du en oversigt over, hvad du kan finde, og hvad du har brug for at vide på forhånd. Samt hvor meget af materialet, du kan finde på Arkivalieronline. Til højre for introen vil der være en grøn boks med tips og supplerende oplysninger og måske et link til en lille instruktionsvideo. Det er planen, at der i løbet af 2018 skal komme flere videoer.

Vejledningsarket, som du kan bruge, når du skal finde oplysninger en ane, der har deltaget i krigen 1864.

Registraturer

Arkivalieronline har en sektion, der hedder Hjælpe midler, som også fortjener opmærksomhed. Det er ikke de små, hurtige vejledninger, du finder her, men større værker, som er fantastisk nyttige, ja, nærmest uundværlige, når du skal finde rundt i kilderne. Her er forskellige registraturer over læsesalenes samlinger, som godt nok er udarbejdet, dengang ingen havde drømt om Arkivalieronline, men hvor man søgte i kartoteker og brugte arkivregistraturer til at bestille efter. Men de giver ikke desto mindre et godt systematisk overblik over, hvad der findes, og mange registraturer er forsynet med en indledning, der forklarer, hvad det drejer sig om.

Desuden er her oversigter over de registre, der i tidens løb er udarbejdet til kirkebøger og godsarkiver (fæsteprotokoller). Har du aner i byerne, er der måske noget at hente under Lavsarkiver, hvor du finder registre til en række lavsprotokoller (mest fra Fyn). Andre gode kilder er skiftevesen og forsvarsarkiver, og de slesvigske krige har deres egen side med mange oversigter over fx Danske soldater i slesvig-holstensk krigsfangenskab 1848-

Rigsarkivets vejledninger

Få her overblik over Rigsarkivets samlede vejledningsmateriale. Bliv klogere på de hyppigst anvendte arkivalier og lær, hvordan du benytter dem. Vejledningerne er under revision og bliver løbende tilrettet.

+ Åben alle

Adoptionssager

Adoptionssager - Kom godt i gang!

Find oplysninger om adoptivbarn, adoptivforældre, den biologiske mor og evt. den biologiske far.

Arkivalieronline

Support, vejledninger og hjælp til Arkivalieronline

Vejledninger og svar på tekniske spørgsmål om Arkivalieronline fra andre brugere eller AO-Hotline.

Download vejledninger

Få hjælp til at finde arkivalier på Arkivalieronline

- Sådan finder du kirkebøger
- Sådan finder du folketællinger
- Sådan finder du skifter for 1919 i provinsen

Den øverste del af den lange oversigt over vejledninger. Her ses, hvad der gemmer sig under emnerne Adoptions-sager og Arkivalieronline.

1850, Registre over døde i krigen 1848-1850, Registre over døde i krigen 1864 og Navnelister til hædersgaven 1864.

De hjælpemidler, der er medtaget på listen, er kun dem, der ligger på Rigsarkivets hjemmeside. Det hører med i billedet, at der findes mange andre registre og afskrifter på diverse privat- og foreningshjemmesider.

Søg – og du skal finde

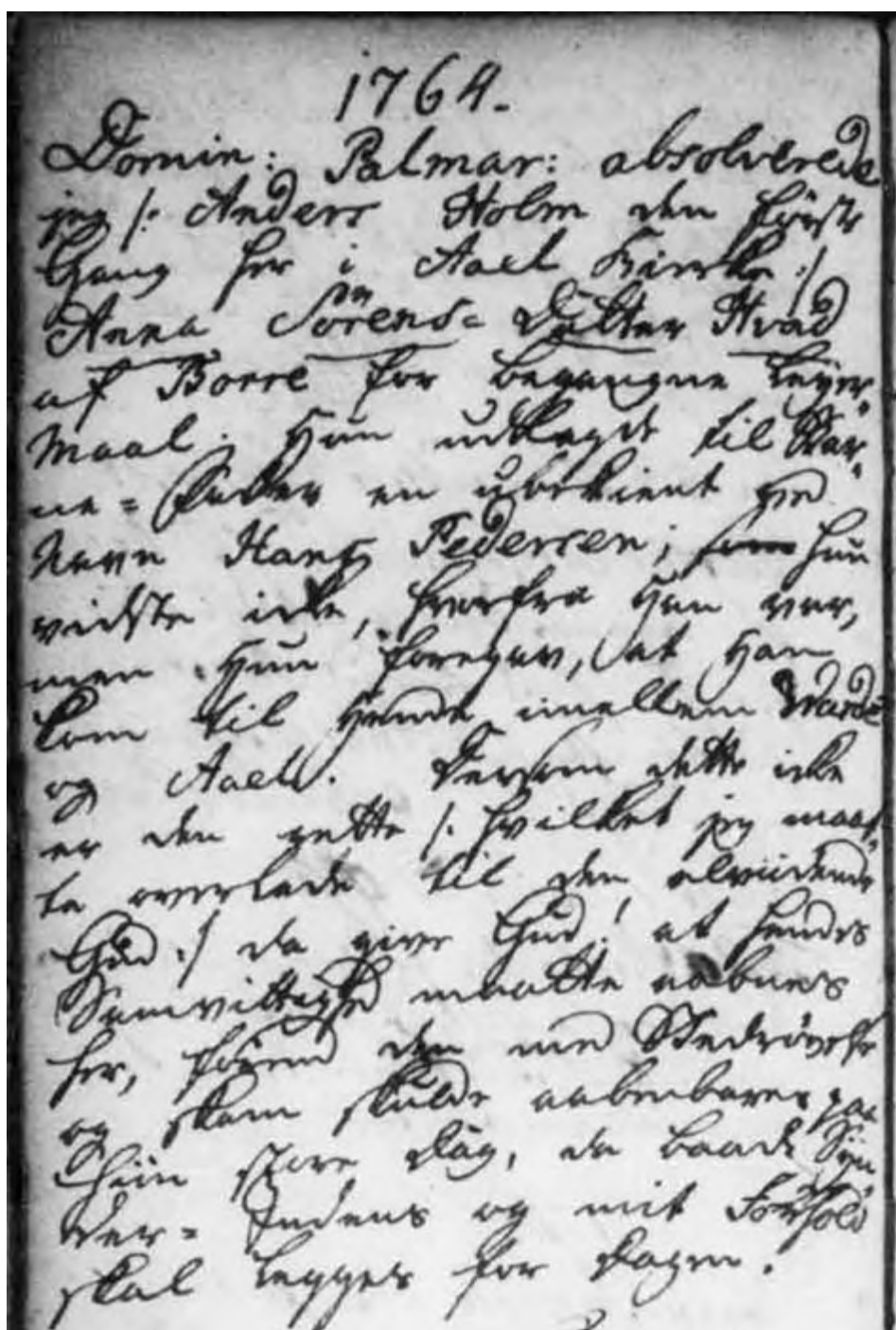
Hvis du står med et eller andet emne, som du ikke kan finde hjælp til på hjemmesiden, er der endnu en mulighed: i øverste højre hjørne af siden er placeret et lupikon, som åbner for et søgefelt. Her kan du søge på hvad som helst, du har lyst til eller behov for. Faderskaber, ekstraskatter, tugthuse osv. Søgningen går ind i alle tekster på hjemmesiden. At søge her kan være en udmærket vej til en omtale af et emne, som du slet ikke havde regnet med at finde. Muligheden er her nævnt som rosinen i pølseenden, men mange vælger faktisk at begynde med søgefeltet i stedet for at navigere rundt på siden. Glem det ikke!

Gotisk læseprøve

Dette nummers gotiske øvetekst er fundet i en kirkebog fra Ål Sogn i Ribe Amt. Her har man allerede i perioden 1726-1815 ført en særskilt protokol for viede. De sidste sider i protokollen er helliget personer eller par, der blevet publice absolveret (har skriftet offentlig for uægte-skabeligt samkvem eller for at have ligget et barn ihjel). Her finder vi på opslag 64 på Arkivalieronline nummerets tekst, der fortæller om en kvinde, der kun kan stille med

temmelig usikre oplysninger om den eventuelle barnefader.

Læs teksten grundigt igennem, gerne flere gange. Ser den svær ud ved første øjekast, vil den nok åbne sig ved flere gennemlæsninger. Når du er nået så vidt med teksten, som du kan, går du til DIS-Danmarks hjemmeside www.slaegtogdata.dk/, hvor du under menuen Foreningen > Bladet > Bilag til bladet finder den korrekte tydning.

1764.
Domin: Palmar: absolveret
ig! Anders Holm den første
gang for i Aael Kirke!
Anna Sorensen og Hans Pedersen
af Borre for bagens Lign.
maal; hun indlagt til Hæ-
us = Luthers nu i det hiort god
Hans Hans Pedersen; som hun
skilte ind, forfra hun var,
man hun forsyn, at han
kom til grund, imellem Hæde
og Aael. Hansom skilte ind
nu den skilte! for indt py maet
ta overlaste til den alvirkende
Gud! da gior Gud! at findes
Gummitteget indvilde nabuvs
for, som den med Hærviste
og stam stude nabubasse gae
Gim Hærv slag, da laark Jim
Hærv = Indans og mit forfod
skal lagges for Hærv!

Slægtsforskning for begyndere – kom godt i gang med din slægtsforskning.

Velskrevet og grundig bog med mange fine illustrationer

Jørgen Greens bog om slægtsforskning for begyndere har jeg glædet mig til længe, og mine forventninger om en velskrevet og grundig bog er blevet indfriet. Som ved andre bøger af samme forfatter er mange eksempler beskrevet i bogen, og den er illustreret med billeder fra de arkivalier, som teksten handler om.

Specielt for begyndere

Første halvdel af bogen er henvendt specielt til begyndere. Her beskrives, hvordan man får hul på slægtsforskningen, hvad man må se, og hvad man må lægge ud på nettet; ret så væsentligt at vide noget om dette, inden personlige data lægges ud på nettet.

Der er også henvisninger til DIS-Forum, SSF, genealogiske grupper på Facebook og lokalhistoriske foreninger alle steder, hvor man kan få hjælp med sin slægtsforskning.

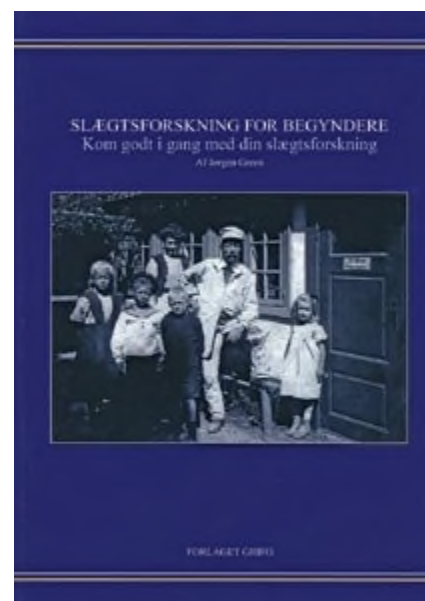
Jørgen Green opfordrer til at starte med kirkebøgerne og fortsætter med Familysearch og folketællingerne fra Statens Arkiver og DDA. Disse afsnit er grundigt gennemgået med gode eksempler og illustrationer, som fint belyser, hvordan man får mest muligt ud af de nævnte databaser og arkivalier.

Plads til forbedringer i næste udgave

Jeg mangler dog, at han beskriver, hvordan man som begynder i slægtsforskning med fordel kan anvende databaserne Danish Familysearch og Sall Data, som har hver deres fordele for os slægtsforskere, og som kan være til stor hjælp, når forfædrene skal lokaliseres i folketællingerne.

For begyndere er det til stor hjælp at læse om Krabsens Stednavnebase, samt om slægtsnavne og navneændringer. Efter min mening kunne der sagtens også have været et afsnit om historiske kort på nettet, hvor stednavne og til tider også ejernes navne kan læses af matrikelkort m.v.

Kapitel 9 hedder ARKIVALIERONLINE, DAISY & STARBAS, men handler mest om AO; der er desværre kun 10 linjer om DAISY. Her kunne jeg godt have brugt et helt kapitel kun om dette emne. STARBAS har han helt glemt at skrive om. STARBAS er søgefunktionen på Københavns Stadsarkivs hjemmeside, et sted, hvor både Politiets Registerblade, Politiets Mandtaller, begravelsesprotokoller m.m.m. er at finde, og hvor man kan søge i indtastede arkivalier, kort sagt en guldgrube af oplysninger, hvis man har forfædre og andre slægtninge i København.

Den lidt mere besværlige del af slægtsforskningen

Anden halvdel af bogen er ikke nødvendigvis for absolutte begyndere. Der er emner som uægte børn, familieretslige sager, godsarkiverne, ejendomme, fæsteprotokoller og aftægtskontrakter. Unægtelig emner, som alle slægtsforskere før eller siden må beskæftige sig med, og derfor gode at have med, men afsnittene er alt, alt for korte.

Til gengæld er der brugt mange sider på at skrive om lægdsruller, søruller, hærens og søværnets arkiver; cirka en fjerdedel af bogen handler om disse emner. Eftersom Jørgen Green har skrevet andre bøger om disse emner, kunne han med fordel gå mere overfladisk til værks her og henvise til sine andre udgivelser.

Kapitel 20 drejer sig om pensioner, invalideforsørgelse, aldersrente og støtte til efterladte, som Jørgen Green også tidligere har skrevet en hel bog om. Bogen afsluttes med 7 sider om testamenter, arv, skifter og dødsattester – dette afsnit er væsentligt for begyndere og burde have været placeret i bogens første halvdel.

En god håndbog for begyndere

Alt i alt er bogen, trods de nævnte forbehold, en god håndbog at have, når man kaster sig ud i at lave slægtsforskning, ikke mindst på grund af de mange fine illustrationer. Jeg kan anbefale bogen til brug for både egen slægtsforskning derhjemme, men også til brug ved aften-skolekurser og læsegrupper i slægtshistoriske foreninger.

Anmeldt af Bodil Grove Christensen

Jørgen Green: Slægtsforskning for begyndere – Kom godt i gang med din slægtsforskning. Forlaget Grifo, 2017. 102 sider, illustreret. Pris 198 kr.

Slægtens Forlag

www.ssf.dk/index.php/slaegten/slaegtens-forlag

Forlaget har udgivet en lang række bøger og hæfter og sælger desuden mange andre værker af interesse for slægtsforskere, heriblandt udgivelser fra Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie.

Bogliste kan rekvireres ved henvendelse til Anton Blaabjerg, tlf. 86 61 04 36 eller e-mail blaab@webspeed.dk.

Hjemmesider

DIS-Danmarks hjemmeside

www.slaegtodata.dk
webmaster@dis-danmark.dk

SSFs hjemmeside

www.ssf.dk
Webmaster Henry Ammitzbøll
hammitz@gmail.com

Kommende bestyrelsesmøder i DIS-Danmark

I nærmeste fremtid er planlagt følgende møder for bestyrelsen.

*Lørdag den 17. marts 2018
i Middelfart*

*Lørdag den 14. april 2018
(generalforsamling i Slagelse)*

DIS-Danmarks ekspedition

Henvedelser til DIS-Danmarks ekspedition sker via adressen:

Arne Christiansen
ekspedition@dis-danmark.dk
Tlf. 52 79 90 20
Telefonen er åben for ekspedition
Tirsdag kl. 14-18 – ellers telefonsvarer

- Pasning af foreningens medlemskartotek – Ind/udmeldelser, adresseændringer for medlemmer, der ikke selv kan klare dette
- Forsendelse af bøger, blad, CD'er m.v.
Se udvalget her www.slaegtodata.dk/foreningen/butikken
- Hjælp til medlemmer, der har login-problemer
- Ind/udmeldelse af medlemmer i de tidsskriftlæsekredse, som foreningen har. Pt. er der blade fra Norge, Sverige, Finland, Island, Tyskland og England.
Læs mere her www.slaegtodata.dk/andet/laesekredse
- Besvarelse af diverse spørgsmål, dog ikke decideret slægtsforskningshjælp

SSFs bestyrelse

Kirsten Sanders Formand. Asselsvej 169, 7990 Ø. Assels. Tlf. 21 21 30 91	formand@ssf.dk
Nicolai Johannsen Næstformand. Kystvej 9, 6320 Egernsund. Tlf. 60 38 35 20	naestformand@ssf.dk
Grete Modin Grundtvig Kasserer. Hvidstenvej 18, 2770 Kastrup. Tlf. 28 44 74 70	kasserer@ssf.dk
Anton Blaabjerg Forlagsredaktør Slægten. Fredensgade 38, 8800 Viborg. Tlf. 86 61 04 36	redaktoer@ssf.dk
Karen Bendix Larsen Sekretær.	sekretaer@ssf.dk
Hanne Christensen 1. suppleant. Stenbjergparken 6A, Ulkebøl, 6400 Sønderborg.	1suppl@ssf.dk
Randi Ottosen 2. suppleant. Grønnegade 54, 7900 Nykøbing Mors.	2suppl@ssf.dk

DIS-Danmarks bestyrelse

Jesper Skov Formand. AO-repr. Grøndalsvej 4, 9500 Hobro	skov@dis-danmark.dk
Kirsten Sanders Næstformand. Asselsvej 169, 7990 Ø. Assels. Tlf. 21 21 30 91	kirsten.sanders@dis-danmark.dk
Jan Amnitzbøl Krusell Kasserer. Rønnebærvænget 6, Skovby, 8464 Galten. Tlf. 24 63 62 69	krusell@dis-danmark.dk
Kathrine Tobiasen Redaktør. DIS-Forum. Korsagervej 13, 8940 Randers SV. Tlf. 41 28 65 30	tobiasen@dis-danmark.dk
Michael Dupont Sekretær. Erdalsvej 60, 2600 Glostrup. Tlf. 43 44 16 52	dupont@dis-danmark.dk
Anton Blaabjerg Fredensgade 38, 8800 Viborg. Tlf. 86 61 04 36	blaabjerg@dis-danmark.dk
Per Andersen Jyllingevej 111, 2720 Vanløse.	per.andersen@dis-danmark.dk
Bodil Grove Christensen Hvedevej 1, 7490 Aulum. Tlf. 26 17 87 59	grove@dis-danmark.dk
Lone Bergmann Suppleant. Kærlundevej 50, st.th., 2730 Herlev.	bergmann@dis-danmark.dk
Nicolai Johannsen Suppleant. Kystvej 9, 6320 Egernsund. Tlf. 60 38 35 20	nic.johannsen@dis-danmark.dk

Ole Degn

Af Anton Blaabjerg
Fredensgade 38, 8800 Viborg
Tlf. 86 61 04 36
blaab@webspeed.dk

Den 1. december 2017 døde Ole Degn, 80 år gammel. Han var cand.mag. i historie og dansk fra Aarhus Universitet og indledte karrieren som arkivar ved det daværende Erhvervsarkivet i Aarhus. Et par år var han ansat ved Landsarkivet for Sjælland, inden han vendte tilbage til hovedlandet som arkivar og seniorforsker ved Landsarkivet for Nørrejylland. Her havde han sit virke indtil han i 2004 gik på pension.

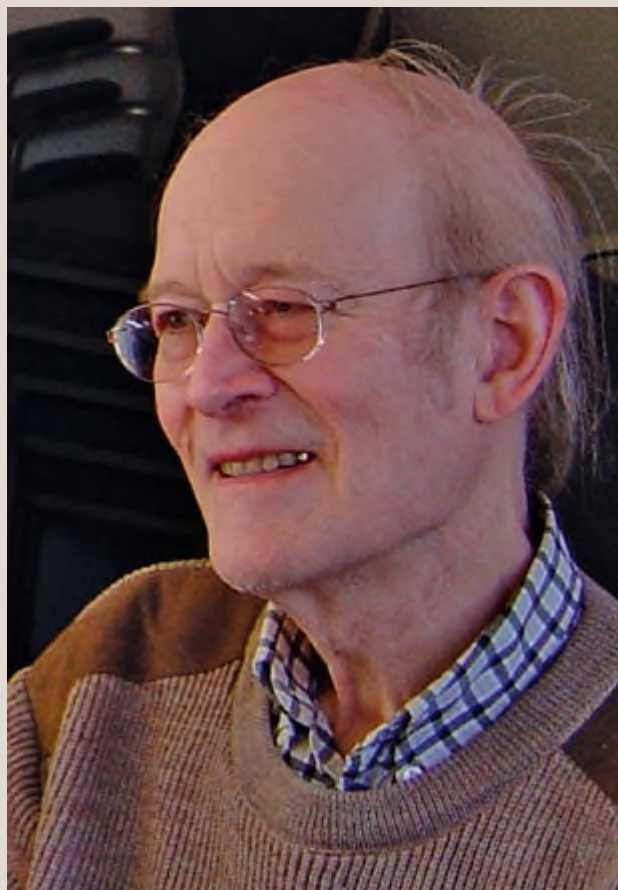
Et langt og flot liv som forsker og forfatter havde han bag sig, og også DIS-Danmark nød godt af hans engagement, idet han i lang årrække var med i bestyrelsen for foreningen. Her var hans store interesse for og viden om kilderne, både til den bredere historie og personalhistorien, drivkraften for indsatsen.

Det centrale værk i forfatterskabet er disputatsen *Rig og fattig i Ribe*, 1981, i to bind med tilsammen langt over 800 sider. Undertitlen er *Økonomiske og sociale forhold i Ribe-samfundet 1560-1660*, og har man aner der i byen på den tid, så er det store værk absolut uomgængeligt! Alene oversigten over byens ikke færre end 75 borgmestre og rådmænd med koner og børn er guld værd, hvis ens slægtninge tilhørte byens rådsaristokrati på den tid. Og derudover er værket spækket med detaljerede oplysninger om mange af byens andre borgeres sociale og økonomiske forhold.

For slægtsforskere med forbindelser til det gamle Ribe er det også nyttigt at kende den ligeledes utrolig værdifulde bog *Livet i Ribe 1560-1700 i samtidiges optegnelser*, ikke færre end 250 sider med godt 40 gamle ripenseres private optegnelser, som Ole Degn udgav allerede i 1971.

Ole Degns øvrige, meget betydelige forfatterskab kan let findes ved hjælp af bibliotek.dk, og alt kan hjemlånes via læserens eget bibliotek.

Ud over Ribe har Ole Degn beskæftiget sig med andre købstæder som f.eks. Aarhus, Randers og Viborg, hvor han tillige blev involveret i bl.a. bestyrel-

sesarbejde for Historisk Samfund for Viborg-egnen. Til sin død var han redaktør af dette samfundets årbog, hvortil han skrev flere vægtige artikler. Han var derudover medlem af bestyrelserne for Dansk Komité for Byhistorie og Viborg-Fonden.

Han fik tillige udgivet de sidste årgange af *Kancelliets Brevbøger* (centraladministrationens kopibøger), så denne række blev komplet som planlagt frem til 1660.

Det store hollandske projekt med digitalisering og indtastning af arkivalier vedrørende Øresundtolden har ligeledes nydt godt af hans store viden, idet han fungerede som sproglig konsulent.